Digitized in 2006
by
Thrinaina Informatics Ltd, Secunderabad, A.P., India.
(http://www.thrinaina.com)

From the original owned by
Sundarayya Vignana Kendram
and its partner Institutions

as part of the
British Library Endangered Archives Programme
supported by the
Lisbet Rausing Charitable Fund

Except for individual research purpose
any reproduction should be made with
written permission from the

Sundarayya Vignana Kendram,
1-8-1/B/25/A, Bagh Lingampally, Hyderabad - 500 044
Andhra Pradesh, India

COPYRIGHT STATEMENT

The copyright laws of the United States (Title 17, United States Code) and of India (Copyright Act of 1957) govern the making of photocopies or other reproductions of copyrighted material including foreign works under certain conditions. In addition, the United States extends protection to foreign works by means of various international conventions, bilateral agreements, and proclamations.

Under certain conditions specified in the laws, libraries and archives are authorized to furnish a photocopy or other reproduction. One of these specified conditions is that photocopy or reproduction is not to be used for any purpose other than private study, scholarship, or research. If a user makes a request for, or later uses, a photocopy or reproduction for purposes in excess of "fair use," that user may be liable for copyright infringement.

These institutions reserve the right to refuse to accept a copy order if, in their judgment, fulfillment of the order would involve violation of the copyright laws of the United States or India.

శాసనపద్యమంజరి

కాకినాడ, 1930.

Record no. 37

Śāsanapadyamañjari

Kākināḍa, 1930.

Record no. 37

SUNDARAYYA VIGNANA KENDRAM
1-8-1/B/25/A, Bagh Lingampalli
Hyderabad – 500 044, Andhra Pradesh, India

Bibliographic Record Target

శాసనపద్యమంజరి / జయంతి రామయ్య పంతులు గారిచే సంపాదింపఁబడినది. 1. కూర్పు. - కాకినాడ : ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తు, 1930.

2, viii, (2), 114 p., :ill. ;24 cm.

Record no. 37

Śāsanapadyamañjari / Jayanti Rāmayya pantulu gāricē sampādimpam̐baḍinadi. - 1. kūrpu. - Kākināḍa : Āṃdhrasāhityapariṣattu, 1930.

2, viii, (2), 114 p., :ill. ;24 cm.

Record no. 37

35 mm microfilm
Image placement: IA (IIA) IB IIB   Date filming began:

494.827:1
[illegible]
17166

ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్ప్రకాశితము. సంఖ్య—౨౪.

శ్రీరస్తు.

శాసనపద్యమంజరి.

ఇది

జయంతి రామయ్యపంతులు బి. ఏ., బి. ఎల్. గారిచే

సంపాదింపఁబడి

కాకినాడ

ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తువారిచేఁ బ్రకటింపఁబడినది.

మొదటికూర్పు ౧౦౦౦ ప్రతులు.

కాకినాడముద్రాక్షరశాల.

1930.

వెల రు. 0—12—0.

494.827

Ac. No. 17166

శాసనములున్న గ్రామములు—శాసనసంఖ్య

1. అద్దంకి (గుంటూరుమండలము) 1.
2. అమరావతి (గుంటూరుమండలము) 5, 41, 54, 55, 86.
3. అమీనబాదా (గుంటూరుమండలము) 68, 73, 83.
4. అవనిగడ్డ (కృష్ణామండలము) 35, 37.
5. అహోబలము (కర్నూలుమండలము) 82.
6. ఉప్పరపల్లె (గోలకొండ) 59.
7. ఎనమదల (గుంటూరుమండలము) 78.
8. ఏనమలకుదురు (కృష్ణామండలము) 12.
9. కంచెర్ల (గుంటూరుమండలము) 43.
10. కరీంనగరము (గోలకొండ) 52.
11. కాజ (గుంటూరుమండలము) 60.
12. కుల్లూరు (నెల్లూరుమండలము) 85.
13. కొండవీడు (గుంటూరుమండలము) 79.
14. కోనిదెన (గుంటూరుమండలము) 9, 13, 17, 22, 23, 24, 27, 30, 26, 40, 51, 58.
15. గణపేశ్వరము (కృష్ణామండలము) 66.
16. చందలూరు (గుంటూరుమండలము) 62.
17. చెన్నుపల్లె (గుంటూరుమండలము) 33.
18. చేజెర్ల (గుంటూరుమండలము) 47.
19. చేబ్రోలు (గుంటూరుమండలము) 6, 7, 19.
20. తాళ్లప్రొద్దుటూరు (కడపమండలము) 69.
21. తిమ్మాపురము (గుంటూరుమండలము) 43,

22. దాక్షారామ (తూర్పుగోదావరిమండలము) 3, 18, 21, 25, 26, 32, 49, 53, 70, 72.
23. దీర్ఘాసి (గంజాముమండలము) 4.
24. దుగ్గి (గుంటూరుమండలము) 81.
25. నందిగామ (కృష్ణామండలము) 87.
26. నంబూరు (గుంటూరుమండలము) 65.
27. నకరికల్లు (గుంటూరుమండలము) 67.
28. నాదెళ్ల (గుంటూరుమండలము) 10, 14, 15, 16, 31.
29. నిడుబ్రోలు (గుంటూరుమండలము) 11.
30. పంచధారలు (విశాఖపట్టణమండలము) 77.
31. పిఠాపురము (తూర్పుగోదావరిమండలము) 76.
32. పెదకల్లెపల్లి (కృష్ణామండలము) 38, 39.
33. పెదకాకాని (గుంటూరుమండలము) 64.
34. ఫిరంగిపురము (గుంటూరుమండలము) 72.
35. బాపట్ల (గుంటూరుమండలము) 28, 34, 41, 45.
36. బెజవాడ (కృష్ణామండలము) 2, 8, 20, 29, 63, 68.
37. మోగల్లు (కృష్ణామండలము) 57.
38. వంకాయలపాడు (గుంటూరుమండలము) 80.
39. వేదాద్రి (కృష్ణామండలము) 61, 74, 75.
40. వేల్పూరు (గుంటూరుమండలము) 56.
41. సిద్ధవటము (కడపమండలము) 84.
42. సిరిపురము (గుంటూరుమండలము) 42, 48, 50.

శాసనపద్యమంజరి.

పీఠిక.

ఆంధ్రదేశమం దచ్చటచ్చట నున్న శిలాశాసనములందలి తెలుఁగుపద్యము లిందుఁ గూర్పఁబడియున్నవి. వీనిలో ననేకములు మాతృకలను బట్టి గాని వాని ప్రతిబింబములను బట్టి గాని నేను స్వయముగాఁ బ్రతివ్రాసినవియే. కొన్నిశాసనము లచ్చటచ్చట నిదివఱలోఁ బ్రకటితములై యున్నవి. ఏయేగ్రంథములందు ముద్రింపఁబడినవో యవి యథాసందర్భముగ సూచించినాఁడను. ఇదివఱకుఁ బ్రకటింపఁబడని శాసనములలో నేవియైన రాజకీయశాసనాధికారవర్గముచే సంభృతములైన శాసనములలోఁ జేరియున్నచో నాశాసనము శిలాశాసనవర్గమువారు ప్రకటించిన యేయేసంవత్సరపు పట్టికలలో నేయేసంఖ్యగలవిగా నున్నవో యదియు సూచించినాఁడను. ఇందు మొదటిశాసనము 770 వ శకసంవత్సర ప్రాంతమునందును, చివరది 1600 వ శకసంవత్సర ప్రాంతమందును బుట్టిన వగుటచే నెనిమిదివందల సంవత్సరములకంటె నధిక మగుకాలమందుఁ బుట్టినపద్యము లిందుఁ గల వని తేలుచున్నది. వీనిలో మొదటిశాసనము నన్నయభట్టారకుని ప్రభువగు రాజరాజనరేంద్రునికంటె నూట డెబ్బదియెనిమిది సంవత్సరములు పూర్వము- అనఁగా శ. స. 766 మొదలుకొని రాజ్యముచేసిన గుణగవిజయాదిత్యుని రాజ్యకాలమునఁ బుట్టినది. దానికి నించుమించుగా నేఁబదిసంవత్సరముల పిదప రెండవశాసనము పుట్టినది. కావున నీరెండుశాసనములును వాగనుశాసనుకాలముకంటెఁ బూర్వము పుట్టినవే. ఈనాఁటిమండలముల వరుసనుబట్టియే యేయేమండలములలో నెన్నెన్నిశాసనములు దొరకినవో యీక్రింది పట్టికవలనఁ దెలియఁదగు.

గంజాము	1
విశాఖపట్టణము	1
గోదావరి	11
కృష్ణ	17
గుంటూరు	52
నెల్లూరు	1
కర్నూలు	1
కడప	2
గోలకొండదేశము	2
	88

మొత్తము పద్యములలో ముప్పాతికకు మించి కృష్ణాతీరమందు దొరకినవి. పూర్వకాలమందు, కృష్ణాతీరమందే కవు లెక్కువగా నున్నట్లు దీనివలనఁ దెలియుచున్నది.

ఈపద్యములవలని ప్రయోజనము రెండువిధములు. దేశచరిత్రము తెలిసికొనుట యొకటి, ఆంధ్రశబ్దలక్షణమును ఛందస్సును, గాలక్రమమున నెట్లు మాఱియుండెనో యది తెలిసికొనుట యొకటి. భారతాది ప్రాచీనగ్రంథములు కూడ భాషాచరిత్రశోధన కుపయోగించునవియే కాని యవి పుట్టినవి పుట్టినట్లిప్పటివారికి లభించుట లేదు. కవులు వ్రాసినమాతృకలు చిరకాలముక్రిందటనే నశించిపోయి వానిని బట్టి యాయాకాలములవారు వ్రాసియుంచిన ప్రతులలోఁ జట్టచి వరవియె యిప్పుడు దొరకుచున్నవి. పాండిత్యాభావముచేత నేమి పాండిత్య ముండియుఁ బ్రాచీనప్రయోగములు తప్పు లనుకొని సవరించుటవలన నేమి కేవలప్రమాదముచేత నేమి ప్రతులు వ్రాసినవా రచ్చటచ్చటఁ బాఠముల దిద్దుచుండిరి. లిఖితప్రతులలోఁ బాఠాంతరము లుండుటయే యిందుకు నిదర్శనము. ఇట్లు మాఱియున్నగ్రంథములం

బట్టి కవిప్రయుక్తపాఠముల నిర్ణయించుట శ్రమసాధ్యము. ఈశాసనపద్యము లన్ననో కవులజీవితకాలములో నెట్లు లిఖింపఁబడినవో యట్లే మనకు లభించుటచేఁ గవిప్రయుక్తపాఠనిర్ణయమున కత్యంతప్రబలసాధనములుగా నున్నవి. ఈవిషయములో నేమి యితరవిషయములలో నేమి వీనిప్రామాణ్య మేమాత్రమును జెడకుండుటకై పద్యపాఠములు తూచాలు తప్పకుండ నున్నవి యున్నట్లే ముద్రింపఁబడినవి. ప్రమాదముచే నెక్కడనయిన నొక్కపాఠము తప్పి యుండిన నుండు నేమో కాని తప్పకుండ నుండవలయుననియే సర్వప్రయత్నములు చేసినారము.

ఈపద్యములం దయినను గవ్యుద్దిష్టములు కానిపాఠములు కొన్ని ప్రవేశించి యుండఁగూడదా యన్నచోఁ బ్రవేశించి యున్న వని యొప్పుకొనక తప్పదు. లేఖకప్రమాదజనితదుష్టప్రయోగము లనేకము లచ్చటచ్చటఁ గన్పట్టుచున్నవి. ఆపాఠము లున్నవి యున్నట్లే మూలమం దుంచి వానిని సవరించువిధ మాయాపుటలయం దడుగున సూచింపఁబడినది.

ఇవి గాక కవిప్రయుక్తము లనఁదగిన పాఠములలోఁ గూడ వర్ణక్రమమునందును శబ్దలక్షణమందును నిప్పటి సదాచారమునకు విరుద్ధము లయిన ప్రయోగములు కొన్ని కనఁబడుచున్నవి. ఇవి కూడ లేఖకప్రమాదజనితములే కాఁగూడదా యన్న నట్లు కానేర దని చెప్పవలసియున్నది. వివిధకాలముల వివిధప్రదేశములందుఁ బుట్టిన వివిధశాసనము లన్నింటిలో నొక్కవిధముగా నున్న ప్రయోగము లాయాకాలములందు జనసామాన్యసమ్మతము లయినవే గాని యాయాయిలేఖకులు కల్పించినవి కా వని చెప్పక తప్పదు. అట్టిప్రయోగములలో ముఖ్యమైన వీక్రింద వివరింపఁబడుచున్నవి. వీనిలో I, వర్ణక్రమమునకు సంబంధించినవి కొన్ని, II, శబ్దలక్షణమునకు సంబంధించినవి కొన్ని—

I. వర్ణక్రమసంబంధములు-

౧. అనుస్వారస్వరూపమును గుఱించి ముందుగా విచారింతము. అనుస్వారము తెనుఁగులోఁ బూర్ణమనియు నర్ధమనియు రెండువిధములు. నిండుసున్న పూర్ణానుస్వారరేఖ. అఱసున్న యర్ధానుస్వారరేఖ. శాసనములందుఁ గాని పూర్వపువ్రాఁతపుస్తకములందుఁ గాని యఱసున్న యెచ్చటను గానరాదు. అది యుండవలసినచోటఁ గూడ నిండుసున్నయే కనఁబడుచున్నది. ప్రాచీనశాసనములలో నిండుసున్నకు బదులు వర్గాంత్యానునాసికాక్షరములు కనఁబడుచున్నవి. అనఁగా- కట్టిఞ్చి, తమ్ముణ్డు, అన్త యేనియు, ఫలమ్బు, ఇత్యాది రూపంబులు కనఁబడుచున్నవి. దీనిని బట్టి చూడఁగాఁ దెలుఁగులో ననుస్వారమని వాడఁబడుచున్నది వర్గాంత్యానునాసికాపరరూపమని యు, అది తొలుత ననునాసికాక్షరముగానే వ్రాయఁబడుచుండి కొంతకాలమైన పిదప సౌకర్యార్థము బిందురూపముగా వ్రాయఁబడె నని యు, ఆబిందువు తొలుతఁ బూర్ణముగానే యుచ్చరింపఁబడి రాను రాను లాఘవార్థము దీర్ఘముమీఁద నిత్యముగాను హ్రస్వముమీఁద వైకల్పికముగాను దేల్చి పలుకఁబడసాగె నని యు దీనివలననే పూర్ణార్ధానుస్వారభేద మేర్పడియె ననియుఁ దేలుచున్నది.

౨. శాసనములలోఁ గొన్నిచోటుల వ్రాఁత యొకవిధముగాను బలుకుబడి యొకవిధముగాను గనఁబడుచున్నది. ఉదాహరణము:—

(క) రెండవశాసనములో "నెగి దీచ్చెఁ మఱంబు" (౨ వ పద్యము) "అశ్వమేధంబు ఫలంబు" (3 వ పద్యము) అనుచోటుల మఱము, ఫలము అని చదువవలయును. లేకున్న ఛందోభంగ మగును. మఱశబ్దమునకు మఱంబు, మఱమ్ము, మఱము నని మూఁడురూపము లున్నవి. అందు మఱంబు అనునదియే మొదటిరూప మయినట్లును అది మాఱి మఱమ్ము, అయినట్లు ను, అది తేలిచి పలుకుటచేత మఱము

అయినట్లును గనఁబడుచున్నది. పలుకుబడి యీవిధముగా మాఱినను వ్రాఁతమాత్రము మఱంబు అనియే కొంతకాలమువఱకు నుండెను. మఱమ్ము అనురూపము గ్రంథములందుఁ గానవచ్చుచున్నది, గాని శాసనములం దంతగాఁ గనుపడుటలేదు. ప్రాసార్థము కవు లారూపము నంగీకరించియుందురు.

(చ) మూఁడవశాసనములో "బురుడించ్చునట్లు" అనుచోట "బురుడించునట్టుల"అనియు నాలుగవశాసనములో "శ్రీశకునేణ్ల" అనుచో "శ్రీశకునేణ్డులు" అనియుఁ దొమ్మిదవశాసనములో "ఇష్ట్లకు" అనుచోట "ఇష్టులకు" అనియు "గుడ్లకు" అన్నచోట "గుడులకు" అని యు, నిరువదియొకటవశాసనములో "చెఱ్వు" (౨ వ పద్యము) అనుచోట "చెఱువు" అనియుఁ జదువవలయును. ఈజంట రూపములం దసంయుక్తరూపములే పూర్వరూపములు. సంయుక్తరూపములు తరువాత వచ్చినవి. అయినను వాని కొకానొకప్పు డసంయుక్తోచ్చారణమే చెప్పవలసియున్నది. సంశ్లిష్టములుగా నుండవలసిన యక్షరములు కొన్నితావుల విడిగా వ్రాయఁబడినవి. ఉదా:—నిలిపె (39 వ శాసనము.)

(ట) ఋకారమునకు బదులుగా ఇకారసహిత రేఫమే ప్రాచీనశాసనములలోఁ గనఁబడుచున్నది. ఉదా:-బ్రింద, వ్రిక్షము, మ్రిగాంక (10 వ శాసనము) సమ్రిద్ధి (41-6). ఒకానొకప్పుడు "నృ" అనుదానికి బదులుగా "ంద్రి"అనురూపము కనఁబడుచున్నది. ఉదా:- సూంద్రిత (41-2) సకంద్రిపావనీపాల (41-13).

(త) పాదాంతములందుఁ గేవలము హల్లుగా నుండవలసిన నకార లకారములు సాధారణముగా అజంతములుగానె కనఁబడుచున్నవి. అచ్చునకుఁ బలుకుబడి లేదు. ఒకానొకచోట నకారము పొల్లురూపమును గలదు. ఉదా:- అర్థిన్ (2-1) హేతిశ్చేన్ (52-2) పదము

ధ్యమందుఁగూడ హల్లుమాత్రముగానె యుండవలసిన నకారలకారము లచ్చుతోఁ గూడి కనఁబడుచున్నవి. ఉదా:- శకాబ్దములు (55-5) దుర్వ్యవసాయులను (7-4) భంగదులు (12-4).

(ప) ఐ కి మాఱుగా, అయి, అయికి మాఱుగా, ఐ, తఱచుగా వ్రాయఁబడినవి.

(గ) అనుస్వారపూర్వకాక్షరము పెక్కుతావుల ద్విగుణీకరింపఁ బడినది. అట్లు కానిచోటులునుం గలవు.

(జ) సంయుక్తాక్షరములలో రేఫపరక మగునక్షరము తఱచుగ ద్విగుణీకరింపఁ బడినది. ఉదా:-కర్త్త (58-2) ధర్మ్మంబు (58-3).

(డ) క్రావడియుండవలసినచో శకటరేఫముంచుట- ఉదా:- వఱ్ఱోజ్ఝు (1) చేఱ్ఱోలనుడ్డి (2-4).

(ద) టస్సి, అటెసిన (2-3) ఇత్యాది శబ్దములందు ట యను వింతయక్కర మొక్కటి కనఁబడుచున్నది. ఇది యఱవములోని ఱ, కన్నడములోని ఱ యనునక్షరములకు సజాతీయమైనది. దీనియుచ్చారణ మిప్పుడు డకారోచ్చారణముగా మాఱినది. ఈయక్షరమును గూర్చిన విమర్శన మాంధ్రసాహిత్యపరిషత్పత్రికలోఁ గననగు.

పైనుదాహరింపఁబడిన వర్ణక్రమదోషముల నన్నింటిని సవరించినచో గ్రంథవిస్తర మగునని విడిచిపెట్టినారము. పాఠకులు యథోచితముగ సవరించుకొనవలయును.

II. శబ్దలక్షణమునకు సంబంధించిన ప్రయోగవిశేషములు-

౧. సంస్కృతశబ్దములు కొన్నింటికి లక్షణవిరుద్ధములైన రూపములు కనఁబడుచున్నవి.

(క) కల్హారగంధి యనుటకు బదులుగా కలుహారగంధి యని (15-3).

(చ) కమలనేత్రి (3-1) వనజనేత్రి (4-1) విశాలనేత్రి (5-5) అంభోరుహానేత్రి (15-3) ఇత్యాదిస్థలములందు నేత్ర యనుటకు నేత్రి యని ప్రయోగించుట.

(ట) వల్లభ యనుటకు బదులుగా వల్లభి యనుట (4-1, 5-3)

(త) బాలిక యనుటకు బదులుగా బాలకి యనుట (5-5)

(ప) ఉదయించె ననుటకు బదులుగా ఉదియించె నని తఱచుగాఁ గన్పట్టుచున్నది.

(గ) అకారాంతశబ్దములకు డు ప్రత్యయము పరమైనప్పుడు ప్రకృతిరూపమందలి చివరియకారమున ఉకారము రాకుండుట- బ్రహ్మదేవండు (40-3,5) శరణాండు (46-14) భీమునిఁ (48-2) మల్లిదేవండు (58-12,13).

౨. డుప్రత్యయాంత శబ్దములు కొన్ని డుప్రత్యయము లేకయే కనఁబడుచున్నవి. చోడుఁడు అనుటకు బదులు చోడు (58-7) తమ్ముఁడు అనుటకు బదులు తమ్ము (58-15,16)

3. నన్నయభట్టారకుని కవిత్వమందుఁ గలప్రయోగవిశేషములు కొన్ని యీశాసనములందుఁ గనుపట్టుచున్నవి.

(క) "అందు" నకుఁ బ్రయోగవిశేషము.(16-6)

(చ) ప్రథమకు బదులుగా షష్ఠీవిభక్తి ప్రయోగము. సీపడసిన (9) వెలనాంటిచోడిన్నృపునిచ్చిన (42-1)

(ట) అస్వమేధంబున ఫలంబు (1)

౪. కళలపైవచ్చు కచటతపలకు గసడదవాదేశము సాంస్కృతికములందుసైతము తఱచుగాఁ గనఁబడుచున్నది. ఈయాదేశము నిత్యమనియే పూర్వులు భావించినట్లు కనుపట్టుచున్నది.

ఛందోవిషయము.

1. రెండవశాసనములోనిమధ్యాక్షరలలో యతి ప్రతిపాదమునందు నైదవగణము మొదటఁ గనఁబడుచున్నది. నన్నయభట్టారకుని కవిత్వమందు నిట్లే యున్నది. కవిజనాశ్రయమునందుఁ గూడ నిట్లే విధింపఁబడియున్నది కాని యిటీవలి కవిత్వమందు నాలుగవగణము మొదటఁ గనఁబడుచున్నది. అప్పకవ్యాదు లగులాక్షణికులు నిట్లే నిబంధించినారు.

2. మొదటిశాసనములో "గొళల్చి" యనుచోటను, రెండవశాసనములో "గొరగల్గా కొరు లిందు" అనుచోటను లకారము విడిచి యుచ్చరింపవలయును. ఈసంప్రదాయము కన్నడములో నక్కడక్కడఁ గలదు.

ఇంతకంటె ఛందస్సులో విశేషము లగపడవు.

వర్ణక్రమమందుఁ దప్ప నితరవిషయములందు శాసనపద్యభాషకును నేఁటిపద్యభాషకును భేద మంతగాఁ గనఁబడదు. ఆనాఁటికే భాషాలక్షణము చాలవఱకు స్థిరపడి యున్నది.

పద్యసంజ్ఞలును పద్యసంఖ్యయు మేము చేర్చినవి గాని మాతృకలోనివి కావని గ్రహింపవలయును. ఒక్కొక్కచో మాతృకల్లో కందం, వృత్తం అని యున్నచోటులు చూపింపఁబడినవి.

జ. రామయ్య.

సవరణపత్రము.

పుట.	శాసనము.	పద్యము.	తప్పు.	ఒప్పు.
12	9	అవతారిక	Collections	Collection
13	10	పుటయడుగున	3. గుడులకు	3. గుడులి
16	12	౫	పుట్టపుంబట్టను	పట్టపునెట్టను (చూ 25- 3)
17	13	అవతారిక	Collections	Collection
19	15	పుటయడుగున	9. ప్రస్తుతింప	9. ప్రస్తుతింప్పం
32	23	పుటయడుగున	3. తృతీయ్య	2. తృతీయ
43	35	౨	గొంక్కనిపు	గొంక్కప్రిపు
49	40	౩	ధితి	ధ్రితి
~~53~~	~~41~~	~~౧౩~~	డిటు	డిట్లు
		పుటయడుగున	16. నెట్టనిన	16. నెట్టనినం
57	45	౧	డిష్ట(జన)	డిష్ట(జన)?
66	51	అవతారిక	ద. శా. 6-183	South Indian Inscriptions Vol. VI. No. 183.
~~68~~	~~53~~	~~౧~~	జగప్రఖ్యాతి	జగత్ప్రఖ్యాతి
71	56	అవతారిక	list	Collection
77		పుటయడుగున	24. మింద=మీద	24. మింద=మీఁద
83	62	అవతారిక	నెల్లూరు	గుంటూరు
91	69	అవతారిక	౧౮౯౦	౧౩౦౦
00	77	అవతారిక	ఈశాసనము	ఇది

శాసన ప్రతిబింబములు.

1. పండరంగుని అద్దంకిశాసనము—మొదటిపుట కెదురుగా.
2. యుద్ధమల్లుని బెజవాడశాసనము—౨, 3, పుటలనడుమ.
3. చేబ్రోలుశాసనభాగము—౨౭ వ పుట కెదురుగా.
4. ఫిరంగిపురశాసనభాగము—౫౮ వ పుట కెదురుగా.

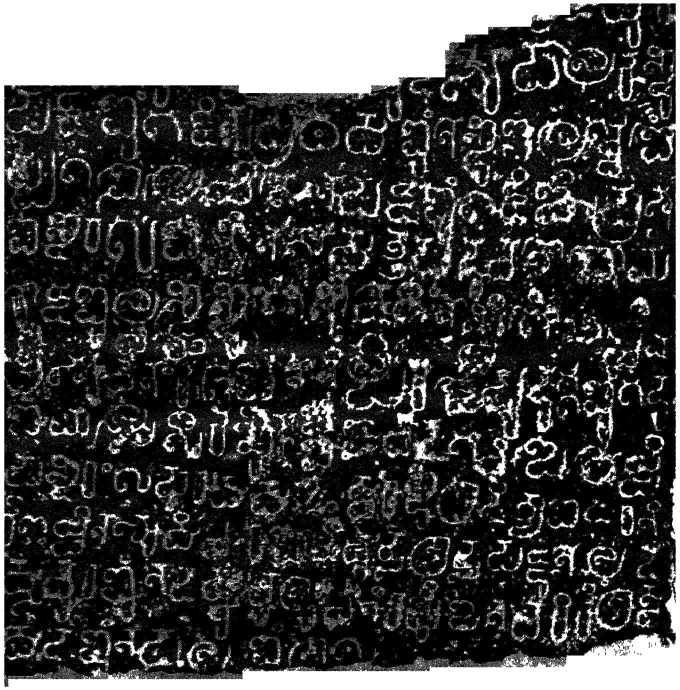

శాసనపద్యమంజరి.

1

శ. స. ౭౭౦ ప్రాంతము.

(ఈశాసనము గుంటూరుమండలమునందు అద్దంకిగ్రామమున నొకపొలములో నున్నఱాతిమీఁద చెక్కఁబడియున్నది. శాసనము పైభాగము కొంతయు నడుగుభాగము కొంతయు శిథిలమైపోయినది. Epigraphia Indica Vol. XIX)

తరువోజ.

పట్టంబుగట్టిన ప్రథమంబు నేణ్డు
బలగర్వ్వంబొప్పంగ బైలేచి[1] సేన
పట్టంబు గట్టెఞ్చి[2] ప్రభుబణ్డరంగు[3].
బఞ్చిన సమత్త[4] పడువతో బోయ
కొట్టంబు ల్పణ్ఱెణ్డు గొణి[5] వేంగినాణ్టిం
గొళల్చి[6] యాత్రిభువనాంకుశబణ[7]నిల్పి
కట్టెపుదుర్గ్గంబు గడు బయల్సేసి
కణ్డుకూ ర్బెజవాడ[8]గావిఞ్చె మెచ్చి.

పణ్డరంగు పరమమహేశ్వరుణ్డు ఆదిత్యభటారనికి[9] ఇచ్చిన భూమి యెనుబొదిపుట్ల ఆడ్లపట్టు[10] నేల దమ్మపురంబున దమ్ముపులు ని రక్షిఞ్చినవారికి అస్వమేధంబున పలంబు[11] అగు.

---

1. బొప్పంగం బైలేచి - అని చదువునది.
2. గట్టిఞ్చి ,,
3. ప్రభుం బణ్డరంగుం ,,
4. సామంత ,,
5. కొట్టము ల్పణ్ఱెణ్డు గొని ,,
6. గొళచి - అని యుండనోపు.
7. త్రిభువనాంకుశమున - అని చదువునది.
8. కందుకూ ర్బెజవాడ ,,
9. భట్టారకునకు ,,
10. పుట్లఆళ్లపట్టు ,,
11. అశ్వమేధంబునఫలంబు ,,

2

శ, స, ౮౨౦ ప్రాంతము.

(ఈశాసనము బెజవాడగ్రామమందు మల్లేశ్వరస్వామియాలయములో నొకఱాతి మీఁద మూఁడుప్రక్కలను చెక్కఁబడియున్నది. Epigraphia Indica Vol. XV)

మధ్యాక్కర.

స్వస్తి నృపాంకుశాత్యన్తవత్సల సత్యత్రినేత్ర
విస్తర శ్రీయుద్ధమల్లుఁ డనవద్యవిఖ్యాతకీర్త్తి
ప్రస్తుతరాజాశ్రయుఁడు త్రిభువనాభరణుఁడు సకల
వస్తుసమేతుఁడు రాజసల్కిభూవల్లభుఁ డర్త్తిఁ[1] ౧

పరగంగ బెజవాడ గొమరస్వామికి[2] భక్తుఁడై గుడియు
నిరుపమమతి నృపధాము డెత్తించి నెగి దీచ్చెఁ మఠంబు[3]
గొరగల్గా కొరు[4] లిన్దు విడిసి బృన్దంబు గొని యుండువారు
...రిగాక యబ్బారణాసి వ్రచ్చినపాపంబు గొండ్రు. ౨

వెలయంగ నియ్యొట్టు ఆస్సి మలినురై విడిసిన వ్రోల[5]
గలతానపతులును రాజు పట్టంబు గట్టినపతియు
నలియం బయ్యారల[6] వెల్వాఱించిన నశ్వమేధంబు
ఫలం బు[7] పేక్షించిన లింగం బఱిసిన[8] పాపంబు దమకు 3

1. వల్లభుణ్డర్థి - అని చదువునది.
2. గొమరసామికి ,,
3. మఠము ,,
4. ఇక్కడ "గొరగల్గాక" అనుచో లకారము తేల్చి పలుకవలయును.
5. విడిసినం వ్రోలం అనిచదువునది.
6. నలియం బైవారల ,,
7. ఫలము ,,
8. మఱిసిన ,,

యుద్ధమల్లుని బెజవాడ శిలాశాసనము.

1

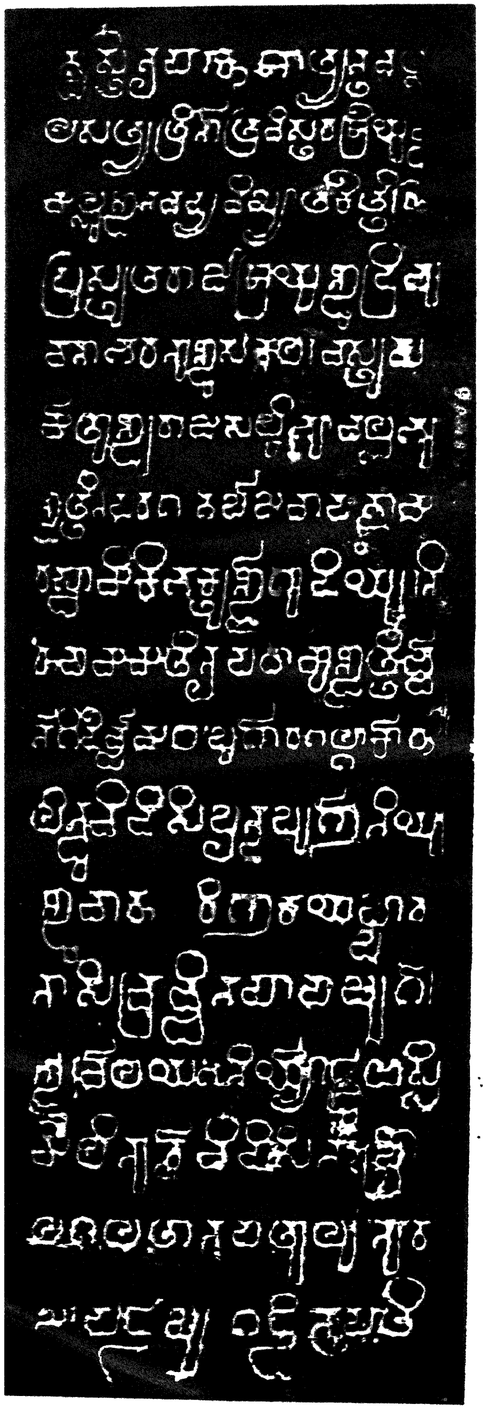

2

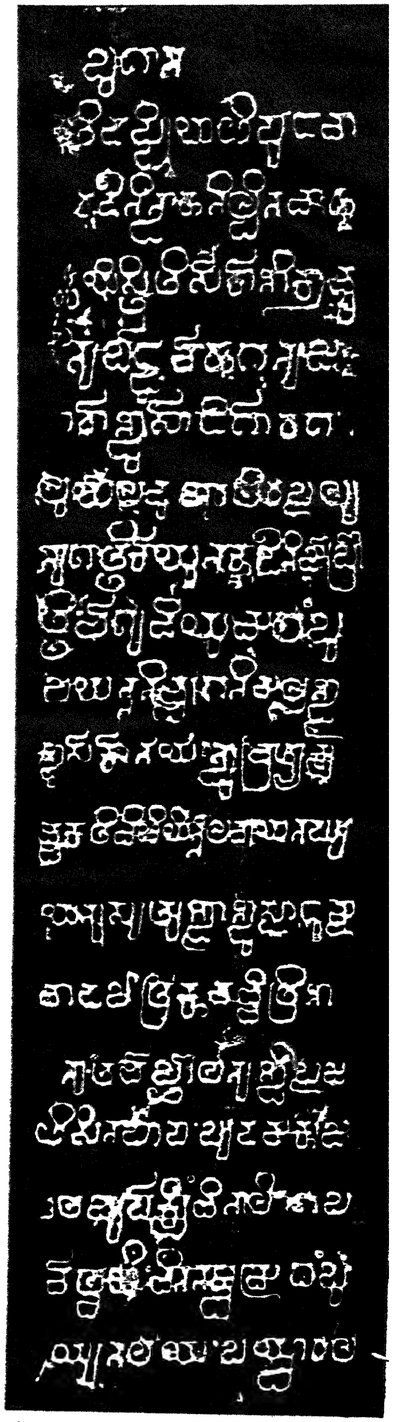

(౨, 3 పుటల నడుమ)

3

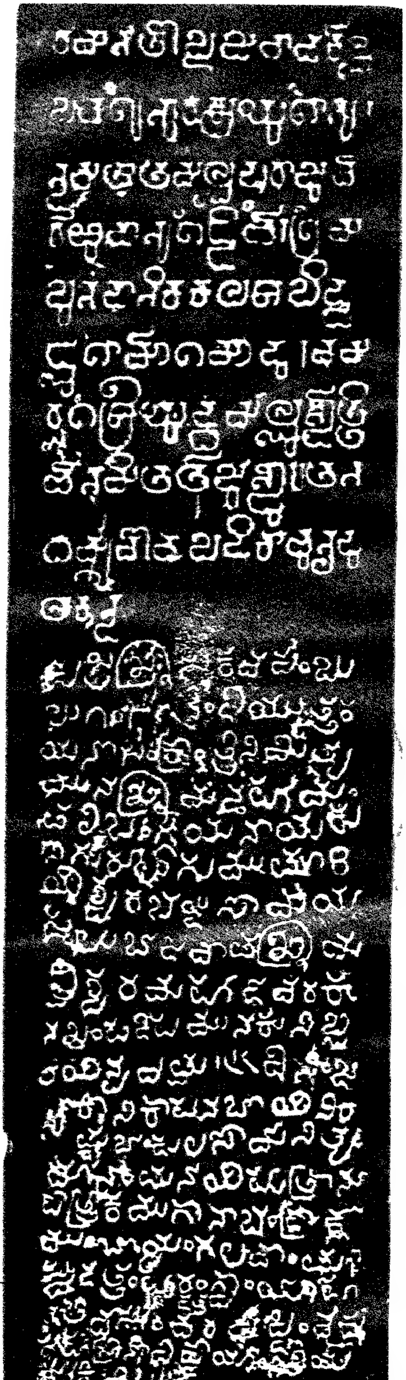

జనసుత చేబ్రోలనుణ్డి బెజవాడ జాత్రకు[9] వచ్చి
త్రిణయనునుతు ణ్డొణ్డుసోటు మెచ్చక తివిరి యిన్నెలవ
యనఘుణ్డు సేకొని యిన్దు ప్రత్యక్ష బయన్న నిచ్చ[10]
గని మల్ల ణ్డొత్తించె గుడియు మఠంబునుం[11]గా త్రిణే కేయునకుం ర

దీనిం జేబ్రోలు యేలెడు(వా)రతిరం బేలు(వా,రొణ్డుసోటి గొరగ (లు)ను బెట్టు వేరుగను ఇ(ను)యీ స్తితి సేకొణి కాచు(వా)ర దీని న్దారు నిల్పినవారు (స్థి)తిడప్పి యుఱిపుట వా(పం)బుగాన.

మధ్యాక్కర.

రమనతో[12] బెజవాడకెల్ల బెడంగును రక్షయుం గాను
న్దమతాత మల్లపరాజు వేరెఱు దానుం గట్టించెం
గ్రమబున[13] దానిక కలశ బిడ్డట్లు[14]గాం మొగమాడు
వమరంగ శ్రీయుద్ధమల్లు ణ్డొత్తించె నమిత తేజుండు 4
తనధమ్మునౌ వొడంబడి కాచునృపులకున్ద —

(అసంపూర్తి.)

---

9. జాతరకు- అనునది సాధురూపము.
10. యిందుం ప్రత్యక్షమై యున్ననిచ్చం- అనిచదువునది.
11. మఠమును అనిచదువునది.
12. రమణతో ,,
13. క్రమమున ,,
14. మిడ్డట్లు ,,

3

శ. స. ౯౮౭.

(ఈశాసనము గోదావరీమండలములో దాక్షారామగ్రామమందు భీమేశ్వరాలయములో నొకఱాతిపలకమీద చెక్కఁబడియున్నది. South Indian Inscriptions Vol. IV. No. 1007)

శ్లో. శాకే సంవత్సరేషుమ్మునిని(వ)సునిధిగే రాజమార్తాణ్ణభూభృత్ప(త్రీ)సా... నేత్రీ కనకరచితం కల్పభూజాతపుష్పం
ప్రాదాద్భీమేశ్వరాయ వ్యదిశ దథ సదా దీప్యదాచంద్రతారం
దీపం రౌప్యం చ పాత్రం బిససదృశ భుజా రేవిదేవీతనూజా.

సీ. శ్రీవిష్ణువర్ధనభూవిభుదయిత భూమి
దేవిం బోల్ రేవలదేవి కనిన
సోమలదేవి గుణారామ[1] జగదేక
సున్దరి మత్తేభమందగమన
దొల్లి భీమేశ్వరవల్లభునకు సిత
మణిబన్ధ మిచ్చె సన్మణియుతముగ
నురువిచ్చె గంగనాం బరువడి వినివారిం[2]
బురుడించునట్లు[3] సరసిజాస్య
గనకరచితరుచిరకల్పానసీరుహ
కుసుమమిచ్చెం దనకునసము నెరుగ

1. ఇచట యతి తప్పినది. శ్యామలదేవి యనిన సరిపోవును గాని, సీసమం దెల్లెడఁ బ్రాసయతియే కనఁబడుచుండుటచే నాపాఠము కవిసమ్మతము కాదేమో యనుసందేహము కల్గుచున్నది.

2. వినువారిం - అని యుండనోపు.

3. నట్టుల - అని చదువవలయును.

వెణ్డిమణ్డాతో నఖణ్డితద్యుతి దీప
మమర నిచ్చె విమలకమలనేత్రి. ౧

ఆ.వె. సకల వసుమతీశమకుటలసద్రత్న
కిరణరుచివిరాజిచరణు ణ్డాయిన
నిజభుజప్రధాని బెజయితదేవని
కూంతుసరియ[4] పోల్పం గాంత లెందు. ౨

లిఖితం పెద్దనాచార్య్యః.

4

శ. స, ౯౯౭.

(ఈపద్యములు గంజాముమండలములో దీర్ఘాసి యనుగ్రామమున "దుర్గమెట్ట" మీఁద నొకఱాతి పలకమీఁదచెక్కఁబడియున్న శాసనముచివర నున్నవి. శాసనపూర్వభాగమంతయు సంస్కృతమున నున్నది. Epigraphia Indica Vol. IV.)

సీ. శ్రీశకనేణ్ణు[1] భూసతిపై శైల
నన్దాబ్జభవసంఖ్య నొంది వేంగి
దేశంబు గిమిడియ గోసల గిడ్రిసింగి
దేశంబు మఱి యొడ్డదేశ మనంగ
జనిన భూపాలుర ననినొచ్చె[2] చలమత్తి
గణ్డణ్డై నెగడిన మణ్డలికుణ్డు

4. సరియగునా యని యర్థము.

1. నేణ్డులు- అని చదువవలయును.

2. నొచ్చెం- అని యుండవలయును.

భూసురవంశుణ్డు వాసవనిభభోగి
బణపతి సౌజన్యగుణయుతుణ్డు ౧
దీర్ఘాసి భగవతి దేవి దేవాలయ
మున ముందటం గడుఘనతరముఃగ
మణ్డప మెత్తించె భణ్డనవిజయుణ్డు
గణ్డగోపాలు ణ్డఖణ్డవర్త్తి
దీవియవెట్టె నద్దేవికి నవ్వేలం
డనమనోవల్లభి వనజనేత్రి
దీవియ వెట్టెం బద్మావతియును క్షోణీ
నశశులు[3]గలయంతకును ముదమున

గగనభూమిచంద్రఖరక్షరోదకశిఖ
మారుతాత్మమూర్త్తిమహిమమధన
యిష్టపూర్త్తి[4]ఫలము లెల్లకాలంబును
మెచ్చుతోడం దమకు నిచ్చుచుణ్డు. ౨

3. క్షోణి యినశశుల్ - అని యుండవలయును.

4. యిష్టాపూర్త్తఫలములు అనునది సాధురూపము.

5.

శ. స. ౧౦౩౦.

(ఈశాసనము గుంటూరుమండలములో అమరావతీగ్రామమందు అమరేశ్వర స్వామియాలయమునందు పెద్దమండపము దక్షిణపుగోడలోం గట్టంబడియున్న యొక రాతిమీంద చెక్కంబడియున్నది. South Indian Inscriptions Vol. VI. No. 240.)

ఉ. శ్రీరమణీయ్యు ణ్డర్థిజనసేవ్యుణ్డు భవ్యుణ్డు దివ్యమూర్త్తి శౌ
ర్య్యారభ(టీఘుతా?)తినిశితాశివిదారితశత్రువర్గ్గణ్డా
ధారితబన్ధుమిత్ర(జ)నతామణి గొంకనరేంద్రమంత్రి(ప్రో)
త్సారితలోభమోహప్రితసత్త్వణ్డు(ప్రో)లణ్డు ధన్యు ణ్డున్నతిని. ౧

క. శ్రీరాజప్రోలిశాసను
ణ్డారాధితనీలకణ్ఠు ణ్డ(భి)నవమదనా
కారుణ్డు ప్రోలణ్డు విబుధా
ధారుణ్డానం బొన్నరాంబతనయుణ్డు నెగడెను. ౨

క. ఆతనివల్లభి గొమ్మమ
మాతంగ్గమరాలయాన మనసిజురతివి
ఖ్యాతయశోనిధి గొంకమ
హితలపతికరుణ లక్ష్మి నెంత్తయు వెలసెను. ౩

ఉ. చారువిశుద్ధవంశదధిసాగ(ర)సంభవితేందుదులేఖ ల
క్ష్మీరుచితాంగ్గ(భాతి)నుపమింపన్ సతీత్వగుణప్రసిద్ధిమెయి[1]
నారయ నెజ్జప్రోలనికులాంగ్గన గొమ్మమ మేలు సీతకును
వారిజబన్ధుకాంత్తకును వాసవుకాంత్తకు లక్ష్మిదేవికిని. ౪

ఉ. అంబరమూర్త్తిఖేందుమితమై సక[2] వత్సరములు సనంగ్గ భూ
మ్యంబుదివాకరాత్మకల యంత్తకు భక్తి నఖణ్డమైన దీ

1. మై-అని చదువవలయును. 2. శక-అని చదువవలయును.

పం బమరేశ్వరార్ధముగ బాలకి లోలవిశాలనేత్రి గొ
మ్మాంబిక నిల్పె భక్తిమతియై యెఱియాంబతనూజ ప్రీతితోను. ౫

స్వస్తిసమస్తప్రశస్తిసహితం శ్రీమన్మహామణ్డలేశ్వరకులోత్తుం
గ చోడగొంకరాజుల దివ్యశ్రీపాదపద్మోపజీవి యైన సెజ్జప్రెలెనాయ
కుని పెణ్ణము విణ్ణాల కొమ్మసాని శ్రీమదమరేశ్వరమహాదేవర కాచం
ద్రార్కతార మఖణ్డవర్తి దీపంబున కిచ్చిన గొఱియలు ౫౫॥
(ఇత్యాది)

6.

శ. స. ౧౦౪౦.

(ఈశాసనము గుంటూరుమండలములో చేబ్రోలుగ్రామమందు తురకవీథిలోఁ బడియున్న రాతిమీఁద చెక్కఁబడి యున్నది. South Indian Inscriptions Vol. VI. No. 117.)

సీ. శకమహీపాలకసంవ(త్స)రంబులు
గ)గనాబ్ధివి(య)దిందు(గణ)నం దనర
వడి… … …న్వరంబున మహా
ద్వాద(శి)తిథి నుదితోదయుణ్డు
… … … …సూద్రకప్రభృతులతోడి
కులమువాడను కలితనమువాడు
మ(ణ్డ)భూపాలకు మహనీయ్య[1] సాంబ్రాజ్య[2]
రాజ్యాభివృద్ధిపరా(య)ణుండు
సూరం డ(తులశౌర్య)సారుణ్డు సేంబ్రోల
బహిణ్వామానునకు భక్తివెల(య)
… … …నఖణ్డదీపంబు నిల్పె నా
చంద్రతారకముగ రుంద్రయశుణ్డు. ౧

1. మహనీయ. అనిచదువవలయును. 2 సామ్రాజ్య- అని చదువవలయును.

7.

శ. స. ౧౦౪౦.

(ఈశాసనము గుంటూరుమండలములో చేబ్రోలుగ్రామమందు తురకవీథిలోఁ బడియున్న రాతిమీఁద చెక్కఁబడియున్న మఱియొకశాసనము. ఇందు కాలము సూచింపఁబడలేదు గాని 6వ సంఖ్యశాసనము నిదియు నొక్కనివే. ఒక్కరాతిమీఁద నే చెక్కఁబడియున్నవి. South Indian Inscriptions Vol. VI. No. 117.)

క. శ్రీరమ(ణీయు)ణ్డు గులని
స్తారకుణ్డున… …వ్యచంద్రు(ణ్డు)సుజ(నా)
ధారుణ్డు గన్నయపుత్త్రుణ్డు
సూరణ్డు(సూ)…పత్తికొణ్డసూరక పేర్మిని. ౧

చ. జితరిపు(బే)తమణ్డలికసంఘము[1] జేగిరి[2] పశ్చిమ(ంబు)న
పతి యగు[3] (నె)ఱ్ఱమణ్ణజనపాలకు లేశమహాప్రధానిక
స్థితియును నం(ద)లంబును విశేషవిభూతియుం (బే)ర్మితోడప్ర[4]
స్తుత(మ)గుచుణ్డం గండ డనిసూర(ణ్డు)పౌరుషధర్మసారుణ్డై. ౨

చ. తన… …లోకవిదితంబుగా బ్రోచిన[5] పణ్డధరుణీ[6]
జనపతిమస్తవంబున[7] బ్రిశస్తితి[8] నబ్బెజవాడ నన్యసా
ధనసుభటావలిం దున్మి[9] తన్నులు దానునుం బోరిలోనం జే
క్కోని గెలిపించె నా(డు)నధికుణ్డగుసూరణ్డు శౌర్యసారుణ్డై.

1. సింహము- అని చదువవలయును.
2. శ్రీగిరి- అని యుండనోపు.
3. పశ్చిమంబునం బతియగు- అని చదువవలయును.
4. తోడంబ్ర- అనిచదువవలయును.
5. తంబుగంబ్రోచిన- అనిచదువవలయును.
6. ధారుణీ ,,
7. సంస్తవంబున- అనియుండనోపు.
8. భృశస్థితి- అని చదువవలయును.
9. దునిమి- ,,

ఉ. బిరుదుమాడలుం[10] జెనదెపెల్ల(ను)నిం త్తియ కాని (త)మ్ములో
పారయలేనిపందల దురాత్ముల దుర్వ్యవ[11]సాయులను దురా
చారులం జెప్పనేట్టికి లసద్గుణధీరు.........వీరదు
ర్వార(ణు)విస్వకర్మ్మ[12]కులవల్లభు సూరనిం జెప్ప ణ్మిహీని. ౪
చ. అనుపమసాహసస్ఫురన[13] వర్మ్మమెయిం దలపోయ నా(ళిం?)బే
ర్కొనని కడువీరులై నెగడుకున్నలు బాం(ద్ర)లతోడియాడనం
జనునసహాయసాహసరసప్రియు మణ్ణమహీతలేశుక
ట్టనుంగు నుదగ్రశౌర్య్య సుభటాగ్రణిం బ్రోలమపుత్రుసూరణిని.
ఉ. రాజవిభూషణుణ్డు సురరాజవిలాసు ణ్డనన్తకీర్త్తి వి
భ్రాజితుం డెఱ్ఱమణ్డజనపాలకునచ్చినవజ్రదండగ
న్నోజుసుతుణ్డు సూరని మహార్ణ్ణవసన్నిధిం జెక్కు రాజస
త్పోజితు విశ్వకర్మ్మకులభూషణు వైరినరేంద్రభీషణుక్. ౬
చ. గొడుగులు నందలంబును నగు(ర్వ్వ)గుచున్న మహావిభూతియుం
బ్బడసెను[14] విశ్వకర్మ్మముని బార్వ్వతివల్లభుచేత విద్యమెయి[15]
గొడుగులు నన్దలంబును నగుర్వ్వగుచున్న మహావిభూతియుం
బ్బడసెను[14] నెఱ్ఱమణ్డజనపాలకుచేతను సూరం డర్మ్మమైయి.[16]
క. శ్రీపర్వ్వతంబు చుట్టునుం
జేపొప్ప(ం)గ(ం) బహిడతీవసనుం[17] గీర్త్తి
శ్రీపతి యగురిపిమన్న.
డ్గాపున.........స్వర.........ణ్డనంగా. ౮

10. మొదట గణముతప్పినది.
11. దుర్వ్యావసాయు-అనిచదువవలయు.
12. విశ్వకర్మ- ,,
13. స్ఫురణ ,,
14. బడసెను- అని చదువవలయును.
15. మై- ,,
16. మై- ,,
17. ఇచ్చట ఛందోభంగము కలిగినది, అన్వయము కుదురుటలేదు.

౪.

శ. స. ౧౦౪౬.

(ఈశాసనము కృష్ణా మండలములో బెజవాడగ్రామమందు ఇంద్రకీలపర్వతము క్రిందిభాగమున శిలయయియున్న మండపములో నొకజాతి స్తంభముమీద చెక్కఁబడియున్నది. మొదటి ౧౧ పంక్తులు వచనము. దానితరువాత నొకకందపద్యమును నొక వచనమును గలవు. అవి చాలవఱకు శిథిలమైనవి. తరువాత నీక్రిందిపద్యము లున్నవి- South Indian Inscriptions Vol. IV. No. 737.)

ఉ. ఆతనితమ్ము ణ్డన్వయవియత్తలమిత్రు ణ్డసేమ[1]దిక్తట
ఖ్యాతయశోర్త్తి[2] కీ(మ)ణ్ణు సుఖస్థితి రాజై[3]యబ్ధివేష్టిత
క్ష్మాతలనాథు లెల్ల నరిగాపులమాడ్కిన తీఱువెట్ట మాం
ధాతయయాతివేణుప్రిగధర్మ్మజుల ట్ల[4]తిప్రగల్భుండై. ౧
గీ. పరమమాహేశులు భక్తులై బంప్పం బనులు
సేయు చుణ్డంగ్గం దపనురస్మి[5]యును గాడ్పు
చొచ్చినచొప్పిన తనయాజ్ఞ సొ(చ్చి) వెలుంగు[6]
భూమి యెల్లను బంగ్గెనభీము ణ్డలె. ౨

స్వస్తి సమస్తభువనా సయ రాజాధిరాజ రాజపరమేస్వర పరమ భట్టారక రవికులతిలక సత్యాశ్రయవం(స్య) చాళుక్యాభరణ శ్రీ త్రిభువనచక్రవర్త్తి శ్రీమత్ప్రెర్మ్మనడి దేవరదివ్యసహస్రవర్షంబులు ౪౬గు శాహి శ్రీవేంగిదేశచాళుక్య .... కకాలపరమణ్డల చూఱకారపతిదేవ(గురుద్విజభక్తులైన)కుఱుమఱజముణ్డైన మహామణ్డలిక భీమ.........లకు మెచ్చి బెజవాడ రక్షకంబు దయసేసిన.

1. శేమ-అని చదువవలయును.
2. యశోర్థి ,,
3. రాజయి ,,
4. లట్టులతి ,,
5. రశ్మి- అని చదువవలయును.
6. వెలుంగ- అని యున్న నన్వయము సుకరముగా నుండును.

చ. (ఉరుశకవత్స)రంబులు రసోదధివాయుపథేందుసంఖ్యగా
.... న్నెజవాడరక్షికం
బలిపురభేది రాజపరమాత్ముని చేం బడసె న్రవీందులును
ధరణియు నంబురాసులు సదాగతిమార్గము గల్గునంత్రకును. ౩

9.

శ. స. ౧౦౫౦.

(ఈపద్యము గుంటూరుమండలములో కొణిదెనగ్రామమందలి శంకరేశ్వరాలయములో నొకఱాతిస్తంభముమీఁద నున్నది. ఆఱాతిమీఁదనే గుండిమడ అన్నమంత్రి చేసినధర్మములను గుఱించిన పెద్దశాసనము కలదు. ఈపద్య మాయన్నమంత్రికే సంబంధించిన దయినట్లు కనఁబడుచున్నది. అన్నమంత్రితండ్రి గుండమంత్రి త్రిభువనమల్ల దేవునికొడుకు నన్నిచోడుని మంత్రి యయిన ట్లున్నది. ఈనన్నిచోడుఁడే శ. స. ౧౦౦౨ లో కొణిదెనగ్రామమందలి త్రిభువనమల్లికార్జునమహాదేవరకు కొణిదెనకుఁ దూర్పన నున్న దేఁగఱమూఁడి యిచ్చినట్లు దేఁగఱమూఁడిలో నొకశాసన మున్నది. మఱియు నీపద్యమే శంకరేశ్వరస్వామియాలయములో వేఱొక ఱాతిమీఁదఁ గూడ నున్నది. ఆఱాతిమీఁద నీపద్యముక్రింద "కమ్మనాటిస్థలము అడ్డసుంకములు" శ. స. ౧౦౬౭ లో శంకరేశ్వరస్వామికి ధర్మము చేసిన ట్లొకశాసన మున్నది. ఈరెంటిలిపియు నొకరీతిగానే యున్నది. దీనినంతను బట్టి చూడ నీపద్యము శ. స. ౧౦౫౦ ప్రాంతమున చెక్కఁబడిన ట్లూహింపవచ్చును. Government Epigraphist's Collections No. 175 of 1899.)

చ. గడుసరిలోభి యర్థ మది గన్నపుంగానికి బందికానికిం
బుడమికి నన్యకాంతలకు భూపతికిం జను మంత్రియన్న ని[1]

1. నీ యనియుండనోపు. మంత్రియన్న అనునది సంబోధన మగును.

పడిసినయర్థ మిష్టకు[2] బన్ధుజనాలికి దీనకోటికిని
గుష్ట[3] కవారిసత్రములకుం జను సుద్ధ[4]చరిత్రం బాత్రమై.[5]

10.

శ. స. ౧౦౫౨.

(ఈశాసనము గుంటూరుమండలములో నాదెళ్లగ్రామమందు మూలస్థానేశ్వరాలయములో నొకఱాతిస్తంభముమీఁద చెక్కఁబడియున్నది. South Indian Inscriptions Vol. IV. No. 677.)

* * * * *

శ్రీమన్మహామండలేశ్వరబుద్ధనరేంద్రునకు॥

ఉ. శ్రీరమణీలలాముండు వశీకృతవీరవిరోధి హారనీ
హారసరోజరాజహరహాసయశోనిధి వందిబృందమం
దారుం డపారవిభ్రమజితస్మరమూర్తి సతుర్థ[1]వంశని
స్తారకుం డెఱ్ఱమండందు బుధప్రణుతుం డుదియించ్చె[2] వానికిని. ౧

క. సూరికవిస్తుతు ణ్డనఘుండు
చాళుక్యతుర్థాన్వయాబ్ధిచంద్రుణ్డు గులని
స్తారకుణ్డు సుజననిధి రిపు
వారణగజరిపుణ్డు బుద్ధవర్మ జనించెను. ౨

2. మిష్టులకు- అని చదువవలయును.
3. గుడులకు ,,
4. శుద్ధ- ,,
5. శుద్ధచరిత్రపాత్రమై యని యున్నఁ గవిహృదయానుసారముగా నుండు నని తోఁచుచున్నది.
10 శా. 1. చతుర్థ-అని చదువవలయును.
10 శా. 2. దుదయించ్చె- ,,

మ. అమ్రితాంశుండు పయఃపయోధి నుదయం బయ్యెట్లు[3] మన్దారశ్రీ
క్షమ హేమాద్రి జనించినట్లు రవిరాగంబొందం బూర్వాచలేం
ద్రమునం దుద్భవమయిన[4]య ట్లతని కుద్యత్తేజు డ్డాయి[5] మ స్తమ
డ్డామహీపాలుడ్డు వుట్టె వైరిపురలుంటాకుడ్డు శౌర్యోన్నతిని. ౩
క. ఆస్థానగగనతరణి మ
నస్థగితమ్రిగాంకమాలి[6] నాదింస్ల[7]మూ
లస్థానమ్మృడున కాసమ
రస్థలహాలి మ స్తమండెరా జతిభక్తిని. ౪
ఉ. అంబకసాయకాంబరమ్రిగాంక్కమితం బగుచుండంగా శకా
బ్దంబులు మేషమాససితపంచ్చమి నిజ్జరనాథమంత్రివా
రంబున దేవదేవునకు రాగముతోడ నఖండదీపర
త్నం బొనరించ్చె నారవిసుధాకరతారకమై వెలుంగ్గంగాను. ౫

11.

శ. స. ౧౦౫౪.

(ఈశాసనము గుంటూరుమండలములో నిడుబ్రోలుగ్రామమందు శ్రీచోళేశ్వరస్వామిగుడియెదుట నున్నరాతిమీఁద చెక్కఁబడి యున్నది. South Indian Inscriptions Vol. VI. No. 123.)

సీ. లాటవిలాసినీలాలాటతిలకునిం
గేరలికరలగ్న కేలిపద్మం
గన్నాటసుందరీకన్నావతంసునిం
గుంత్తలీకుస్తనలకుసుమదాము

3. భైసట్లు- అని చదువవలయును.
4. మైనయట్లు- ,,
5. తేజుడై- ,,
6. మాలి- అని చదువవలయును.
7. నాదిండల- అని కవిపాఠ మని తోఁచుచున్నది.

గౌడసతీనేత్రకాలాంజనుని నంగ
భామాకపోలాప్తపత్రరచను
నేపాలకామినీనీరంధ్రకుచహారు
నంధ్రీతనూకుంకుమాంగరాగు
రమణతో నాదిదానుల రాసికెక్కి
దీనజనముల యడతెల్లం దీర్చ్చుచు(న్న)
యనఘచారిత్రు మారపండనిన తగిలి
పొగడ విందుము నెల్లభూభుజులసభల. ౧
శా. పెంచ్చెం జుట్టల నెల్ల(ం)బెమ్మి వెలయ న్బెట్టించె సత్రంబు గ
ట్టించ్చె న్భక్తి శివాలయంబు లిలం బ్రాఖిండ్డాల్చి యొప్పంగ్గ(ం)గ్రొ
ప్పించ్చెం బూర్ణతటాకములు జలధిగంభీరంబ్లుగాంచె న్నిధులు*
నించ్చె న్మారయపండ(ం)డర్థిభవనానీకంబుల(ం)గ్గీర్త్యర్ద్దై. ౨

స్వస్తి॥ శ్రీమత్త్రిభువనచక్రవర్త్తి శ్రీవిక్రమచోడదేవరవిజయరాజ్యసంవత్సరంబుల పదియేడగు నేండు శకవర్షంబులు ౧౦౫౪ గు నేంట్టి వైశాఖశుద్ధతృతీయ్యయు గురువారమునాణ్డు- (ఇత్యాది)

12.

శ. స. ౧౦౫౪.

(ఈశాసనము కృష్ణామండలములో గన్నవరముతాలూకా ఎనమలకుదురుగ్రామమందు శ్రీ కేశవస్వామిగుడియెదుట నొకరాతిస్తంభముమీఁద చెక్కఁబడియున్నది. ఈగుడిలోనే వేఱొకశాసనములో నీభీమరాజే ౧౦౫౪ సంవత్సరమున- శాకే యుగబాణఖేందుగణితే- మఱియొకధర్మము చేసినట్లున్నది. South Indian Inscriptions Vol. VI. No. 100.)

శా. శ్రీకాంత్తాప్రియు లిష్టసిష్ట[1]జనతాశీర్వర్ద్ధనులు ధా(ర్మ్మి) కు
ల్నాకీశోన్నతభోగభాగులు జనానందప్రదు ల్విద్విషా

*. గంభీరంబుగాంబెన్నిధుల్- అని యుండవలయును.
1. శిష్ట- అని చదువవలయును.

నీకారణ్యమరుత్సఖులు బహుకలానిష్ణాతు లుద్యత్సిత
శ్లోకులు గేతణ్ణుం దమ్ముబంగియు జగల్లుంఠాక[2] భంగప్రదులూ. ౧

ఉ. అందు గిరీ(శు)కంటె సుభటాగ్రని[3] అర్క్కజుకంటె దాని శ్రీ
సంద్దనుకంట్టె రూపి సురనాతుని[4]కంటె విలాసు ణ్ణాపగా
నంద్దనుకంటె శౌచి నలినప్రియుకంట్టెం బ్రతాపి దణ్ణశీ
స్నంద్దనుకంటె సూన్రితు ణ్ణానం దగు బంగ్గి ధరాతలంబునను. ౨

క. ఆతమ్ముబంగ్గికిని రా
మాతిలకం బైనబాదమకు నయవినయా
న్వితుణ్డు బొద్దణ్డు బుధసం
ప్రీతికరుణ్డైన తమ్ముభీమణ్డు ననంగ్గాను. 3

చ. అతులితపుణ్యమూర్తు లభియాతి నృపాలకభంగ్గదులు జగ
ద్ధితహితసచ్చరిత్రు లుదియించ్చిరి[5] అంద్దునుం దమ్ముభీమ ణ్డూ
ర్జితుణ్డై[6] సప్తసంతతులుం జేకొని నిల్పి ధరామరోత్తమ
ప్రతతికి నగ్రహారము ల(పా)రము లిచ్చె దయానుభా(వ)నను. ౪

శా. ఆదిం జెప్పంగంబడ్డధర్మ్మువులు ధర్మ్మారంభు ణ్డై చేసె వి
ద్యాదానంబు హిరణ్యదానమును భూదానంబు గోదానక
న్యాదానంబులు నాంగ్గం బూని మహిలోనను ఫుట్టపుంబట్టను
త్పాదించ్చె న్మఠి తమ్ముభీమ ణ్డొగి సత్రంబులు ప్రపలు వెక్కులును.

2. లుంటాక-అని చదువవలయును.
3. సుభటాగ్రణి ,,
4. నాథుని- ,,
5. లుదయించ్చిరి- అని చదువవలయును.
6. జ్జితుణ్డయి ,,

13.

శ. స. ౧౦౪౯.

(ఈశాసనము గుంటూరుమండలమందు కోణిదెనలో శ్రీశంకరేశ్వరస్వామిగాలయమం దున్న యొకరాతిస్తంభము మీఁద నున్నది, Government Ephigraphist's Collections No. 165 of 1899)

స్వస్తి॥

చ. త్రిభువనగీతకీర్తి నరదేవశిఖామణి గామధారుణీ
ప్రభుతనయుండు మండలికభర్గుండు[1] భర్గ్గపదాబ్జషట్పదుం
డభినవరాముం డయ్యమకులాగ్రణి గుండియపూండి భక్తితోం
ద్రిభువనమల్లదేవును బ్రతీతిగ శంభున కిచ్చెం జేర్మ్మితోను.

స్వస్తి చరణసరోరుహ ... ... శ్రీమన్మహా
మండలేశ్వర త్రిభువనమల్లదేవచోడమహారాజులు శకవర్షంబులు ౧౦౪౯ యగు నేంటి విషువుసంక్రాంతిని...

1 భర్గ్గరాము- అని చదువవలయును.

14.

శ. స. ౧౦౬౧.

(ఈశాసనము గుంటూరుమండలములో నాదెళ్ల(గ్రామమందు మూలస్థానేశ్వరాలయములో నొకశాతిస్తంభముమీఁద చెక్కఁబడియున్నది. South Indian Inscriptions Vol. IV. No. 666.)

శా. శ్రీలోలుండు వడాలుకాటనికి రాజీవాక్షి సూరాంబనాం
గా లీలం జ్జనియించెం[1] దత్సతికి విఖ్యాతప్రభాభాసి గో
త్రాలంకారుండు దారిబుద్ధనకునుం ద్దత్పుత్రి నాదిండ్లను(ఁ)
మూలస్థానము శూలికి(న్ను)కృతమును మోదప్రసాదార్థి యై. ౧

చ. అమర శకాబ్దములు హిమకరాంగ్గవియత్కసి[2]సంఖ్యగాను బా
(వ్య)మున సితేతరార్కతిథి శౌరిదినంబున[3]భక్తి యేప్పడం
గమలదళాక్షి వెన్నమ ప్రకాశముగాంగ నఖండదీపర
త్నము రచియించె నారవిసుధాకరతారక మై వెలుంగంగాను. ౨

స్వస్తి! శ్రీశకవర్షంబులు ౧౦౬౧ యగు నేంటి పౌష్యబహుల సప్తమి వడ్డవారమున వెన్నమ శ్రీనాది(ం)డ్లమూలస్థానమహాదేవరకు నఖండవర్తి దీపమునకుం బెట్టిన గొఱియలు ౫౫॥

1. జనియించె- అని చదువవలయును.
2. వియచ్ఛశి- ,,
3. సౌరిదినంబున- అని చదువవలయును.

15.

శ. స. ౧౦౬౧.

(ఈశాసనము గుంటూరుమండలములో నాదెళ్ల(గ్రామమందు మూలస్థానేశ్వరాలయములో నొకశాతిస్తంభముమీఁద చెక్కఁబడియున్నది. South Indian Inscriptions Vol. IV. No. 672.)

ఉ. హారతుషారశంఖవిమలాభ్రమహోజ్జ్వలకీర్తిజాలం బొ
ల్పారిన బుద్ధమండలికి నగ్రసుతుం డగుచున్నమాడం డా
చారుపురంబు నాదెండ్లం[1] జారుతరం బగువెండికొండ నాం
గోరి శశాంకమౌళికి విగుర్వ్వణతో[2] గుడి నిల్పె భక్తినను[3]. ౧

చ. గడియమదేవినందనుం డగవ్య[4]గుణాకరధర్మశీలుం డి
ప్పుడమి వెలుంగు నొంచెన్లపూండి[5]మహేశున కిందుమౌళికిం
గను ననురాగ[6]చిత్తమునం గన్గి నిజం బగుమండ నిచ్చె నీ
జనని ధులుం దివాకరుండు జంద్రుండునుం గలయంతగాలమును. ౨

ఉ. మేరుగుణావతారుం డగుమేడనికిం గలుహారగన్ధి అం
భోరుహ[7]నేత్రి అన్వయ[8]విభూషణి నాందగు మేడమాంబకునుం
గారవలీలఁ బుట్టి ఘనగౌరవసంపద నిస్తరిల్లి గా
న్ధారికి సీతకు న్సచికిం దా నధికం బని ప్రస్తుతింప్పం[9]గాను. 3

1. నాదెడలం- అని చదువవలయును.
2. విగుర్వ్వణతో అను నది సాధువుగాం గాన్పింపదు. విగుర్వ్వ శబ్దమైనచో నకారమునకుం బ్రసక్తిలేదు. విగుర్వ్వణశబ్దమైనచో విగుర్వ్వణముతో నని యుండవలయును.
3. భక్తినిజ- అని చదువవలయును.
4. గణ్య- అని చదువవలయును.
5. నొంచెనలపూండి- అని చదువవలయును.
6. అనురాగ=అనురాగము. ఈశబ్దమును జరిత్రాదిగణములోం జేర్చినచో మువర్ణలోపము సిద్ధించును.
7. యంభోరుహ- అని చదువవలయును.
8. యన్వయ- ,,
9. ప్రస్తుతింప- అని యుండవలయును.

చ. పరశకవత్సరంబు లుడువల్లభశక్త్యనషేందుసంఖ్యగాఁ
బరగి వెలుంగు మాఘసితపంచ్చమియుఁ గవివాసరమునం[10]
దురుతరకీర్తిలోలుం డన నొప్పిన బుద్ధంప్రిపాలు[11]కాంత్త దా
నరు దగుచుండ నాదింన్ల అందు ప్రసిద్ధిగ[12]శూలపాణికిని. ౪

క. వ్యాలేభచర్మధారికి
మూలస్థానంబునాదిమూర్తికి శ్రీకా
పాలికి మృడునకు హరునకు
నీలగ్రీవునకు నీశునికి నుమపతికిని. ౫

క. స్తిరమతి[13] గడియచుదేవులు
దిరమైయుండంగ నఖండదీపము నిల్పెం
దరతర మొన్నతముగ నీ[14]
ఖరకరజలజారితారకముగ ధరిత్రిని. ౬

యీదీపంబున కిచ్చిన గొఱియలు ౫౫। వీనిం జేకొని మన్య
గొ(న్న)యకొక్క ప్రోలబోయుండు ఆచంద్రార్కముం బుత్రనుపౌత్రి
కము నిత్యమానెండునెయి దివియకుల బోయఁగలవాండు.

చ. చిరముగ దేవదేవునకు శ్రీబలిదేవరదేవి శంఖులా[15]
భరణము గీతవాద్యములుఁ (బ)ట్టిన చీరలు ధూపఘంటయుఁ
దిరమగుఘంట వరియులము[16]దీపనికాయము ధేనుసంఘము
న్నరు(దు)గమనుమ[17]మండంబు ప్రియంబొనరనురచియించ్చెభక్తితోను.

10. వాసరంబునం- అనియుండవలయును. 14. మున్నతముగనా-అనియుండవలయును.
11. బుద్ధనృపాలుం- ,, 15. సంకులా- ,,
12. నాదిడెలయందుం బ్రసిద్ధిగ ,, 16. వర్యలము- ,,
13. స్థిరమతి- ,, 17. మన్న- ,,

చ. అతిసయ[18] మైన ఛత్త్రమును నద్దము నుల్లము నాలవట్టమును
జితమగుం జామరావలియుం జిందచయంబులుం గేతనంబులు
న్నతులమహోక్షవాహనున క(ద్రి)జ(నా)తున కింద్దుమైవులికా[19]
యతమతి మన్మమండండు(జ)యాస్పదుం డొప్పంగ నిచ్చెభక్తితోను.

నొంచినిపాడు గోరుకొన్న కొల్బు దేవరకు వీస వి(డువం)గలవారు.

16.

శ. స. ౧౦౬౨.

(ఈశాసనము గుంటూరుమండలములో నాదెళ్ల గ్రామమందు మూలస్థానేశ్వ రాలయములో నొకజాతిస్తంభముమీఁద చెక్కఁబడియున్నది. మొదట ౫ సంస్కృతపద్యములును పిదపఁ దెనుఁగుపద్యములు నున్నవి. సంస్కృతభాగములో "కరరసవియ దిందుమితే శకసమనిచయే" యని యున్నది- South Indian Inscriptions Vol. IV. No. 675.)

శా. శ్రీవేంగీవసుధాంగనాతిలక మై శిష్టక్షమాదేవ(బృ)ం
దావాసం బగువానరంబుపతి యుద్యత్కీర్తి యజ్ఞత్రయ
వ్యావర్ధిష్ణుమహిష్ణుతప్రకటపుణ్యారంభుం డై[1] యొప్పె స
ద్భావిం[2] బోతనసోమయాజి నిచితబ్రహ్మాండతేజుం డిలన్. ౧

చ. అతనికి నాత్మజుండు సుజనాగ్రణి దొడ్డపనాయకుండు ద
త్సుతుం డనవద్యకీర్తి మతిసూర్యుండు వానితనూజుం డుజ్వల
వ్రతుం డగుమంత్రి శ్రీధరుండు వానికి సూరవసానికిని బృహ
స్పతినిభుం డుద్భవించె బుధబంధునిధానుండు గంటం డిమ్మహిని.

18. అతిశయ-అనియుండవలయును
19. నాథున కింద్దుమౌళి కా- ,,
1. మహిష్ణుతాప్రకటపుణ్యారంభుం డై- అని చదువవలయును.
2. సద్భావముతో- అని కవియభిప్రాయ మైయుండును.

ఉ. శ్రీలలనా పరిగ్రహుండు శ్రీధరునగ్రతనూభవుండు వి
ద్యాలలనుండు గంటం డుదయస్థితి నొప్పటంజేసి పౌషణం[3]
బేలికి యిచ్చెం[4] బేర్మిఁ నుతికెక్కె వదాన్యత ప్రస్ఫురించె భూ
పాలకనీతివిస్తరణ (వ)ట్టముగట్ట[5] ధరాతలంబునను. 3

అట్టి కంటనామాత్యకులస్వామి-

క. ఘర సిద్ధిబేతచీ(ప్పు)లి
హరిణమృగేంద్రుండు బడిగొలార్జునుం డాజిని
శ్రీవచ్చ[6]లక్ష్మ గోయింద[7]
గిరివరవజ్రము జగజ్జిగీషుండు వేర్మిని. ౪

ఉ. శ్రీలలనుండు దాయగజసింఘము సో(డి)యగొంక్రధారి(ణీ)
పాలకశేఖరుం డతనిభక్తికి శక్తికి మెచ్చి యందలం
బాలలితాతపత్రనిచయంబునుం గాహళ్లను[8] దయారస
క్షాలితదోషపంకుం డగుకంటని కిచ్చె నమాత్యలక్ష్మితోఁ. ౫

క. చతురుపధాశుద్ధమహా
మతి గంటనితమ్ముం డుచితమార్గుఁడు గొంక
క్షితిపాలకునం దనిమిష
పతియందు గురుం(డు)పోలెం బరగుచు నుండెఁ. ౬

3. పారమం- అని చదువవలయును.

4. ఏలిక కిచ్చెం- అని యుండనోపును.

5. గట్టె- ,,

6. సిరివచ్చ- ,,

7. గోయింద- ఇది గోవిందుఁ డనునొకరాజుపే రైయుండవచ్చును. గోవింద యన్నను గోయింద యన్నను నొకమాత్ర యధిక మయినది.

8. గాహళులుం- అని చదువవలయును.

క. మేలగు నాదిండ్లం ద
స్థాలస్థానమున పుణ్యమూర్తికి భాస్వ
ద్భాలాక్షివహ్నిదగ్ధ
వ్యాలాంగభవాంగునకు మహాదేవునకుఁ. ౭

శా. ఇంద్రారాధ్యున కాదిదేవునకు బాలేందు... ...
చంద్రార్కంబుగ దీపిక నిల్పెను[9]త్సాహంబుతో
......(మంత్రి)కుప్పండు శకాబ్దంబు ల్గరత్నఁ...
............న్విషువునం(ద్రిష్టా)ర్థసిద్ధార్థియై. ౮

17.

శ. స. ౧౦౬౪.

(ఈపద్యములు గుంటూరుమండలములో కొణిదెనగ్రామమందలి శంకరేశ్వరస్వామియాలయమం దొకఱాతిస్తంభముమీఁద చెక్కఁబడి యున్నవి—Government Epigraphist's Collection No. 179 of 1899.)

తరువోజ. శరధి గట్టించి రాక్షసుని జయించి
చనిన శ్రీరాఘవస్వామిమనుమండు
గరికాలవంశశేఖరుండు జగదొబ్బ[1]
గండండు పొత్తపికామభూపతికి
ధరజ సీతకు నరుంధతి కెన యనంగం
దగు శ్రీయూదేవికిం దనయుండు ధర్మఁ

9. దీపిక న్నిలిపె- అని చదువవలయును.

1. ఇచ్చట నొకమాత్ర యెచ్చయినది. మూర్ధ, వృద్ధ, అనునట్లు శేఖర అని ధరించిన సరిపోవును. ఇదియే కవిహృదయ మై యుండును.

క. శ్రీమద్రాఘవనృపతికి
సౌమిత్రియు ధర్మ్మజునకు(శ)శ్రాత్మజుఁడును
రామునకు హరియుం బోలుగ
......వత్రుఁడగ్రజునకు నాప్తుఁడయ్యెను. ౨

ఉ. వాసవసన్నిభుఁడగు దివాకరరాజునకుం బులోమక
న్యాసమశీలయైనెగడు నాయమసానికి నుద్భవించె గం
గ్గాసలిలేశహాసశశికాశవికాసపయోజకీర్త్తికాం
త్తాసహితుండు దీప్రకరధామసుధాముఁడు సోముఁడున్నతిని. 3

క. భీమబలుఁడును వచ్ఛిత
భీమేశ్వరుఁడైనవీరపెమ్మాడినృప
గ్రామణిం గొల్చి దివాకరు
సోముఁడు విశ్వాసి యయ్యె సూనృతమహిమను. ౪

క. విశ్వాసి సోమనాయ్యుఁడు
విశ్వంభరయందు నెగడె విశ్రుతమహిమను
శాశ్వతకీర్త్తి దయామతి
నీశ్వరపదభక్తి నధిపహితనయశక్తిని. ౫

చ. సుచిరయశోవిలాసుఁడగు సోమనకుం కుల[3]పాలికాశిరో
విచకిల[4]పుష్పదామ మగువెన్నమకుం బ్రభవించె భారతీ
కుచతటతారహా(ర)ఁడనఘుఁ డలఘుఁడు విని(గ్గ)లత్సుధా
వచనుఁడు ధర్మ్మలోలుఁడు దివాకరుఁడి...పై సుధాకరుఁడిలను[5]. ౬

---

2. భీమేశ్వరుఁడైన- అని చదువవలయును.

3. గుల- ,,

4. విచికిల- ,,

5. దివాకరుఁడీవి సుధాకరుఁడిలను- అని యుండనోపు,

క. సారమతి నతులధృతి సువి
చారంబున నీతి నఖిలశకునజ్ఞ(ను)[6] నా
చారము నడవన... ... ...
వారాశి వ్రితావని(ని)దివాకరు సరియొజ్ఞెలను[7]. ౮

ఉ. (వారిజ)మిత్రతేజుణ్డు దివాకరరాజునకుం బతివ్రతాం
భోరుహవాస నాం బరగు ప్రోలమకుంజ.........మం[8]
ద్దారుణ్డు మేరు(ని)... ... ణ్డు సిత్తసంభవా
కారుణ్డుసూరి......[9]సహకారుణ్డుదేకనమా(ధ)వణ్డున్నతిని.[10]

మ. సమదారాతిన్నపావనీధరపవి(ని)శత్రుక్షితిక్షమా... ...
... ...పరపక్షక్ష్మాపరాజీమనః
కుముదార్కుణ్డను వెలనాణ్డి గొంకవిభు దిక్పూర్ణప్రతాపో
... ... ౯

క. ... ... ,పంకజవననుణ్డ[11]మాత్యపదవీ(స్థి)తుణ్డై. ౧౦

శా. శ్రీమత్తర్కరసాంబరేందుగణనశ్రీ... ...
... ...

(తరువాతశిథిలము)

---

6. శకునజ్ఞశ- అని చదువవలయును.
7. ఈపాదము సరిగాలేదు. మూడునాలుగుపాదములు-
"చారమునం దపసున నొరులు, వారాశివ్రితావనిని దివాకరు సరియే"
అని యుండినఁ గవియభిప్రాయమునకు సరిపోవు నని తోఁచుచున్నది.
8. జనియించె దీన - అని యుండనోపు.
9. సూరిజన- అని యచ్చుపాఠము; ఇందు ఛందోభంగము కలదు. "సూరిజాత" అని యుండనోపు.
10. మాధవ ణ్డున్నతిని- అని యచ్చుపాఠము. ఇందు ఛందోభంగము గలదు. "మాపణ్డున్నతిని" అని యుండనోపు.
11. వదనణ్డ- అని చదువవలయును.

చేబ్రోలుశాసనములోని భాగము.

(౨౭ వ పేజీ కెదురుగా)

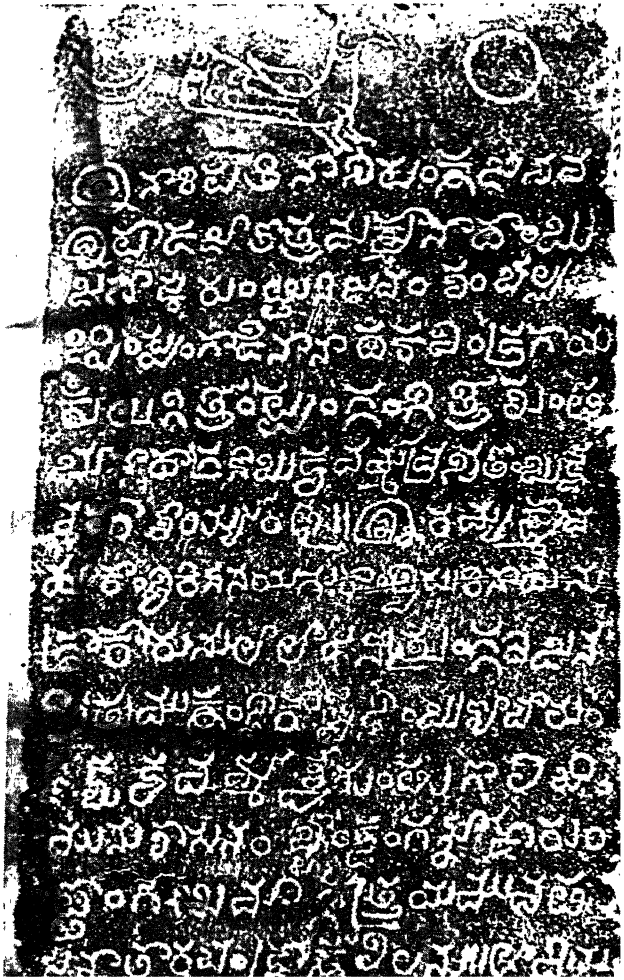

19.

శ. స. ౧౦౬౭.

(ఈశాసనము గుంటూరుమండలమందు, చేబ్రోలుగ్రామములో నాగేశ్వర స్వామియాలయములో నొకశిలాస్తంభముమీఁద చెక్కఁబడియున్నది— South Indian Inscriptions Vol. VI. No. 103.)

శా. శ్రీనారీపతినాభిపంకజభవశ్రీపాదజాతోత్తమ
క్ష్మానాథాంబుజభాస్కరుండు నిజవంశం బెల్ల దీపింపంగా
దీనానాథకవీంద్రగాయకులు గీర్తింపంగ్గం గీర్త్తిశుం డై
భూనాథాగ్రణి బుద్ధవర్మ్మ ప్రభతోం బుట్టె న్సహాశౌర్య్యుండై.

స్రగ్ధర. శ్రీరమ్యక్ష్మోవధూకాం
చ్చికి నెవయగు కాంచ్చీపురీనాథు నుగ్రా
కారును లాలాటనేత్రుం
గ్గవిజనహితు ముక్కంటికాడ్వెట్టిం బుణ్యా
చారుం ద్దద్బుద్ధవర్మ్మే
శ్వరుండు గొలిచి మునుశాసనం బ్బాంద్ధంగన్నో
దారుం డ్డొంగేటినూగ్గ
త్రయమువడసె నాతారచంద్రార్క్కలీలను. ౨

ఉ. ఆవిభునన్వయంబ్బున గుణాఢ్యుండు గండ్డండు వుట్టె వానికిని
దేవమహీజదాని అగు[1] దేసటిపండ్డండు వుట్టి షట్సహ
స్రావని వశంబ్బి త్తున్నతుండుదగ్గ్రండు విల్లమభీము డ్కంధల
క్ష్మీవని తేశుచేం బడసెం జెల్వగుపంచ్చనికుట్టు ప్రిత్తిగాను. 3

ఉ. ఆతని కుద్భవించ్చె నధిపాగ్రణి గండ్డండు వానికిం గ్గుల
స్త్రీతిలకంబు మేడమకు ధీరుండు వండ్డండు వుట్టె వానికిని

1. యగు- అని చదువవలయును.
2. యేలం

శీతకరాస్య బూరమకు సిన్ధురవైరిబలుండు రాజమా

న్ధాతుండువుట్టె భీమండు వదాన్యుండు ధన్యుండు పుణ్యమూర్తియై.

చ. ... ...

... ... దీధితి రేఖవ రేణ్యపుణ్యాదో

హాల అనం[3] బెంపుగన్న ఎఱియాంబ్బకు[4] నుద్భవమయ్యె భారతీ

నిలయుం డనంగ్గం బండ్గధరణీపతి సర్వకలాప్రవీణుండై. ౫

చ. తలంపు సదర్థభావమునం దద్గతసూత్త్రలం గూడ వర్ణన(లు)

గొలసు[5]గొనంగ్గ ప్రావన్లు[6] గోరినభంగ్గిక వచ్చి ముట్టం గో

మలగతి దేసిమార్గములు మట్టుపడం గ్గటనంబ్బులొప్ప నా

ద్యల క్రియం జెప్పనేర్చె నృపధూర్జటి భీమయపండ్గండితుహిని.

మ. స్వరతర్కాంబరచంద్రసంఖ్యం జను తచ్ఛాకాబ్దచైత్రామతే

తరపంచ్చాదశి సౌరివాసరసముద్యన్మేషసంక్రాంత్తి సు

స్థిరతం బ్బొలుచు[7] మయూరవాహనునకుం జెంబ్రోలం బెట్టించ్చె భా

స్వరదీపం బ్బతిభక్తిం బండ్గనిపుం డాచంద్రార్క తారంబుగాను.

స్వస్తి శకవర్షంబులు ౧౦౬౭ గు నేంట్టి చైత్ర బహుల పం

చ్చాదశియు శనైశ్చరవారమున శ్రీకుమారస్వామిదేవరకు మహామ

ణ్డలేశ్వర పండ్గయ దమతండ్రి భీమరాజునకు ధర్మార్త్థముగా నఖండ్డ

దీపమున కిచ్చిన ఎళ్లు ౫౫ వీనిం జేకొని నల్లంగాటయబోయుని కొడు

కు కొండబోయుండ్లు దనపుత్రానుపౌత్రిక మాచంద్రార్క్కము మహా

సేనమున నిత్యమానెండు నేయి వోయంగ్గలవాండ్లు శ్రీ శ్రీ శ్రీ.

3. యనం అని- చదువవలయును.

4. యెఱియాంబకు ,,

5. గొలుసు ,,

6. ౹బ్రావడులు- అని చదువవలయును

7. బొల్చు ,,

20.

శ. స. ౧౦౬౮.

(ఈశాసనము కృష్ణామండలములో బెజవాడగ్రామమందు ఇంద్రకీలపర్వతము సమీపమున ఖిలమై యున్నమండపములో నొకఱాతి స్తంభముమీఁద చెక్కఁబడి యున్నది—South Indian Inscriptions Vol. IV. No. 749.

శ్రీస(క)వర్షములు ౧౦౬(౮)గు నేంటి కార్త్తికబహు(లప)ంచ(మి)యు[1] నాదివారమున సూర్య్యగ్రహణనిమిత్తమున శ్రీవేంగ్గిదేశచాలుక్య నంకకాఱ పరమండలచూఱకాఱ పతిదేవగురుద్విజభక్తులుం గుఱుమఱాజముండును నైన శ్రీమన్మహామండలికభీమన సన్ధివిగ్రహి సోమనపెగ్గడ బెజవాడమల్లేశ్వరమహాదేవరకు నఖండదీపమునకు నిత్త్యనై(వేద్యా)లకు తానిచ్చిన యిన్నయెళ్లు ౫౫। వీనిం జేకొని కుమ్మగురికామనబోయుని కొడ్కు ప్రోలెబోయుని కొడ్కు ప్రోలయ(నంది) నిత్యమానెండు నెయి యాచంద్రార్కముం బుత్రానుపౌత్రికము నడపంగలవాండు.

సీ. భీమాపురము [illegible] పాల్కొలను ద్రా

చ్యారామ[2]పురి శ్రీమదమరడాలు

యను[3]నంధ్రధరణి పంచారామముల మహా

దేవరలకు బుద్ధదేవరకునుం

జెంబ్రోల నమ్మహాసేనునకునుం బి(ద)

పురము హుంకారశంకరికిం గరము

1. "బహులపంచమి" అనునచ్చుపాఠము తప్పనుటసిద్ధము. గ్రహణము పంచమి నాఁడు కలుఁగదుగదా !

2. ద్రాక్షారామ- అని చదువవలయును.

3. ననం- ,,

రూఢికెక్కిన బెజవాడ మల్లేశ్వర
దేవరకు నఖండదీపతతులు

వెట్టి గొంట్లా(ర)ం జెఱ్ఱ్వలుం బెక్కుగుఱ్ఱు[4]
నిల్పి [5]సప్తసంతతు లసంఖ్యలుగం జేసె
దత్తె(నా)మాత్యసోముండు ధర్మ్మపరుం డు
దారభానుజుం డాచంద్రతారక(ము౹గ). ౧

శా. (భార)ద్వాజపవిత్రగోత్రుండు జగత్ప్రఖ్యాతిగాం బెట్టెం బు
ణ్యారంభుం డొరిగొండివల్లభుండు దత్తామాత్యసోమండు దా
క్షారా(మ)ప్రముఖోల్లసత్ప్రకటపంచారామతీర్థంబులను
సారాఖండదశాప్తదీపకము లాచంద్రార్కతారంబుగాను. ౨

21.

శ. స. ౧౦౬౮.

(ఈశాసనము గోదావరిమండలమున దాక్షారామమునందు భీమేశ్వరాలయమున నున్నది. శాసనకాలము గలమొదటిభాగము ఖిలమై పోయినది. కాని, యీశాసనములో వర్ణింపఁబడిన సోమనప్రెగ్గడయు 20 సంఖ్యగల శాసనములోని సోమనప్రెగ్గడయు నొక్కఁడే యని స్పష్టపడుచున్నది. ఆశాసనము శ. స. ౧౦౬౮ లోఁ బుట్టినది. కాన నీశాసనము కూడ నాప్రాంతమునందే పుట్టియుండును.- South Indian Inscriptions Vol. IV. No. 1180.)

శా. భారద్వాజపవిత్రగోత్రుణ్డు జగత్ప్రఖ్యాతిగాం బెట్టెం భూ
...భుం డ్డొర[1]గాండివల్లభుండు దత్తామాత్యసోముణ్డు దా

4. గుడులం- అని చదువవలయును.

5. నిలిపి- ,,

1. పుణ్యారంభుండ్డొర- అని యుండవోపు.

క్షారామప్రముఖోల్లసత్ప్రకటపంచారామతీర్థంబులను
సారాఖణ్డదశాప్తదీపకము లా(చం)ద్రార్కతారంబుగాఁ. ౧

ఉ. దానదధీచి సోముం డవదాతయశఃప్రసారుణ్డు[2]పుత్రసం
తాన(స)మృద్ధుండై చెఱ్ఱ్వ[3]ధర్మ్మవివాహము దేవగేహము
......నము[4] సత్ప్రబంధము నిధాన మనం జనుచున్న సప్తసం
తానములుం బ్రసిద్ధముగ ధారుణిపై నిలిపెం గ్రమంబునన్. ౨

22.

శ. స. ౧౦౬౯.

(ఈశాసనము గుంటూరుమండలములో కొణిదెనగ్రామమందు శ్రీకేశవస్వామి గుడిగోడమీఁద చెక్కఁబడియున్నది. పద్యములకు ముం దున్నవచనములో "శేత నప్రెగ్గడ శకవర్షములు ౧౦౬౯ శ్రీ పౌష్యవిషలపాడివమియు గురువారము నుత్తరాయనసంక్రాంతినాణ్డు కొట్యదొన శ్రీకేశవదేవరకు నఖణ్డదీపమునకు నిచ్చిన ఎడ్లు ౫౫" అని యున్నది. South Indian Inscriptions Vol. VI. No. 648.)

తరువోజ.

కమల...............................
....
............దివెలనుత్త
రాయనమునం గేతనామాత్యరత్న
మమర లక్ష్మీధరుండైన కేశవున
కత్యంతభక్తితో నాచంద్రతార

2. ప్రసరుణ్డు- అని చదువవలయును.

3. చెఱువు- ,,

4. ధ్యానము- ,,

కముగాంగ నిలిపె నఖండ దీపంబు
గలియుగకాలంబు కలయంత్తకెల్ల. ౧

క. పతి... ... ...
... ...
... ...వరుణ్డు
క్రితక్రిత్యు ణ్డీయమాత్య కేతణ్డు ధరణిని ౨

క. వినయనిధి దేచనామా
త్యునకును నెఱమాంబికకు సుతుణ్డు ధన్యుండు కే
తనపెగ్గడ కేశవదే
వనికి(౦)దీపంబు నిలిపె వసుమతిలోనఁ. ౩

23.

శ. స. ౧౦౭౦.

(ఈశాసనము గుంటూరుమండలములో కొణిదెనగ్రామమందు శ్రీకేశవస్వామి గుడిగోడమీఁద చెక్కఁబడియున్నది. South Indian Inscriptions Vol. VI. No. 647.)

తరువోజ. ప్రభువరశకనృపాబ్దంబులు గగన[1]
పర్వతాంబరరాత్రిపతిసంఖ్యం దనరు
విభవాబ్దమునం జైత్రవిమలత్రితీయ్య[2]
విధుసుతుదినమున విషువుసంక్రాంత్తిం
ద్రిభువనమల్లధాత్రీనాథకులస
తీరత్న మగుకామిదేవి సద్భక్తిం

1. గగనఁ అని చదువవలయును.
2. తృతీయ్యఁ ,,

ద్రిభువనాధిపున కెత్తించె నఖణ్డ
దీపంబు కేశవదేవర కొప్ప. ౧

చ. ఇల నమరాద్రినాథునకు నల్ల[3]మహీపతి కి(ర్థ)కీర్త్తికిం
బొలుపుగ వెన్నమాంబికకుఁ బుట్టిన లక్షణి గామిదేవి మి
క్కిలి సిరిసంతతిం బడసి కేశవదేవరకును ముదంబుతో
నిలిపె నఖణ్డదీప మొగి నింగి శశులు గలయంత్తగాలమును. ౨

24.

శ. స. ౧౦౭౦.

(ఇది గుంటూరుమండలములో కొణిదెనగ్రామమందలి శంకరేశ్వరస్వామి యాలయమునం దొకజాతిస్తంభముమీఁద నున్న యొకశాసనములోని చివరభాగము— Government Epigraphist's Collection No. 169 of 1899.)

క. ఖమునివియత్శశిమితశక
సమములం దనరంగ్గ విషువుసంక్రాన్తినిమి
త్తమున సితకీర్త్తి భైరయ
గొమరుగ భీమేశ్వరునకు గుడి యెత్తించెను. ౧

శకవర్షములు ౧౦౭౦ గు నేణ్టి చైత్రబహుల ౧౫ యు మంగ్గళవారము సూర్య్యగ్రహణనిమిత్తమున సాదముభైరయ గొట్యదొనభీమేశ్వరమహాదేవరకు అఖణ్డదీపములు రెణ్టికి నిచ్చిన ఎణ్ల ౧౦౦ వీనిం జేకొని భీమేశ్వరమహాదేవర దీవియకాంపులైన కేతబోయుణ్డును నల్లబోయుణ్డును రెణ్డఖణ్డదీపములకు నిత్యఅడ్డెండు నెయి ఆచంద్రార్కమును బోయంగ్గలవారు॥

3. యతిచెడినది- నెల్లమహీపతి యని యుండనోపు.

క. (స్థిర)తము వేయిని డెబ్బది
(పరు)వడి శకునేం డ్లమర* ధైర(య) భీమే
శ్వరునకు నిలిపె(ను)మహిను
స్థిరమై యుం(డ)గ నఖండదీపము లొప్పను. ౨

క. (ఇ)హపరధనసంసిద్ధిగ-
(దీని తరువాతిభాయి భూమిలోఁ బాఁతుపడియున్నది)

25.

శ. స. ౧౦౭౧.

(ఈశాసనము గోదావరీమండలములో దాక్షారామగ్రామమందు భీమేశ్వరాలయము గోడమీఁద చెక్కఁబడియున్నది- South Indian Inscriptions Vol. IV. No. 1061.)

శా. ... ...
... ...
భారద్వాజపవిత్రగోత్రుణ్డు నా[1]శుంభన్మహాకీర్త్తి సద్వర్త్తి వో
ల్పారంగ్గా నుదియించ్చెం[2] బ్రోలణ్డు ది......స్ఫూర్త్తి కీర్త్తి న్మయై[3]

ఉ. అర్జ్జునకీర్త్తిలోలుణ్డు సహస్రకరోపమ తేజుణ్డు సహ
స్రార్జ్జనపౌరుషుణ్డు శచివాగ్రణి[4] సన్తతపుణ్యసంచ్చయో
పార్జ్జితుణ్డిం ద్రధేనుదితిజాభవదాన్యుణ్డు దణ్డనాథనా
గార్జ్జును తమ్ముంబ్రోలణ్డు[5] ధరామరవంశలలాముణ్డు వ్వ్యారను. ౩

* నేండు లమర- అని చదువవలయును.
1. గోత్రుణ్డును- ,,
2. నుదయించ్చెం- ,,
3. దిశాహారస్ఫూర్త్తి కీర్త్తిన్మయై- అని యుండనోపు.
4. సచివాగ్రణి- అని చదువవలయును.
5. తమ్ముంబ్రోలణ్డు- ఇది ప్రయోగవిశేష మని గ్రహించునది.

ఉ. అంబుజగర్బ్భవంశమణి యై దయఁ బట్టపుమెట్ట యగ్రహా
రంబుగ నిచ్చి యంద్ధ యుదురాజశిఖామణికి న్మరున్నివా
సంబెసగంగ నిల్పి విలసన్మతి నొప్పిన దండనాథర
త్నం బగు నాగదేవవిబుధస్తుతు తమ్ముణ్డు బ్రోల ణ్డున్నతిని. 3

శకవర్ష ౧౦౭౧ నెణ్టి విషువుసంక్రాన్తినిమిత్తమున శ్రీమన్మహామణ్డలిక బొద్దనభీమనమంత్రి గోరణ్డప్రభువు మ్మానయకొడ్కు దణ్డనాయకనాగదేవయ్య తమ్ముంబ్రోలయ[5] శ్రీభీమేశ్వరమహాదేవరకుం బెట్టిన అఖణ్డవర్త్తి లోహదణ్డుదివియ గట్టికి......

క. శ్రీమహితం బగుదాక్షా
రామపురాధిపునకు(ను) సురస్తవనునకును
భీమేశ్వరునకు నతులసు
ధీమాణిక్య ౪

26.

శ. స. ౧౦౭౧.

(ఈశాసనము గోదావరీమండలములో దాక్షారామగ్రామమందు భీమేశ్వరాలయము గోడమీఁద చెక్కఁబడియున్నది- South Indian Inscriptions Vol. IV. No 1073.)

... ...

చ. అన(ఘుం)... ...కుచ కాతనికిం గులకాన్త యైన యం
గ్గన ఎఱియాంబకును మదనకల్పుణ్డు పుట్టెం జతుర్త్థవంశవ
ర్ధను ణ్డనవద్యు ణ్డుత్తమవదాన్యుణ్డు(మాన్యు)ణ్డు వీరలక్ష్మికిని
గనియగు దణ్డనాయకశిఖామణి గామన సుప్రసిద్ధుం డై. ౧

శా. ధీరోదాత్తుణ్డు గామినాయకుణ్డు భక్తిం జేసి నిత్యస్థితిని
భూరిఖ్యాతి శకక్షితీశసమములు భూశైలదిక్సంఖ్యయం

5. తమ్ముంబ్రోలయ ఇది ప్రయోగవిశేషము.

దారామంబుల కెల్ల నాయకమునా నత్యున్నతిం* బొల్చుదా
క్షారామంబున నిల్పె దీపము సదాఖణ్డప్రభాభాసిగాను. ౨

27.

శ. స. ౧౦౨౧.

(ఈశాసనము గుంటూరుమండలములో కొణిదెనగ్రామమందు శ్రీకేశవస్వామి గుడిగోడమీఁద చెక్కఁబడియున్నది. ఈశాసనములో మొదట మూఁడుపద్యములును దరువాత నొకవచనమును బిదప నొకపద్యమునుం గలవు. మొదటిమూఁడుపద్యములును 34 సంఖ్య శాసనములోని పద్యములు నొక్కటే. మూఁడవపద్యము మొదటిపాదములో "ముద్దమాంబకు" అనుటకు బదులుగా "ముదువమాంబకు" అని యున్నది. ఇదియే సరియైనపాఠము. నాల్గవపద్యముమాత్రమిచట వ్రాయఁబడుచున్నది- South Indian Inscriptions Vol. VI. No 643.)

క. ధర గిరి ది గ్గితశకవ
త్సరములు ... ...
(శ్వరునకు) నఖండదీపము
పురుదధిపనిభుం డమాత్యమల్లండు నిలిపెను.

28.

శ. స. ౧౦౨౧.

(ఈశాసనము గుంటూరుమండలములో బాపట్లగ్రామమందు శ్రీభావనారాయణస్వామి గుడిగోడమీఁద చెక్కఁబడినది- South Indian Inscriptions Vol. VI. No. 128.)

చ. అరుదాల[1] ధర్మసన్నిభ యగునం ధనరేశ్వరు సర్వ.. (వా
రికి)ం బ్రభవించె నావయ ....శౌరివా

* నత్యున్నతిం- అని చదువవలయును.

1. గణమును బ్రాసయుఁ జెడినవి. "అరుతళ" అని యుండనోపు.

నికి జనియించె గుండెన మనీషిజనప్రభు(తు)ండు వానికిం
జకితకురంగలోచనకుం జందనగంధికి గుప్పమాంబకును. ౧

క. ధీరుండు గశ్యపగోత్రో
ద్ధారుండు గుండిమడవిభుం డుదారుండు మదనా
కారుండు గవలియ యన్నండు
గారవమునం బుట్టి వంశకరుం డై పేర్మిని. ౨

స్వస్తి శకవర్షంబులు ౧౦౨౧ గు నేంటి ఉత్తరాయనసంక్రాంతినిమిత్తమున—ఇత్యాది.

29.

శ. స. ౧౦౨౨.

(ఈశాసనము కృష్ణామండలములో బెజవాడగ్రామమందు ఇంద్రకీలపర్వతము నడుగున ఖిల మయిన యొకమండపములో నొకరాతిస్తంభముమీఁద చెక్కఁబడియున్నది. South Indian Inscriptions Vol. IV. No. 731.)

తరువోజ. కరగిరివియదిందుగణనమై పరగఁ
గాశకునేండ్లు అక్షత్రి[1] తీయయు మి
హిరవాసరమున బాలేందుధరుండ
యిన బెజవాడ మల్లీశ్వరగారి
వల్లభునకుం గొ(ను)[2] వరవీరచోడ
వల్లభుండు అఖండవర్తిగా[3] దీపంబు

1. నేండు లక్షత్రి- అని చదువవలయును.

2. ఈపాదమందు ప్రాస చెడినది. "వరునకుం గాంగను" అని యున్న సరిపోవును.

3. ఇచటఁ గవి విసంధి చేసినాఁడు.

సురుచిరంబుగ నాత్మసుత ఎఱకమకును

............సుభముగాని(చ్చె)[4]

యిద్దివియకుం చెరియబోయిని కొడ్కు గాటయబోయినివసమునం బెట్టిన యినుపఎడ్లు ౧౫౹ వీనిం జేకొని నిత్యమానెండు నెయ్యియాచంద్రార్క్కమ్ముం బోయంగ్గలవాండు.

30.

శ. స. ౧౦౭౨.

(ఈశాసనము గుంటూరుమండలములో కోణిదెనగ్రామమందు చెన్నకేశవస్వామి యాలయములో నొకఱాతిమీఁద చెక్కఁబడియున్నది. Scuth Indian Inscriptions Vol. VI. No. 644.)

సీ. దినకరకులుండైన త్రిభువనమల్లండు
　　కమ్మనాండును గుండికఱ్ఱు మొట్ట
వాడియుం జేకొని రూఢిగా నేలంగ్గం
　　గొట్టియదొన యనుపట్టనమున
నభినవరైవతకాద్రిణి[1] నొప్పిన
　　గిరిమింది[2] విహాగేంద్రకేతనునకు
ధనదవంశేశుండు పెనుగొండభైరవ
　　నాయకుకాపయనందనుండు
ఘనుండు బయ్యానసెట్టి సంక్రాంతితిథిని
మిత్తమున నేత్రశైలవియత్తలేందు

4. ఈపాద మసంపూర్తిగా నున్నది.

1. రైవతకాద్రిని- అని చదువవలయును.

2. మింది = మీఁది. ఈ రూప మిప్పుడును పడమటిదేశమందు వాడుకలో నున్నది.

సంఖ్య సక[3]ధారుణీపాలు సమము లమరం
బ్రబలుచుండ నఖండదీపంబు నిలిపె. ౧

31.

శ. స. ౧౦౭౨.

(ఈశాసనము గుంటూరుమండలములో నాదెళ్లగ్రామమందు గోవర్ధనస్వామి యాలయములో నొకఱాతిస్తంభముమీఁద చెక్కఁబడియున్నది- South Indian Inscriptions Vol. IV. No. 806.)

స్వస్తి.

శా. శ్రీమన్మూర్తి వడాలుకాటయకు రాజీవాక్షి సూరాంబ భూ
　భామాసన్నిభ(నా) జనించ్చె వినుతప్రా(ధా)న్య దత్తాంత్త కు
　ద్దామశ్రీ జనిమించె[1] వెన్నమ మహాధర్మిష్ఠ నాదిండ్ల(ను)
　న్రామారత్నము నిలిపె[2] దీపము జగద్రమ్యంబుగా శౌరికిని.

క. కరగిరిధిగ్గతశకవ
　త్సరముల శుక్లసితపక్షదశమియు విధువా
　సరమున శ్రీకేశవదే
　వరకును దీపంబు నిలిపె వసుమతి వెలయను. ౨

3. శక- అని చదువవలయును.

1. జనియించె- ,,

2. నిల్పె- ,,

32.

శ. స. ౧౦౨౩.

(ఈశాసనము గోదావరీమండలములో దాక్షారామగ్రామమందు భీమేశ్వరాలయములో నున్నది- South Indian Inscriptions Vol. IV. No. 1108.)

ఉ. శ్రీరమణుణ్డు మణ్డలిక శేఖరుండ ... ...
... ...
పారగుం డాహవార్జ్జునుండ భణ్డనభీము
... ... ౧

చ. ... ...
... ...నాంబరగు గుండియబోయుని కంబుజాన్వయ గో
మలి కులదీపకంబు గుణమండ... ...
... ... అక్షతగ్రాముల
గ్గలముగ నిచ్చి ప్రోచె నురుఖండితవిద్విషుం డెజెయం డిద్ధరను.[1]

చ. శకవర్ష...ల[2] సంఖ్యగుణశైలవియత్సిత[3]రశ్మింబవ్వంగాం
బ్రతి[4] ... ... మం బయిన పంచమితో విషుసంక్ర వేల న
న్ధకరిపుండైన ఈశునకు[5] దక్షవిరో(ధి)కి డాక రేమి దీ
పక(మొ)నరించ్చె శౌర్య్యా[6](వ)రభార్గవు ణ్డిద్ధవిలాసుండై[7]

---

1. డెజ్జిం డిద్ధరను- అని చదువవలయును.
2. శకవరుషాల- అని కవిప్రయోగింపనోపు.
3. వియత్సిత- అని చదువవలయును.
4. "బ్రతి" అనిన బ్రాసచెడును. 'బ్రకట' అని యుండనోపు.
5. యీశునకు- అని చదువవలయును.
6. శౌర్య్య- ,,
7. విలాసుండై ధరను- అని యుండనోపు.

33.

శ. స. ౧౦౨౩.

(ఈశాసనము గుంటూరుమండలములో నరసారావుపేట తాలూకాలోని చెన్నపల్లి అగ్రహారమందు పశ్చిమపుదిక్కున పాసవేశ్వరస్వామి యాలయమం దొక శిలా స్తంభముమీఁద చెక్కఁబడియున్నది.)

స్వస్తిశ్రీ.

సీ. శ్రీకుబేరాన్వయశేఖరుం[1] డనఘుండు
వాసయసెట్టికి వనజపత్ర
నేత్రి దండ్యమకు సుపుత్రుండు గొసనయ
సెట్టి గొట్టియదొనం జెఱువు గుడియుం
గట్టించి పరివారగణసహితముగ సో
మేశ్వరదేవర సాశ్వతముగ[2]
నిలిపి తటాకంబు మలపించి వ్రిత్తులు
మానులకును గుడిసానులకును
నట్టువోజులకునుం బెట్టుచ హావిబలి[3]
యచ్చనలకు మేలియమునకును
దేవభోగముగను దేవర కాచంద్ర
తారకముగం జెఱువు నూరు నిచ్చె. ౧

క. శ్రీవైశ్యవంశవర్ద్ధనుం
డీవసుమతిం గొసనిసెట్టి యీశ్వరునకు గా
రీవరునకు సోమేశ్వర
దేవర కొప్పంగ నఖండదీపము నిలిపెను. ౨

---

1. శేఖరుం- అని చదువవలయును.
2. శాశ్వతముగ- ,,
3. బెట్టిహావిర్బలి- అని యుండనోపు.

క. పురగిరిది క్తతిశకవ
త్సరములం బుణ్యాతిథి విషువుసంక్రమమున ని
ద్ధర గొసనయసెట్టి సుధా
కరమాళికి నిలిపె నావగంబము ప్రీతిని. ౩

(ఈపద్యము పిదపఁ బైయర్థమే విపులముగా గద్యరూపమున వ్రాయఁబడియున్నది.)

34.

శ. స. ౧౦౨౩.

(ఈశాసనము గుంటూరుమండలములో బాపట్లగ్రామమందు శ్రీభావనారాయణస్వామి గుడిగోడమీఁద చెక్కఁబడియున్నది. South Indian Inscriptions Vol. VI. No. 132.)

క. శ్రీరమణు(ం)డ త్రిఁ[1](పికసహ
కారు)ండు వొఱిండూరివిభుఁడు గశ్యపగోత్రో
ద్ధారు(ం)డనం బరగె నిల సర
సీరుహాసంభవకులుం(డు) శివదేవు(ం)డనను. ౧

క. (ఆ)తనికిం బుణ్యమూ త్రిఁకి
నాతతగుణనిధికి గుండమాంబకు ధర్మో
పేతుండు సత్యనిత్యని
కేతనుం(డై) పుట్టె మంత్రికేత(ం)డు వేర్మిఁని ౨

చ. అతనికి(ం) బ్రీతు(ం)డై ముద్దమాంబకు[2](ం)బుట్టెనమాత్యవిద్ద(ం)డూ
ర్జితనయశాలి యాతనికి సింధురగామిని దోనమాంబకును

1. డర్థిఁ- అని యుండవలయును.
2. ముదువమ్మాంబకు- అని యుండవలయును. చూ. శా. 27

హితమితభాషి గేత(ం)డుదయించె[3] సమస్తజనానురాగు(ం)డై
శతమఖభోగి వాని అనుజన్ముండు[4] విద్దనమల్ల(ం)డున్నతిని. ౩

స్వస్తి శ్రీశకవర్షములు ౧౦౨౩ గు నేంటి ఉత్తరాయణసంక్రాంతినిమిత్తమున శ్రీమన్మహామండలేశ్వర త్రిభువనమల్లదేవ షొత్తపి(చోడ)మహారాజుల(రాజా)ధ్యక్షవిద్దనపెగ్గడకొడుకు మల్లయపెగ్గడ కమ్మనాంటిలోని ప్రేంపల్లి భావనారాయణదేవర కాచంద్రార్కమ ఖండవర్తిదీపమునకుం బెట్టిన బిరుదుమాడలు (౧౨)-ఇత్యాది.

35.

శ. స. ౧౦౨౪.

(ఈశాసనము కృష్ణామండలములో అవనిగడ్డగ్రామమందు లక్ష్మీనారాయణస్వామి యాలయములో నొకఱాతి స్తంభముమీఁద చెక్కఁబడియున్నది- South Indian Inscriptions Vol. IV. No. 945. See No. 943.)

క. శ్రీరమణీయు రణవిజయ
శ్రీరమణీయు నిందుకుందసితవిపులయశ(ః)
శ్రీరమణీయు వరియింతురు
(గో)రి కులోత్తుంగచోడగాంక్షనరేంద్రుల్. ౧

ఉ. ఆరయ నట్టిగాంక్షనిపునన్వయభృత్యుండు వి(శ్వ)శాసన
శ్రీరమణీయుఁడై తనరం జింతమనాయకు డుద్ధరించె గొ
ల్లారివిభుండు వంశమహిమోన్నతు లన్నియు నేర్పడం బ్రతీ
హారిపదార్థపూర్వముగ నారవితారకశాసనంబుగాన్. ౨

క. అతనికి నగణ్యపుణ్యా
వ్రతయగుగుండమకుం బుట్టె వసుమతి వీర

3. డుదయించె- అని చదువవలయును.
4. వానియనుజన్ముండు- ,,

ప్రతుండు వడిహారిముత్తన
హతశత్రుచయుండు నాయకాభరణుం డై. ౩

చ. మురహరవిక్రముం డైన[1]ముత్తనకు న్నరలోకరంభ నాం
బరగిన మేడమాంబకు శుభస్థితిం బుట్టె మనుష్యలోకసుం
దరి యన నొప్పు నూంకమ లతాలలితాంగ్గి సుమధ్య మల్లికా
(పరిమ)లగన్ధి మత్తపికభాషిణి గోత్రపవి(త్ర)మై[2] మహిని. ౪

ఉ. శ్రీయుతపుణ్యకీర్తనలు సేకొని నూంకమ భక్తిం జోడనా
రాయణ దివ్యసన్నిధిం జిరస్థిరదీపము నిల్పె నాశకా
బ్దాయతి వేదశైలగగనాబ్జమితంబుగ ఫాల్గునామల
శ్రీయువతీశసత్తిథిని జెల్వుగ నారవితారకంబుగాను. ౫

36.

శ. స. ౧౦౭౫.

(ఈశాసనము గుంటూరుమండలములో కొణిదెనగ్రామమందు చెన్నకేశవస్వామిగుడిలో నొకఱాతిమీఁద చెక్కఁబడియున్నది. ఱాతిమొదటిభాగము గుడిగోడలోఁ జేరినందునఁ గొన్ని యక్షరములు కనఁబడుటలేదు.- South Indian Inscriptions Vol. VI. No. 634.)

సీ. ... ...
... ...

1. డయిన- అని చదువవలయును.
2. యై- ,,

మఱి తల్లి జడచోడమన్మఱాలారవి
కులతిలకాంకయగు[1] తొండిళవియట్ట
యంధ్రాధిపతి విజయాదిత్యదేవండు
మహిమమెయిం[2]దన మేనమామ యట్ట
కరికాలకులరవి వరకామచోడధా
త్రీవిభు ... ...
... ...
... ... వ్రిద్ధినెసగినదియు
లలితలక్షణోపలక్షితశ్రీదేవి
కీర్తిఁ మహిమ వొగడం గేవలంబె. ౧

క. చోడనిమఱందలు విజయుతు[3]
కోడలు కామక్షితీశుకులసతి నిఖిలా
మ్రేడితచరిత్రం ద్రిపసతు
లీడే శ్రీదేవికిఁ మహీదేవి కిలను. ౨

.. ... వత్సరములు ౮ గు శ్రాహిని శకవర్షములు ౧౦౭౫
గు నేంట్టి విషువుసంక్రాంతినిమిత్యమున- ఇత్యాది.

1. యగు అను నక్షరములు తీసివైచిన గణములు సరిపోవును.
2. మహిమమై- అని చదువవలయును.
3. విజయుని- అని యుండనోపు.

37.

శ. స. ౧౦౨౬.

(ఈశాసనము కృష్ణామండలములో అవనిగడ్డ గ్రామమందు లక్ష్మీనారాయణ స్వామి యాలయమునం దొకఱాతిస్తంభముమీఁద చెక్కఁబడియున్నది. South Indian Inscriptions Vol. IV. No. 943.)

క. శ్రీకమనియ్యుండు పుణ్య
శ్లోకుం (డ)ధఃకృతవిలాససురవిభుండు జితా
మిత్రానీకుండు[1] యశ
శ్రీకరుణ్డు[2] వెలనాంటి గొంకనృపసింహుం డిలను. ౧

ఉ. ధారుణి నట్టిగొంకవసుధావిభు నన్వయభృత్యుం డైనకో
ల్లారివిభుండు శౌర్య్యగుణమొప్పంగం జింతమనాయకుండు దే
జోర(మ)ణియ్యుం(డై) పడసె సుస్థిరలీల వెలుంగంగాం బ్రతీ
హారిపదా(ర్థ)మాద్యమున నారవితారకశాసనంబుగాన్. ౨

క. ఆతనికి వికసితాంభో
జాతానన గుండమకును జన్మించె జగ
త్ఖ్యాతుండు ముత్తమనాయకుం
డాతతతేజుండు నాయకాభరణుం డై. 3

చ. క(లి)యు(గ)శూద్రకుం డన జగంబున వీరగుణప్రసి(ద్ధుం)డై
వెలసినయట్టి ముత్తనకు...మద(నా)ంగ్గి సుమధ్య పుణ్యదో
హాళి యననొప్పు(మే)డమకు నభ్యుదయంబుగం బుట్టె నంబుజో
(జ్వ)లదలలోలనేత్రి మదసామజయాన లతా(సుమ)ల్లికా
మిలితసుగన్ధి గొమ్మమన మేరు(వదాన్య) మహీతలంబునన్. ౪

1. జితానేకామిత్రుండు- అని చదువవలయును.
2. శ్రీకుణ్డు- „

శకవర్షములు ౧౦౨౬ అగు నేంటి శ్రావణశుద్ధైకాదశి యు గురువారము(న) శ్రీధనదప్రోలిచోడనారాయణదేవరకుం బడిహారి ముత్తియనాయకుని కూ(రి)తురు కొమ్మమ దనకు ధర్మ్మువుగా(న)ఖం డదీపమునకుం బెట్టిన బిరుదుగద్యలు ౧(౬) వీనిం జేకొని కండ్ల బ్రహ్మ నకొష్టు (ముత్తయ) దనపుత్రానుపౌత్రికము నిత్యమానెండు నెయి ఆచంద్రార్కము నడపంగలవాండు॥

38.

శ. స. ౧౦౨౬.

(ఈశాసనము కృష్ణామండలములో పెదకళ్ళేపల్లిగ్రామమందు శ్రీ నాగేశ్వర స్వామిగుడిలో నొకఱాతిస్తంభముమీఁద చెక్కఁబడియున్నది- South Indian Inscriptions Vol. VI. No. 88)

స్వస్తి.

సీ. శ్రీసోమవంశవిశేషకుణ్డగు బల్ల
[illegible]త్మజుణ్డు [illegible]పునిభుణ్డు
చాలుక్యభీమభూపాలు ణ్డన్నరపతి
కబ్బలదేవికి నగ్రసుతుణ్డు
బల్లాధినాథుణ్డు భరథ[1]భగీరథ
ప్రస్తుతచారిత్రం బరగుచున్న
యాతనివల్లభి సీతాసమాన సో
మలదేవి సుభ[2](గు)ణలలిత కడలు

1. భరత- అని చదువవలయును.
2. శుభ- „

పల్లి నాగేశ్వరునకు[3] దీపం బఖణ్డ
వర్తి యాచంద్రతారకవర్తి గాఁగ
నిలిపె రసగిరివ్యోమేందువిలసితంబు
లై శకాబ్దంబు లుర్వ్వీర నభిమతముగ. ౧

39.

శ. స. ౧౦౭౬.

(ఈశాసనము కృష్ణామండలములో పెద్దకళ్లేపల్లి గ్రామమం దున్న శ్రీనాగేశ్వరస్వామిగుడిలో నొకజాతిస్తంభముమీఁద చెక్కఁబడియున్నది. South Indian Inscriptions Vol. VI. No. 87.)

స్వస్తి శ్రీ॥

ఉ. బల్లనరేంద్రువల్లభి (శు)భస్థితిం గామపరాణి శ్రీకడ
(ల్వల్లిభు)జంగమేశునకు భక్తి న(ఖం)డితదీపమాత్ర శాం
శోల్లసితా(భ) మై వెలుంగఁచుండంగ నిలిపె[1]ర(సా)ద్రి ఖేందులను
సల్లలితంబుగాఁగ ....శారదములు ధరణీతల(ంబు)నను. ౧

40.

శ. స. ౧౧౪౦.

(ఈపద్యములు గుంటూరుమండలములో కొణిదెన గ్రామమందు శంకరేశ్వరస్వామి యాలయమునం దొకజాతిస్తంభముమీఁద చెక్కఁబడియున్నవి. వీనికి ముందు కొంత వచనభాగము కలదు. South Indian Inscriptions Vol. VI. No. 625.)

క. శ్రీరమణుం డర్తిసూరిచ
కోరసుధాకరుండు హారితగోత్రుండు గుణని

3. నాగేశ్వరునకు- అనిచదువవలయును.
1. నిల్పె- ,,

స్తారుండు వాముడిండి[1]విభుండు
సారగుణుండు పుట్టె నయితశౌరి ధరిత్రిని. ౧

క. ఆతనికిం బుణ్యాధన్యన
శాతతగుణమణికి మేడమాంబకు ధర్మో
పేతుండు వారిజభవసం
జాతకులోత్తముండు పుట్టెం జామెన యనంగాను. ౨

క. సితకీర్తి సామిరాజున
కతులితచారిత్ర గుండమాంబకు లక్ష్మీ
పతిసముండు పుణ్యాచరితుండు
ధి తిసురగిరినిభుండు బ్రహ్మదేవండు పుట్టెను. ౩

క. మతిగురుం డా బ్రహ్మన శ్రీ
యుతుం డనఘుండు భూసురాన్వయోత్తముండు దయా
న్వితుం ధర్మ్మాపు......
మతిపట్టియ వేదవిహితమార్గుండు భక్తిని. ౪

సీ. అంబరవసునియద...తాంశుమితశక
ధాత్రిపాబ్దములు[2]బహుధాన్యవర్ష
నై శాఖసితపక్షవారిజోదరతిథి
గురువాసరమున నగుపూర్వ్వగాంగం
గడుభక్తి విషువసంక్రాంతిం గొట్టియదొవ
శంకరునకు భక్తశంకరునకుం
బరమధర్మాత్ముండు బ్రహ్మదేవండు దన
తల్లిదండ్రులకును దాతలకును

1. ఇచ్చట నొకమాత్ర యధికమైనది-వాన్డిండి-అని చదువదగును.
2. ఇచ్చట నొకమాత్ర యధికమైనది. లువర్ణము వదలి పలుకవలయును.

భేష్మిఁతోడం గరము ధర్మ్మఁవుగాంగ వ
ఖండదీప మఖిలమండనముగ
నిలిపె వంశమెల్ల వెలుగంగ్గ నాచంద్ర
తారకంబుగాంగ ధాత్రిమింధ.* ౯

41.

శ. స. ౧౦౮౦.

(ఈశాసనము గుంటూరుమండలములో అమరావతిగ్రామమందు అమరేశ్వర స్వామియాలయమునం దుత్తరద్వారమునొద్ద నున్నచిన్నమండపములో నొకస్తంభము మీఁద చెక్కఁబడియున్నది. South Indian Inscriptions Vol. VI, Nos. 233, 234 and 235.)

శా. శ్రీకాంతానిలయంబు శిష్టజనతాసేవ్యంబు శాలీవనా
నీకస్తాంత్రజలాశయోన్నతలసన్నీరేజశోభాన్వితం
బాకీర్ణద్విజనంగ్గనంబు రమణీయ్య[1] స్థానమై కన్నులో
నాకాధీశపురంబుకంటె నిది మేలునా నొప్పు రాయూరిలను. ౧

ఉ. రాజితకీర్త్తి ల్లిఁ యకరంబునం[2] గన్నకులోద్భవులు భర
ద్వాజమునీంద్రగోత్రజులు వలువురు[3] వారలలోన సద్గుణ
భ్రాజితకీర్త్తి గంన్నైన నృభావసమన్వితుం డుద్భవించెం దే
జోజయశాలి సూంగ్రితవచోనిధి బంధుజనాశ్రయుం డనను. ౨

క. కందం॥ సాధులకంన్దప్పఁండనను
సాధుజనానంద్దకరుండు సననతనికి నం
భోధిగభీరుం డన నా
రాధితశంక్కరుండు దేవరా జుదియించ్చెను.[4] 3

---

* మింద = మీఁద.

1. రమణీయా – అని చదువవలయును.
2. అకరమన – కరరహితమైన యగ్రహారమా?
3. వల్లూరు– అని చదువవలయును.
4. రాజుదయించ్చెను– ,,

ఉ. వృత్తం॥ వానికి జన్నమాంబకును వంశకరుం డుదియించె[5] బ్రహ్మతే
జోనిధి బాంధవాబ్జవనశూర్య్యుండు[6] గొమ్మయపూర్ణ్ణచంద్రబిం
బానన సర్వ్వలక్షణగుణాన్విత సూరమ(ం బె)ండ్లి యయ్యె సం
త్తానవివృద్ధిపొంటె నుచితస్థితిం జారుచరిత్ర నిల్వంగాను. ౪

చ. జననుతకీర్త్తి గొమ్మయకు సామజగామిని సూరమాంబకును
మనుచరితుఁడు సత్పురుషమాన్యుండు భూసురవంశశేఖరుం
డన నుదియించెం[7] బెన్నయ గుణాగ్రణి వారిజపత్రలోలలో
చన యనుప్రోలమాంబ విలసన్మతిం బెండ్లి[8] యయ్యెం బ్రీతితోను. ౫

ఉ. లాలితసర్వ్వలక్షణవిలాససమృద్ధికి నాస్పదంబు నాం
జాలి పతివ్రతావిమలచారుచరిత్రకు నాలవాలమై
శీలమునను సమానమగు శీతకు[9] ధాత్రికి నద్రిజాతకుం
బ్రోలమ నన్యకామినులు వోలుదురే గుణగౌరవంబునను. ౬

ఉ. ప్రీతివిశుద్ధసత్వ్వ ణ్ణగు పెన్నయకును దలితాంబుజాస్య భూ
జాతసమాన ప్రోలమకు సత్ప్రవిసజ్జనబన్ధుమిత్రసం
ఘాత(సు)పోషకల్పతరుకల్పుణ్ణవం ప్రభవించ్చె నెల్లణ్డ
ద్యోతశరత్స[10] మాగమవిధుద్యుతి సర్వ్వజనానురాగుణ్డై. ౭

మ. పదుమూర్ణ్ణణ్ణ[11] నా ణ్ణమాత్యపదవిం బ్రాపించ్చి తత్సంప్పదా
స్పదుణ్డై సత్కవిబంధుమిత్రజనసంపత్కారి ణ్డై సాధుస
మ్మదశుద్ధప్రతిభాప్రపంచ్చితలసన్మార్గ్గస్థితిని సంతతా
భ్యుదయుణ్డై విలసిల్లె నెల్లణ్ణు జగత్పూర్ణ్ణచ్ఛకీర్త్తిచ్ఛవినిః. ౮

---

5. కరుం డుదయించె– అని చదువవలయును.
6. సూర్య్యుండు– ,,
7. నుదయించెను– ,,
8. బెండిలి– ,,
9. సీతకు– అని చదువవలయును.
10. శరత్స– ,,
11. పదుమ్మూర్ణ్ణణ్డుల– ,,

ఉ. మానితసచ్చరిత్ర(కు)పమాన మమానుషమానవంబు సం
త్తానకతుల్య మర్థిజనతాప్రణుతాభిమతార్థ మిాగి మెయి[12]
మ్మానవనాథమాన్యతకు మన్యుపమంత్రి(ి) సమాను డ్డంచ్చు ల
క్ష్మీనిధి నెల్లనిని విబుధమిత్రు నుతింత్తురు సత్కవీశ్వరులు. ౯

ఉ. మన్యుపవైభవు ల్లాభిగమస్మృతిచోదిత ధర్మ్మవర్తి సౌ
జన్యనిధాను డ్డర్థిజలజాతహితప్రియనందనుణ్డు వా
గ్జన్యవిశేషనిష్టపదసత్యయుధిష్ఠిరుణ్డై వెలింగ్గె భూ
మన్యుకుగోత్తము ల్లాతిసమగ్రత నెల్లణ్డు ధన్యు ణ్డున్నతిని. ౧౦

ఉ. పాలితధర్మ్మమార్గ్గ ణ్డనుపాలితసత్యవచోవిలాసు ణ్డు
త్క్షాలితపాపకల్మషనికాయ విశుద్ధపవిత్రగోత్రు ణ్డా
మ్లేలిత సర్వ్వశాస్త్రమతి మిత్రజనాంబుజమిత్రమూర్త్తి ది
గ్గాలితకీర్త్తి నిశ్చలితలక్ష్మిసమన్వితు ణ్డెల్ల ణ్డుర్వ్వరను. ౧౧

శ్రీయమ శేశ్వరదేవర శ్రీపాదారాధకుణ్డైనమల్లపాచాయ్యనిలిఖితము

(ఆ స్తంభముమిాఁదనే వే ఱొకప్రక్కను)

చ. క్రితకనియోగలబ్ధ మగుకేవలలక్ష్మికి స్వీంగి గర్వప
ర్వతశిఖరాధిరూఢు లగువారల నవ్వు ననింద్యమూర్త్తి ని
ర్గతకలికాలకల్మషుండు గావున నెల్లండు ని(గ్గళాతిని)
శ్చితమితవాణి గావున విశుద్ధయశోనిధి (దా)న కావునను.[13] ౧౨

సీ. సకంగ్రిపావనీపాల[14]నికర మంబరగజ
వియదిందుసంఖ్యం దద్విషువదమల
సంక్రాన్తివేల నిశ్చలభక్తితో దీప
(మా)చంద్రతారార్క్కమై వెలుంగ్గ

12. మై- అని చదువవలయును.
13. ఈపాదమందు యతి తప్పినది.
14. శకనృపవత్సర-అనియుండవలయును.

నెత్తించ్చెం బరమేశు నిందుశేఖరుం డమ
రేశ్వరదేవర కిల ప్రా(భూ?) ప
కొలను ప్రీతితోడ నివేద్య మిన(ని
భూ?) ని (చిమా?) నులకర్థ మిచ్చె[15]

సరసిజాసనవంశ శేఖరుఁడు పురుష
కారగుప్తుండు వంశవిస్తారకుండు
కరణయల్లండు సుచరితాభరణుఁ డిటు
భాసురంబుగా ధర్మ్మవు సేసి వెలసె. ౧౩

(పై శాసనపుఁ బంక్తులనడుమ నీక్రిందిపద్యము చెక్కఁబడియు న్నది. ఇటీవల చెక్కఁబడినట్లు కనఁబడుచున్నది.)

ఉ. దిట్టకవిప్రసిద్ధిగల తిప్పనసత్కవి సార్వ్వభౌముం డౌ
మెట్టనినం[16]గవిత్వమున నెవ్వరు వానికి నీడుగామిం దాం
గట్టినగోచి దక్క నొకకాని యు డాంప్పక యర్తి[17] కోటికిం
బెట్టుట బాపురే బిరుదు పెట్టిన వానిక చెల్లు నుర్వ్వరను. ౧౪

15. ఈపాద మనన్వయముగానున్నది.
16. నెట్టనిన- అని చదువవలయును.
17. యథిక- ”

42.

శ. స. ౧౦౮౦ (ప్రాంతము.)

(ఇది గుంటూరుమండలములో సిరిపురముగ్రామమందు రామేశ్వరాలయమున నొకతాతిమీఁద నున్న శాసనము చివరిభాగము. శాసనకాలమును దెలుపు మొదటి భాగము పోయినది. Government Epigraphist's Collection No. 49 of 1909.)

చ. ఇల వెలనాంట్టిచోడినృపు నిచ్చినదత్తము దీని కన్యథా
దలంచినదుర్వినీతుండు మ(దం)బ్బుతి దుర్దశం జెంద్ది వంద్దియా
కులుండై[1] కాలుప్రోలు సారం గొట్టిన విడ్మఱ గాన కంద్ద తా
నెలకొని రౌరవాంబుధి మునింగ్గి యడంగ్గు ననేకకాలములు. ౧

చ. చెఱువులు నూఱు వన్నస లచింత్యము సత్రము లగ్రహారములు
గుఱుకొని లక్షగంగు లోకకోటిశివాలయములు సహస్రకం
బఱువదివేలు వావులు సతాధ్వరములు[2] వదివేలు బ్రహ్మముం
జెఱిచిన(య)ంతవాతకము సిద్ధము దీనికి హింససేసినన్. ౨

క. తనదత్తమన్యదత్తం
బనంజనము స్వదత్త మెట్లట్ల[3] రక్షిం
పనియతం డఱువదివేలేం
డ్లనవరత మమేధ్యక్రిమి[4]యై జనియించ్చును. ౩

1. కులుండయి- అని చదువవలయును.
2. వావులు శతాధ్వరములు- ,,
3. మెట్లుట్లుల- ,,
4. మమేధ్యమ్ముక్రిమి- అని చదువనొప్పు.

43.

శ. స. ౧౦౮౧.

(ఇది గుంటూరుమండలములో కంచెర్లగ్రామమందు భీమేశ్వరాలయమునందలి తాతిస్తంభముమీఁది శాసనము.)

క. శ్రీయువతీప్రియు నాభీ
తోయజమునం బుట్టె బ్రహ్మ దురితేతరుం డా
తోయజభవునకు శాలం
ఁ యన(ఋషి) వుట్టె ధర్మకర్మతుం డ(నంగా)ను. ౧

సీ. తద్గోత్రమునం బుట్టె ధన్యుండు వెగ్గడ
దే(చి)దేచికిం బురంధ్రీలలామ
కామవాంబకుం బుట్టెం గాంతియుక్తుండు గోం
కండతనికినాచమ కలిముదమునం
బుట్టె మేడండు జగత్పూజ్యుం డాతనికి దా
మవకు జన్మించ్చిరి మహితకీర్తి-
ధనుండు వల్లుండు గోంకండును దే(చి)యును వీరి
లోన నల్లయ బుధలోకనుతుండు
చోడకన్నరవిభుచేత సూర్యవంశ
వర్యుచే మంత్రిపదవియు వసుమతీశ
చిహ్నములుం బేక్కు వృత్తులుం జిరతరముగం
బడసి పురుషార్థ[1]గౌరవప్ర(వు)డుం డగుచు[2]. ౨

చ. ఒఱపగు శాకహాయనము లుర్వి గజాంబరచంద్రసంఖ్యగా
వఱలిన కన్యసంక్రమణవాసరనాథుదినంబునందుం గ(౦)

1. పురుషార్థ- అని చదువవలయును.
2. ప్రాభుండగుచు- ,,

(చె)ఱ్వుల[3] భీమనాథునకుం జెలువుగ[4] నిల్పె నఖండదీపకం
బె(ఱుకు)వమంత్రి నల్లండు ది(నే)శసుధాకరక తారకంబుగాను. ౩

స్వస్తిశక[5] వర్షంబులు ౧౦౮౧ గు నేంటి కన్యసంక్రాంత్తినిమి
త్తమున శ్రీమన్మహామండలేశ్వర కన్నరదేవచోడ(మ)హారాజుల పెగ్గ
డ నల్లపెగ్గడ కంచెఱ్వులభీమేశ్వరదేవరకు నఖండదీపమునకు నిచ్చిన
మొదవులు పండ్రెండు వీనిం బయిండ్టికొని యొక్షయరి యాచంద్ర
తారకముగాం దనపుత్రానుపవుత్రికమున[6] నిత్యమానెండు నెయి వో
యుంగ్గలవారు.

44.

శ. స. ౧౦౮౨.

(ఈశాసనము గుంటూరుమండలములో బాపట్లగ్రామమందు శ్రీభావనారా
యణస్వామిగుడి గోడమీంద చెక్కంబడి యున్నది. South Indian Inscrip-
tions Vol. VI. No. 181.)

క. అనుపమ మగుబండారము
ననఘుం బగు సన్ధివిగ్రహి......బె
క్కు ని(యోగ)ంబులుం దేజము
గొనకొని వడసిన యమాత్యకొమ్మండు ప్రీతిని. ౧

చ. కరగజకేందు[1]సంఖ్య శకకాలము వొల్పగ భావపట్ట(దే
వరని) నఖండదీప మతిభాసురలీల వెలుంగ్గ నిల్పె వి
స్తరమతిం దల్లిదండ్రులకు ధర్మ్మువుగా శశితారకంబుగా
గురుభుజుం డిద్ధవిక్రముండుం గొమ్మనపెగ్గడ ధన్యుం డున్నతిని. ౨

3. చెఱువుల- అని చదువవలయును.
4. జెలుంగ- ,,
5. శక- ,,
6. పౌత్రికమున- ,,
1. కేందు- ,,

45.

శ. స. ౧౦౮౨.

(ఈశాసనము గుంటూరుమండలములో బాపట్లగ్రామమందు శ్రీభావనారా
యణస్వామిగుడి గోడమీంద చెక్కంబడియున్నది. ఇదియు 44 వ సంఖ్యశాసనము
వొక్కటినే. South Indiun Inscriptions Vol. VI. No 184.)

ఉ. శ్రీరమణీయ్య[1]వత్సుండు వశీకృతలోకుండు విప్రవంశని
స్తారణకారణుండు విలసద్గుణభూషణుం డిష్ట(జన) ర
క్షారతుండు సత్తమోత్తముండు గౌశికగోత్రుండు గొమ్మశౌరి ధ
ర్మ్మారుచరిత్రుం డప్పెరువంగూరిపురీశుండు ధన్యుం డు(న్నతిని). ౧

ఉ. ఆవసుధామరేశ్వరున కన్వయరత్న(ము కొ)మ్మమాంబకును
భూవినుతుండు విప్రకులభూషణుం డుద్భవమయ్యె (గొంక్క) ధా
త్రీవిభుబంధ్వివిగ్రహి(య)తిస్థిరచి(త్తుం డ) మాత్యరత్న మా
గోవిందన[3]వంశవర్ధనుండు గోత్రపవిత్రుండు ధాత్రుం డిత్రయిని. ౨

చ. గురునిభుం డయ్యమాత్యనిధి (గొ)ద్దనపెగ్గడ కంబుజాస్యయం
బురుహదళాక్షి గేతమకుం బుత్రుండు గౌశికగోత్రుం డంబుజో
దరపదభక్తియుక్తుండు ప్రతాపది(నే)శుండు గొంక్క ధారుణీ
శ్వరునకు సన్ధివిగ్రహి ప్రసన్నమచ్చాగుడు గొమ్మం డిమ్మహిని. ౩

క. రమణీయ్య[1]ధనదపురవర
మనురంగ నిజరాజధాని యయ్యుంద్ధంగ నక[4]
రము నెల్లూరును లోవుగం
గ్రమ మొనరంగ్గ నేలె బాహుగర్వ్వము వెలయను. ౪

1. రమణీయ- అని చదువవలయును.
2. (బంధు) అని యుండనోపు.
3. ఇచట ఛందోభంగమైనది. గోవిద అనికాని గోవన అనికాని యుండనోపు.
4. ఇక్కడ ఛందోభంగము గలిగినది- సరియైనపాఠము చింత్యము.

క. వననిధిపరివ్రిత మాదిం గలఁ
యనఘశివాలయము లెన్ని......(కాం)
చనకలశంబులు వెట్టిన
యిననిభుం డగు గొంక్క ధారుణీశ్వరుచేతను. ౫

(అసంపూర్తి)

46.

శ. స. ౧౦౮౩.

(ఈశాసనము గుంటూరుమండలములో నరసారావుపేటతాలూకా తిమ్మాపుర గ్రామమున కుత్తరముగా నున్నతాతిస్తంభముమీఁద చెక్కఁబడియున్నది.)

శ్లో. శ్రీజయలక్ష్మీ......ఃపరమణ్డలికాన్వయాబ్జదే...మధామః
వైభవజితమహేంద్రో(జ)యతికులోత్తుంగచోడగొంకవ(రేం)ంద్రః.

వ. ఇట్టి శ్రీ గొంకరాజుల కిష్టభ్రిత్యు న్డైవ (స)రణయ నామావలి యెట్టిదె. ౧

ఉ. శ్రీవిలసద్విలాసజి(త)జిష్ణునిచే నహీసీమ క్రిష్ణుచే
దేవసమానుచేత నరదేవశిఖామణిచేత ధాన్యవా
టీవరవ్రిత్తిశాసనపటీయశి నాంటగి మేలు నాయక
శ్రీవిభుం డొప్పెం బోతయ వశీక్రితసజ్జనలోకుం డై భువిని. ౨

క. జితకాశి దూబవాడకుం
బతి పోతయనాయకునకు భావజరాజ్యా
న్వితలక్ష్మి యుదయమయ్యెను
సుతను శ్రీవిజితరంభ సాక్కమ ధరణిని. ౪

చ. మితగుణశీలరూపములె[1] మేనక నూర్వశి రంభం బోలి సం
స్తుతి కెఱవట్టమై వెలయు సాక్కను శీలమునందు మానవీ
వితతి నధఃక్కరించి సుకవిద్విజబాన్ధవ(వంది)బ్రిందస
మ్మతవిపులార్త్థదాన[2]మహిమం బ్రభ దాల్చినధన్య వెంప్పనను.

క. ధర సనదవోలిపట్టే
శ్వరదేవ(ర) నర్త్తకియ త్రివర్గఫల శ్రీ
కర సాక్కమ మాహేశ్వర
పరివార స్త్రీలలోనం బ్రస్తు(తిం) దనరెను. ౬

చ. సురవనితావిలాస య(గుసా)క్కమ కుద్భవమైరి దేవతా
వరము(నం జేసి) వీరభటవంశవిరాముణ్డు(కా)ముణ్డును మహీ
వరనుతశౌర్య్యమూర్త్తి సరసణ్డును గోకమహీశుదేవియై
పరగిన ల(క్ష్మి)దేవియనం బ్రస్తుతికెక్కిన కామదేవియును. ౭

క. నరనుతరాజకలాగమ
గురుణ్డు గులోత్తుంగ్గచోడగొంకధరిత్రీ
శ్వరుం డీశ్వరాంశ మగుటం
బరగిన శ్రీకామిదేవి పార్వ్వతిం బోలును. ౮

క. కామాంబిక నిజాగ్రజు(గ
గా)మని పరభటవారని...మన...బుధచి[3]
న్తామణి నన్వయవనజన
భోమణి......ం దగు నభోమణి తేజును. ౯

---

౫. మహింగల్ల- అని చదువవల్లయ్యును.

1. రూపముల- అని యుండనోపు.
2. విపులార్థదాన- అని చదువవలయును.
3. ఈపద్యము మొదటిరెండుపాదములకు సరియైనపాఠము దొరకలేదు,

క. అనిం గం(చె)ఱుల[4] కోటను
గణపతిసైన్యంబు నోడిచి ఘనుగొంకమహీ
(మనసిజు) మెచ్చించ్చి సురాం
గ్గనలకుం గాముగ్దౌ[5] సనియె గామ్ముడు మహీమను. ౧౦

క. వీరుడ్డు సరనయచోడిమ
హీరాజేంద్రుణ్డు మెచ్చ (నే?) ఊరి యనిని
శూ(రా?) రిం జెండరాయని
వారిధిసార నెగిచి వైరి(వర్గ)ముం జంప్పను. ౧౧

క. సరణయశౌ...మంద్రిపనయు
గురుడ్డ గు(లోత్తు)ంగ్గ(చోడ)గొంకధరిత్రీ
శ్వరుణ్డును......చ్చి యిచ్చెం
బరగిన జేవరము గొణ్డపడుమటిగోనను. ౧౨

క. ఖరగుశకాబ్దములు జగ
త్తరివియదిందుమితికొ(న)రంగా నిన్మహి వి
స్ఫురదుత్తరాయనం(బున)
గిరిపశ్చిమ జేవరమునం గీర్త్తనం దనరెను. ౧౩

ఉ. వరగోకేశ్వరనామధేయమున సర్వజ్ఞుం బ్రతిష్టించ్చి సు
స్థిరత న్నిత్యనివేద్యభూసురభు(జ)[6]గ్గిపార్థమై యొప్పంగా
శరణాగ్తటా దటాకమును ధరయు శశ్వత్తైలయంత్రంబు నా
స్ఫురదిందుద్యుదిశాంబరామరకు భిదుచ్ఛితారకంబై చనను. ౧౪

వసంతతిలకము-(శ్రీ)రామరామ ద్రిపశేఖరవిష్ణుమూర్త్తి
వీరాగ్రగన్య భుజవిక్రమ పార్త్థివేంద్ర

---

4. చె[illegible]- అని చదువవలయును.
5. గా[illegible] ,,
6. భువ గ్గను [illegible]తియక్షరము సందేహాస్పదము.

మారారియంఘ్రియుగమానసరాజహంస
కారున్య(దా)నసహాకారమహీజరా(జ)[7] ౧౫

సీ. అత్రిపశ్చిమభూమియందు ప్రసిద్ధమై
జీవపోషన[8] సేయు జేవరంబు
భండవభీ......బడిగొలార్జునమైరాలం
బెక్కుగయ్యము...... వేరుకొనినం
బతి మెచ్చి శాసన......యుడు
నందుగోకేశ్వర దేవరనిలిపి
వరకా......నిలక్ష్మీవల్లభువల్లభి
గామి దేవుల పేర గట్టిచెఱువు[9]
ఘస్రనకు నిచ్చి ధర్మార్థభివృద్ధిగాంగ[10]
నే(ప)వర్త్తికిగానువు ద్రిఢముసేసి
భూసురోత్తమవరులకు భూమిదాన
మిచ్చి నల్లింత్లు నిలిపి తానిత్తవట్టు. ౧౬

... ...

సాదరీపతులదానంబు శాశ్వతముగ
...మముగాను వార్త్తమై ధర్మము
(దీనితరువాతిభాగము శిలమైనది.)

---

7. నాలుగుపాదములందును చివరియక్షరము దీర్ఘముగా నుచ్చరింపవలెను.
8. పోషణ యని కవిహృదయము కాని యీరూపము సాధువుకాదు.
9. రెండు, మూడు నాలుగు పాదములకు సరియయిన పాఠము తెలియకున్నది.
10. ఈపాదమందు యతి తప్పినది.

47.

శ. స. ౧౦౮౫.

(ఈశాసనము గుంటూరుమండలములో నరసారావుపేటతాలూకా చేజెర్లగ్రామమందు శ్రీకపోతేశ్వరస్వామిగుడిలో నొకతాతిస్తంభముమీఁద చెక్కఁబడియున్నది. South Indian Inscriptions Vol. VI. No. 598.)

సీ. స్వస్తి శకాబ్దములు శరగజదికసంఖ్య
నెదితసుభాను[1] సంవత్సరమున
పౌష్యమాసంబున బహులపంచాదశి
నమరేంద్రగురువాసరమునం బరగి
యతిశయం బగునుత్తరాయనసంక్రాన్తి
నఖిలలోకేశ్వరుం డనంగనొప్పి
నాలుగువేలును నన్నూటనలువది
నాల్గులింగంబులనడుమ నెలసి
సిద్ధవంద్యుం డైనచేంజెఱువులకపో
తీశ్వరునకు భక్తి శాశ్వతముగ
మనుమకులుం డైన తొడూరిఘనుండు మార
మాంబకేతం డఖణ్డదీపంబు నిలిపె[2].

1. వికలాస్వభాను- అని యుండవలెయును.
2. ఈయెత్తుగీతిలో మొదటివి రెండు నాటవెలఁదిపాదములు, చివరవి రెండును తేటగీతపాదములు.

48.

శ. స. ౧౦౮౭.

(ఇవి గుంటూరుమండలములో సత్తెనపల్లితాలూకాలోని సిరిపురగ్రామమందు మూలస్థానరామేశ్వరాలయములో నొకతాతిమీఁది శాసనములోని పద్యములు. కొన్ని సంస్కృతపద్యములపిదప నీతెనుఁగుపద్యము లున్నవి. నాయొద్ద నున్నప్రతిబింబపుఁగాగితము కొంచెము శిథిలమైనది. Government Epigraphist's Collection No. 49 of 1909.)

మ. సకలోర్వీజనరక్షణక్షము దశాశాపూర్ణకీర్తిలతా
ప్రకటుఁ ......దుర్జయకులప్రాకారు సత్యవ్రతు
న్నకవీంద్రామరభూజముఁ (బ)డిగులార్జును వీరరాజేంద్రచో
డికుమారుం బ్రణుతింపరే శుభటకంఠీరు[1] న్నుదారుం బ్రభుఁ.
చ. ఇల వె(ల)నాంటిగొంక్క వసుధేశుతనూ(భవు)ం డైన ...భూ
తలపతి సోడపట్ట...దంబునం(గ) భుజాబలంబు(నం)
(గొలను జ)యించ్చి యుద్ధ (రి)పుకుంజరు భీమనింజంపి ఆంధ్రభూ[2]
తలము వదాటువేలు సతత.........లీలఁ. ౨

49.

శ. స. ౧౦౯౦.

(ఈశాసనము గోదావరీమండలములో దాక్షారామగ్రామమందు భీమేశ్వరాలయము గోడమీఁద చెక్కఁబడియున్నది. ఇది మిక్కిలి పెద్దపద్యశాసనము కాని, చాల భాగము శిథిలమై పోయినది. Suth Indian Inscriptions Vol. IV. No. 1039.)

ఉ. ... ... సత్త్రపీంద్రసం
తానము వైరివారిదసదాగతి బంధునిధానుం డన్వయాం

1. శుభటకంఠీరవుఁ- అని భావము కావచ్చును.
2. యాంధ్ర- అని యుండవలయును.
౯

భోనిధిచంద్రముండు నిపపుంగవుండు ......వీరల
శ్రీనిలయుండు వానీరుహా[1]మిత్రసుతేజుండు గ్రిడివారులను[2]. ౧

చ. గుణనిధి వానినందనుండు గొమ్మనిపాలుం డరాతిరాజవా
రణవరకుంజర[3]మృగరాజు వివేకచతుర్ముఖుండు ధీ
మణి విహగేంద్రవిక్రముం డమానుషపౌరుషశాలి వంశభూ
షణుండుసుకీర్తిసన్నిధానుండునిశాకరతుల్యుండు గాన్తి(నెంతయును).

ఉ. మండితకీర్తిలోలుండు రమాప్రియుం డాతనియగ్రపుత్రుం డా
ఖండలవైభవాస్పదుండు గండవిభుండు విరోధిబ...(వే)
దండకిశోరకేసరి వదాన్యదధీచి పరాంగనామనో
జుండు మురారివిక్రముండు శుద్ధచరిత్రుండు సన్నుతుం డిలను. ౩

చ. తదవరజుం(డు న)ంబి[4]హిమధామయశోనిధి వైరిభూపసీ
రదపవనుండు బాంధవసురద్రుమ మబ్ధిగభీరుం డంగనా
మదనుండు వంశవర్ధనుండు మ
... ... ౪

(చిట్టచివరిభాగము)

శకవర్షంబులు ౧౦౯౦ నేట్టి రాజరాజసం.........రాయణసంక్రాంతియు సోమవారమువాండు శ్రీభీమేశ్వరమహాదేవరకు ఓంగ్గే(యుమాగ్గణ)మున త్రైలోక్యమల్ల.........జక్కభీమరాజుధర్మార్థముగాను పెట్టిన (అ)ఖండవర్తిలోహదండ్డుదివియ యొక్కపెక్కికిలరమున పోలున(లు)పురుం బూ(ట్ట)గాను మూ(డ్డ)వు నడపున కాంబోలసూరె వసమునం బెట్టిన ఇనుపయొల్లు గిగి!.........గొని నిత్యపడి గొలావంగల త్రిభువనాంకుశ సేటీమాన(౧)- లిఖితం పెద్దసాచార్యేణ.

---

1. వారిరుహ-అని చదువవలయును.
2. గ్రిడిశోరులను ,,
3. కుంజరారి- అని చదువవలయును.
4. నంబి యనునది రాజు పేరు.

50.

శ. స. ౧౧౯౩.

(ఇది గుంటూరుమండలమందు సిరిపురముతో రామేశ్వరాలయమం దున్న యొక ఱాతిమీఁది శాసనములోని భాగము- మిగిలిన భాగము చక్కఁగాఁ దెలియుట లేదు.
Government Epigraphist's Collection No. 48 of 1909.)

మ. ... ... మం
బరదుగ్ధాబ్ధిసురాపగాంబురజతప్రఖ్యాతకీర్తిప్రభం
[redacted]యొప్పను సహకా(ర)వల్లభునిపాఖుశ్రేష్ఠు గోంక్కక్షితీ
శ్వరసూనునువెలనాంటిచోడి(జ)నపునుసామాన్యమేపెగ్గ(ఁ)(ననుం).

* * * * *

సీ. రామనిధివ్యోమరాజవత్సరములు
వర్తిల్లంగా ఖరవత్సరమునం
బరగిన(యట్టి యీ) గిరిపశ్చిమంబులోం
బూంమ్లు[1]వండ్రెం డ(పూ)ర్వభా(తి)
శ్రీకరంబై యొప్పు సిరిపురంబున నుత్త
[redacted]ఉండు రమణతోడ
వజులంగ్గ నెటియన వరతనూజుం డగు
బొల్లన బాలేందుభూషణునకు
పరమభక్తిం దాండిపాలగోత్రుణ్ణు మ
నోజనిభుండు గడుమహోత్సవముగ
ముణ్ణితంబుగా నఖణ్డదీపము వెట్టె
వారిజాప్తచంద్రతారకముగ! ౧

---

1. బూండులు- అని చదువవలయును.

51.

శ. స. ౧౦౯౭.

(ఈశాసనము గుంటూరుమండలములో కొణిదెనగ్రామమందు శ్రీశంకరేశ్వరస్వామిగుడిలో నొకఱాతిమీఁద చెక్కఁబడియున్నది. ఈపద్యము చివరను "(స్వ)స్తిశ్రీమత్త్రిభువనచక్రవర్తి శ్రీరా(జరా)జదేవర విజయరాజ్యసంవత్స(రం)బులు ౨౯ శ్రాహి శకవర్షంబులు.....:" అని యున్నది. వర్షసంఖ్య ఖిలమైపోయినది. ద. శా. 6-148 సంఖ్యగలశాసనములో "స్వస్తి శ్రీమత్త్రిభువనచక్రవర్తి శ్రీరాజరాజదేవ(ర) విజయరాజ్యసంవత్సరంబులు ౧౧ ణ్ణగు శ్రాహి శకవర్షంబులు ౧౦౭౯ ది యగునేంటి ఫాల్గుణబహుళ యేకాదశియు శనివారము నాంటు"—ఇత్యాదిగా నున్నది. దీనిని బట్టి రాజరాజదేవరరాజ్యము ౧౦౬౮ వ సంవత్సరమునఁ బ్రారంభమైనట్లు కనఁబడుచున్నది కావున నాతనిరాజ్యకాలములో ౨౯ వ సంవత్సరము ౧౦౯౭ శకసంవత్సర మగును. South Indian Inscriptions Vol. VI. No. 626.)

చ. ... ...
...త మగుచుండం (గ)...వరకాం(త్తి)దీపమా
యతిశరకాండ[1]శకాబ్దముల న్విలసిల్లుచుండం(గా)
నతిసయ[2]లీలతో విషు(వున)ం ద్దు వినిర్మలధర్మమూర్తియై.

(మొదటిపాదమును రెండవపాదములోఁ గొంతభాగమును ఖిలమైపోయినవి.)

1. శరకాండదిగ్మిత- అని యుండనోపు.
2. నతిశయలీల- అని యుండవలయును.

52.

శ. స. ౧౧౦౦ ప్రాంతము.

(ఈశాసనము గోలకొండదేశములో వెలిగండల యనుప్రాచీనగ్రామముగల కరీంనగరముపట్టణమునందు అవ్వల్ తాలూకాదారు (కలెక్టరు) కచ్చేరిలో నున్న యొకఱాతిమీఁద చెక్కఁబడియున్నది. అక్షరముల యాకారమును బట్టి ౧౨ వ శతాబ్దములోనిదని తోఁచుచున్నది.)

స్రగ్ధర. శ్రీకాన్తాకాన్తుచే (నా)శ్రితవిబుధజనాశీస్స్థిరప్రాజ్యరాజ్య
శ్రీకాన్తాకాన్తుచే విస్ఫురితనిజభుజనిస్త్రింశనీతాన్యరాజ
శ్రీకాన్తాకాన్తుచే దిక్షితిగగనసమాశ్లిష్టవిస్పష్టకీర్తి
శ్రీకాన్తాకాన్తుచే నూర్జితరిపునృగరాజీమృగారాతిచేతన్. ౧

చ. వ్రి॥ పరనరపాలమాలిమణిభాసురదీప్తిలతావితాన వి
స్ఫురితపదాబ్జుచే నహితభూతలనాథవరూథినీసరో
వరమథన ప్ర(భూ)తమదవద్వరదాధిపుచే విరోధిభూ
ధరశిఖరప్రభిన్నవిదితత్రిదశేంద్రనిశాతహేతిచేన్. ౨

క. సురకరిఘరమృగపతి ...తి
సుర(స)తి(క)మలసరసిరుహా. ౩

(అసంపూర్ణము.)

53.

శ. స. ౧౧౧౦.

(ఈశాసనము దాక్షారామమునందు భీమేశ్వరాలయమం దున్నది. శాసనకాలముగలమొదటిభాగము ఖిలమైపోయినది. "శ్రీమన్మహామణ్డలిక దోరపనాయకుల ప్రధాని సోమనపెగ్గడ కొడ్కు దత్తెనపెగడ" శ.స. ౧౦౮౦ మున శ్రీభీమేశ్వరదేవర కఖండవర్తిదీపము నిలిపినట్లు ౧౧౨౯ సంఖ్యగల శాసనమువలనఁ దెల్లియుచున్నది గానఁ బ్రస్తు

శాసనకర్త యగుసోమన ద్వైగడ యాదత్తామాత్యునికొడు కని తలంచినచో నీశాసనకాలము ౧౧౧౦ (౧౦౮౦+౩౦) అని యూహింపవచ్చును. South Indian Inscriptions Vol. IV. No. 1180.)

శా. భారద్వాజపవిత్రగోత్రుఁడు జగత్ప్రఖ్యాతిగాం బెక్కెం భూ
(హారా)భుం డ్దోరగాండివల్లభుండు దత్తామాత్యసోముఁడు దా
క్షారామప్రముఖోల్లసత్ప్రకటపంచారామతీర్థాంబులను
సారాఖ్యద్దశాస్త్రదీపకము లాచంద్రార్కతారంబుగాన్. ౧

ఉ. దానదధీచి సోముం డవదాతయశఃప్రసారుఁడు[1] పుణ్యసం
తాన(స)మృద్ధుండై చెఱువు[2] ధర్మవివాహము దేవగేహ(ము)
...వనము[3] సత్త్రబంధము నిధాన మనంజనుచున్న సప్తసం
తానములుం బ్రసిద్ధముగ ధారుణిపై నిలిపెం గ్రమంబునన్. ౨

54.

శ. స. ౧౧౨౨.

(ఈశాసనము గుంటూరుమండలమునం దమరావతిగ్రామములో అమరేశ్వరని యాలయమునకు వెలుపల తూర్పుదిక్కునం బాఁతియున్న యొకతాతిపలక మీఁద నున్నది- South Indian Inscriptions Vol. VI. No. 216.)

—। మొదటివైపు ।—

ఉ. శ్రీపరమేష్ఠిపాదసరసీరుహయుగ్మమునందు సంభవం
బై పరగెం జతుర్థకుల మందులంబుట్టిరి భూరికీర్తులు
(ద్దీపిత)ధర్మచిత్తు లిన తేజు లనేకులు నర్థ(ణ)...ం
దీపుడమిం బ్రసిద్ధముగ నెఱ్ఱమనాయకుం డున్నతస్థితిన్. ౧

1. ప్రసరుఁడు- అని చదువునది.
2. చెఱువు ,,
3. ముద్యానము ,,

చ. ఘనుఁడు దుదియించ్చె[1] నాతనికిం గజ్జదళేక్షణ రేకమాంబకుం
దనయులు పుట్టి రిద్ధగుణధాములు సోమన వెన్ననలు యశో
ధనులన నందు సోమయకుం దమ్ము ... ... పనాయకుండ్డు.స
జ్జన(రవి)జన్ము డాతనికిం జం ... ... కసానికిన్. ౨

(దీనిపిదప నీవైపునఁ గొన్నిపంక్తు లున్నవి. అవి సీసపద్యభాగములుగాఁ దోఁచుచున్నవి. పాదవిభాగము చేయుటకుఁ గూడ ననుకూలముగ లేవు గావున విడువంబడినవి. ఎఱ్ఱమనాయకుం డొకానొక పూంటిలో తటాకము త్రవ్వించిన ట్లున్నది.)

—। రెండవవైపు ।—

క. కరనయనశశిధరరిత్రీ
పరిగణనం బొంది శకనృపాలాబ్దంబు
ల్వరగంగ నక్షతదియయు
ధరణీసుతదినమునందు దాత్పయ్యముతోను. 3

స్వస్తి శ్రీమతు గొట్టిపత్తి ఎఱ్ఱమనాయకుండు శకవర్షములు ౧౧౨౨ గు నేంటి వైశాఖశుక్ల త్రితియ్యా భౌమవారమునాండు దవళల్లి (తరువాతిభాగము అలుపైనది.)

55.

శ. స. ౧౧౨౨.

(ఈశాసనము గుంటూరుమండలమందు అమరావతీగ్రామమందు అమరేశ్వరస్వామియాలయము వెలుపల తూర్పుదిక్కున పాఁతియున్న యొకతాతిపలకమీఁద నున్నది- South Indian Inscriptions Vol. VI. No. 215.)

శా. శ్రీరమ్యంబగు వారిజాసన......షట్కర్మాధ
ర్మారంభుం డిల నప్పనా... ..ద్యస్మాత్తికిగా వానికిం

1. దుదయించె- అని చదువవలయును.

దారాకల్పవధూ...... గువిద్దాసానికిం బుత్రకుం
డారంగా......టైబుధు లత్యంత్తంబు వన్నిఁ౯ంపంగా౯. ౧

చ. గుణ(నిధి స)జ్జనప్రభుండు గొంటెనపెద్దికి సత్పతివ్రతా
(మణియ)గు మాంకమాంబికకు మానుషపౌరుషగౌరవ ద్వి(జా
గ్రణి) నిజభక్తితోషితవిరాజితచంద్రధరుండు సత్య(భా
ష)ణుం డుదయించె నూర్జితలసన్మతి యప్పనపెద్ది యిద్ధ(ర౯) ౨

శా. ప్రస్తుత్యంబుగ నిట్లు దా నుదయముఇ[1] భాస్వద్దశా...ండై
స్వస్తిశ్రీవిభుం గేతభూవిభు నిజస్వామిని సదాసు......
తస్తోత్రశ్రవణీయ్యం[2] జేయుచును మిత్రశ్రేణి రక్షించుచో
న(స్తోకు)ండై యప్పదేవుండు సముద్యత్కీర్తి వర్వె౯ న్మహిని.

క. విద్వత్సభం (జె)ప్పందగును
సద్విజు రాయూరిపూర్వ౯శాసను శ్రీభా
రద్వా(జ)గోత్రు శివుచర
ణద్వయపూజితుని నప్పనం బ్రథిత(య)శు౯. ౪

చ. అమలశకాబ్దములు గరసహస్రకరక్షితిసంఖ్య(గా)ంగం బౌ
ష్యము సితపక్షశైవతిథి నారు దినంబున నుత్తరాయనం
బమరిన సంక్రమాణమున నప్పన వెట్టె నఖండదీప ము
త్తముం డిమరేశుమ్రోల్ల శశితారక మొప్పి వెలుంగుచుండంగా౯.

1. మై- అని చదువవలయును.
2. శ్రవణీయుం- ,,

56.

శ. స. ౧౧౩౧.

(ఈశాసనము గుంటూరుమండలమందు సత్తెనపల్లి తాలూకాలో వేల్పూరి గ్రామమందు శ్రీరామలింగేశ్వరస్వామియాలయము వెలుపలిమండపములో నొకస్తంభముమీఁద చెక్కఁబడియున్నది- Government Epigraphist's list No 554 of 1925)

చ. శకసమములు మహీగుణవృషధ్వజసంఖ్యగం జైత్రకృష్ణప
క్షకతిథిం జంద్రజాహ్నజసంక్రమణంబున వేల్పునూరితే
నికి పరరామనామునకు నెమ్మిం బ్రదీపము గేతవల్లభో
త్సుకమతిం బెట్టె దాం గసది సూరమదేవు లఖండ్డ మున్నతిని.

శ్రీమన్మహామండలేశ్వర కోటకేతరాజులు భోగస్త్రీ కసది సూరమదేవులు శకవర్ష౯ంబులు ౧౧౩౧ ణ్డగు నేంట్టి చైత్రబ౨ బుధవారమున విషువుసంక్రాంతియందు దమతల్లి యమరసానికి ధర్మా౯ర్థ౯ముగా వేల్పు- (అసంపూర్ణ౯.)

57.

శ. స. ౧౧౮౦ ప్రాంతము.

(ఇది కృష్ణామండలమున నందిగామతాలూకాలోని మోగల్లుగ్రామమందు వేణుగోపాలస్వామిగుడియెదుట నున్నరాతిమీఁది శాసనభాగము. శాసనసంవత్సరమున్నభాగము శిలమైపోయినది. కాని గద్యభాగములో నీదానము కాకతీయగణపతిదేవుని పుణ్యమునిమిత్తము చేయఁబడినట్లున్నది. కావున, శాసనము శ. స. ౧౧౮౦ ప్రాంతమునాఁటి దనవచ్చును- Government Epigraphist's Collection Nos. 265-67 of 1924.)

శా. శ్రీమంతుం డగుబచ్చునామయం బ్రభుశ్రీరమ్యు శ్రీరాముందే
జోమిత్రుం డగునన్నపోతి దయంగాచుం గాత నిత్యంబు సు
త్రామారాధితపాదపంకజసముద్యత్సుందరుం డైనశ్రీ
భోమాధీశుం డభీష్టసత్ఫలము లొప్పం బ్రీతితో నిచ్చుచు౯. ౧

దీనితరువాత సీసపద్య మున్నది, గాని, ఖిలమైనది. దానియంత

మందలి యెత్తుగీతి—

బ్రస్తుతంబుగా విలిచి గోపాలదేవు
నకు హితముగ నాచంద్రతారకముగాఁగ
దేవభోగంబుగా నిచ్చె ధీరనుతుఁడు
బచ్చుసూర్యుఁడు సుజనైకబాంధవుండు. ౧

58.

శ. స. ౧౧౪౬

(ఈశాసనము గుంటూరుమండలములో కోణిదెనగ్రామమందు శంకరేశ్వరస్వామి యాలయములో నొకచాలికఁబముమీఁద చెక్కఁబడియున్నది- South Indian Inscriptions Vol. VI. No 628)

శా. శ్రీమత్కౌస్తుభరత్నభూషణరుచిశ్రీరమ్యవక్షస్థలుం
డామందారలతాంత్తదామనవదివ్యామోదపాదాబ్జజా
తామేయామరసింధువారిక్రితపూతాసేష[1]లోకుండు నాఁ
గా ముల్లోకవిభుండు సక్రిగలం డైక్యవ్యాప్తి దా నాన్యుండై.

ఉ. ఆతరిదాల్చునాభిదలితాబ్జమునం దుదయించె బ్రహ్మ సం
ప్రీతిగ నావిరించికి మరీచి జనించె మరీచి కన్వయ
ఖ్యాతుఁడుపుట్టెం గస్యపుండు[2]గస్యపుం[2]డనుమునికుద్భవించెలో
కాతతరమ్యమూర్త్తిగమలాప్తుండుసూర్యుఁడువంశకర్త్తయై.

మ. ఘనుఁడాసూర్యునకన్వయాదిజుండనంగ్గారాజధర్మ్మంబతాఁ
దనునై శాశ్వతరాజయోగమున నొందం బుట్టె వైవశ్వతుం[3]

1. శేష- అని యుండవలయును.
2. గశ్యపుండు- ,,
3. వైవస్వతుం- ,,

డనఘుం డాతని కుద్భవించె మను వుద్యద్వేదశాస్త్రార్త్థవి
త్వనిజాచారసమస్తధర్మ్మనయశాస్త్రప్రౌఢికాచార్యుఁడై. 3

గద్దె. ఇట్టి మనువంశంబున నిక్ష్వాకు వుట్టె నిక్ష్వాకువంశంబునం గకు
స్థుండు వుట్టె నాతనికిం బ్రిథివి దనపేరం జేసివం బ్రిథుండు[4]వుట్టెం
బ్రిథువంశంబున మాంధాతృండువుట్టె మాంధాంతవంశంబునంబురు
కుత్సుండు వుట్టెం బురుకుత్సువంశంబున సాగరంబు దనపేరం
జేసిన సగరుండు వుట్టె సగరవంశంబున దిలీపుండు వుట్టె దిలీపవం
శంబున భాగీరథి దనపేరుగాం దెచ్చిన భగీరథుండు వుట్టె భగీ
రథవంశంబున నతీతానాగతవంశకర్త యైనరఘువు వుట్టె రఘువం
శంబున నారాయణావతారుండైన శ్రీరాముండు వుట్టె శ్రీరామ
వంశంబున నలుచక్రవర్త్తి[5] వుట్టె నలునికిం బుండరీకుండు వుట్టె
పుండరీకవంశానుక్రమంబున నాదిరాజులకంట్టెం బ్రసిద్ధుండై కరి
కాలచోడచక్రవర్త్తి వుట్టె భానువంశంబు గరికాలవంశంబునాం
బేరుకొని చతుస్సాగరపరియంత్త[6]మహీచక్రంబు నిర్వక్రంబు
గా వాలివాతం బాలించి-

క. కరికాలచోడనరపతి
వరగంగ నిజలాంఛనములు బలువిడి హిమవ
ద్గిరితటముల సేతుమహీ
ధరతటముల నిలిపెం జక్రధరతుల్యుం డై. ౪

క. కావేరిదరులు గట్టంగ
వేవేపల్లవుండు దనదు వెట్టికి రామినిం[7]
దావాని నుదిటికను వోం
గావడిం గరికాలవిభుండు గాలం దుడిచెను. ౫

4. జేసినప్రిథుండు- అని యుండవలయును. 6. పర్యంత్త అని యుండవలయును.
5. నలచక్రవర్త్తి ,, 7. రామిక- ,,

క. ఇనుపాదము లర్చింపంగం
జనుచో(ం)జని అర్ఘ్యమంత్రజలపాత్రలు దా
విసువీది నాంగం బంచ్చెను
ఘనముగం దనయాన వొడిచి కరికాలుం డిలను. ౬

క. అట్టి కరికాలనృపతికిం
బుట్టెను మహిమానచోడు భువినతనికిం దాం
బుట్టిరి గరికాలుండు సిరి
కట్ట సనుంగులుం దొండమా(నఘు)నదళవర్మ్ములు. ౭

క. ఆకరికాలనరేంద్ర
ప్రాకటవంశమునం బుట్టె భాస్వరకులర
త్నాకరచంద్రుండు రిపునృప
భీకరుం డధికుండు చోడబిజ్జన బిరుదై. ౮

క. చూడిగ బిజ్జన దనురెం
డాడినభూపతుల శిరము లసిముఖమునం జెం
డాడుచుం గయ్యము లిరువది
వడెన్నంగం బొడిచె జయమహీవల్లభుం డై. ౯

క. బల్లహుతో ఘనబిజ్జన
వల్లాటమున[8]వచ్చుపాముం బట్టినం గని యా
బల్లహుం డిచ్చె గుణాంగ్కము
గొల్లభిగొని జనులు గండగోపాలుం డనను. ౧౦

క. దండ్డి (జగ)దొబ్బగండ్డండు
గండ్డరగండ్డండు వీరఖణి బిజ్జన యు

8. వ్రల్లటమున- అని యుండవలయును,

ద్దండ్డుండు దాం బదుముప్వర
గండ్డం డనుధార నిలిపెం గటకములోనను. ౧౧

చ. వ్రి॥ బిరుదనం జన్నయా తెలుంగుబిజ్జనమనుమండు[9]మల్లిదేవం డ
చ్చెరు వగుచున్న పొత్తపియ చెన్నగువీడుగ వాలి పాకనాం
డిరువదియొక్క వేయిం జననేలుచు బల్లహుదంష్ట్ర గెల్చి త
త్కరివరకుంభముక్తికలతాతతిం బూచె నిజాసిపుత్రికను. ౧౨

చ. అతనికిం బుట్టి రొప్ప మధురాంత్తకపొత్తపిచోడసిద్ధిభూ
పతియును మల్లిదేవండును బాహుపరాక్రమవిక్రమక్రములు
నతవరనాథభాల[10]కషణస్థిరపాదసరోజవై భవులు
వితతసముద్రకాంచ్చి పరివేష్టితభూపరిరక్షణాక్షములు. ౧౩

క. క॥ ధరం బొత్రపి[11]సిద్ధినరే
శ్వరునికి నుదయించ్చి భూమి సన నేలిరి స
చ్చరితులు పొత్తపిసోమీ
శ్వర[12]దేవండు మల్లిదేవవసుధాధిపుండుచు. ౧౪

ఉ. వ్రి॥ భూపదిలీపుండై పరగుపొత్తపిసిద్ధని తమ్ము మల్లధా
త్రీపతికిని ఘనహస్తజగతీపతికిని సుతు లుద్భవించ్చి రా
రిపూర్ణ[13]కీర్త్తులు భుజాబలవంత్తులు నైన తొంట్టియ
య్యొపిలిసిద్ధియుం గులసముద్ధరణుం డగుమల్లిదేవండును. ౧౫

క. క॥ ఆపొత్తపిసోమీశ్వర[14]
భూపతికిం దమ్ము మల్లభూపాలున క
య్యొపిలిసిద్ధికిం దమ్ముండు
దీపితసితకీర్త్తి మల్లిదేవండు వరగెను. ౧౬

9. మన్మండు- అని యుండవలయును.
10. షాల- ,,
11. బొత్తపి ,,
12. సోమేశ్వర అని యుండవలయును.
13. పూర్ణ ,,
14. సోమేశ్వర ,,

చ. వ్రి॥ పరగిన మల్లిదేవజనపాలుండు పొత్తపిచోడవంశశే
ఖరుం డివవంశకర్త్ర యనంగాం గడు వాలి విరోధిరాజసం
హారణుండు దొంటితాతలక్రియం దగుపొత్తపిరాజధానిగా
ధర సకలంబునేలె విదితంబగుబాహుపరాక్రమంబునను. ౧౭

క. ఆమల్లిదేవనికిం గుల
భామాతిలకంబు పుణ్యభాగిని గౌరీ
శ్రీమహాదేవికిం బుట్టెం ద
పోమహిమ ఫలమ్ము దాన పొడ వైనగతిని. ౧౮

క. ఇనుం డుదయ మైన యట్ల
మ్మను వుదయం బైనయట్లు మఱి రఘురాములు
జనియించ్చినట్లు గులవ
ర్ధనుం డోపిలిసిద్ధివిభుండు దానుదయించ్చెను. ౧౯

మ. వ్రి॥ కరికాలోత్తమరాజవంశమునం దా గౌరీమహాదేవికిని
సురభులు గల్పకుజాతములు రసనదీతో(యంబు)[15] సింత్తామణులు
ధర నేకాక్రితిం బుట్టెనో యన జగదాంగ్కుండై[16] యిచ్చు దీ
నుర కియ్యోపిలిసిద్ధివల్లభుండు గన్నుఁ౼ందన్నువన్నిఁ౼ంపంగా[17] ను

ఉ. ఓపిలిసిద్ధివల్లభు జయోన్నతుం డేంకణచక్రవర్త్తి నా
జ్ఞాపరిరక్షితాఖిలదిశావలియును ఘనదానకన్నుఁ౼ లీ
లాపరిపూర్న్నఁ౼[18] రమ్యశుభలక్షణమూర్త్తి జయంత్తు నశ్వసి
తా[19] పురుహూతుం బేరుకొనంగాం జనుంజోడకులైకభూషణును.

15. సురనదీస్తోమంబు- అనియుండనోపు. 18. కన్నుఁ౼లీలాపరిపూర్ణుఁ౼-అనియుం
16. జగ్దానాంక్షుండై ,, డవలయును.
17. గన్నుఁ౼ందన్నువన్నిఁ౼ంపఁగా ,, 19. శిషా- ,,

మ. సకలాధీశనతోత్తమాంగ్గమణిభూషారమ్యపాదాంబుజుం[20] దా
టకనారాయణు భానువంశనృపచూడారత్న్ను సిష్టేష్టబం[21]
ద్ధుకవీంద్రద్విజరక్షుం గాస్యప[22] సుగోత్రుం బాటక[23] వ్రాతపు
త్రకు మా యోపిలిసిద్ధిం జెప్పందగు నుద్యద్గండగోపాలునిని. ౨౨

చ. త(న)నిజవ్రిత్తి మింద[24] విదితంబుగ నోపిలిసిద్ధి విన్నసి
ద్ధనకు నన్గుందమ్ముండు[25] ప్రతాపమునం జని కమ్మనాండు సే
కొని గణపతీశు[26] దయం గూడి తదాజ్ఞ వహించ్చి యేలెం బా
జనమగు నాఱువేలును నవక్రపరాక్రమవిక్రమంబునను. ౨౩

వ. ఇ ట్లేలి సప్తసంతానంబులు దేవబ్రాహ్మణదత్తులు సమస్త ధర్మ్మఁ౼ం
బులుం బ్రతిపాలించ్చి॥ స్వస్తి చరణసరోరుహావిహితవిలోచన
త్రిలోచనప్రము ఖాఖిలప్రిథ్వీశ్వర కారితకావేరీతీర కరికాలకుల
రత్నప్రదీపాహితకుమారగజాంకుశ యొఱయూరిపురవరాధీశ్వర
సూర్య్యఁ౼వంశోద్భవ కాస్యపగోత్ర[27] తేంక్కణాదిత్య జగదొబ్బ
గండ కీర్త్తిఁ౼నారాయణ సమస్తప్రశస్తి సహితంబు శ్రీమనుమహా
మండలేశ్వర యోపిలి సిద్ధన దేవచోడమహారాజులు స్వస్తి శ్రీశక
[illegible] శ్రీ
యేకాదసిశుక్రవారమునం గమ్మనాంటిలోన నిజరాజధానియైన
కొట్టియదొన శ్రీశంకరేశ్వర శ్రీమహాదేవరకు గణపతిదేవమహా
రాజునకు ధర్మ్మఁ౼(వు)గా హావిబర్ఁ౼లి యచ్చఁ౼నలకు[28] నంగ
భోగరంగభోగాలకు నందుల మొగడచెఱువు దేవభోగ మాచం

20. పాదాబ్జు- అని యుండవలయును. 25. ననంగుందమ్ముండు-అనియుండవలయును.
21. శిష్టేష్ట- ,, 26. గణపావనీశు- అని యుండనోపు.
22. గాశ్యప- ,, 27. కాశ్యపగోత్ర- అని చదువునది.
23. ఛాటక- ,, 28. హావిబర్ఁ౼ల్యచ్చఁ౼నలకు- ,,
24. మింద = మీాద

ద్రార్క తారకము సర్వ కారపరిహారము[29]గా నిచ్చితిమి మంగళ మహా శ్రీ శ్రీ.

59.

శ. స. ౧౧౧౬.

(ఇది హైదరాబాదురాష్ట్రమునందు కరీంనగరముమండలములో ఉప్పరపల్లె గ్రామమున నొక దేవాలయములో రాతి స్తంభముమీఁద చెక్కఁబడినశాసనభాగము. Hyderabad Archæological Series No. 3. అనుపత్రికనుండి గ్రహింపఁబడినది.)

ఉ. శ్రీమదనూనదానజలసేవకుం బాయక మ్రోయుషట్పద
స్తోమనినాదము న్వినుచు సూరెల నెప్పుడుం బ్రస్తుతించు సి
ద్ధామరకోటికి న్వరదుండైన గణేశుండు సుస్థిరస్థితిం
గామసమానమూర్తి యగుకాటయ కీవుత మిష్టసంపదల్. ౧

క. చరణసరోరుహరాగ
స్ఫురణ న్మహిషునిశిరంబు వొలుపుగ సంధ్యా
భ్రరుచి నెనయ మెట్టిన స
త్కరుణాన్విత దుర్గ వరము గాటయ కొసఁగున్. ౨

క. ఉరగేంద్రదిగ్గజములకుం
బరమోత్సాహముగ నాతపత్రముపోలె
న్ధర యెత్తిన కిరివరుం డగు
హరి గాటయ కీవుతము దయామతి శుభముల్. ౩

క. దేవాదిదేవుం డమిత
స్థావరజంగమమయుండు సర్వేశుండు గౌ
రీ(వ)రుం డనవరతంబును
నీవుతం గాటయకు దయ నభీష్టఫలంబుల్. ౪

---

[29]. సర్వకరపరిహారము అని చదువవలయును.

క. హరిదశ్వుం డజాచ్యుతశం
కరమూర్తి త్రయీమయుండు గమలాప్తుండు భా
స్కరుండు ద(యం గాచుచుండెడుం)
గరుణారసపూర్ణహృదయుం గాటయం బ్రీతిని. ౫

స్వస్తి శ్రీమదపారపారావారపరివృతమహీతలంబున సకలజనవినుతం బగునంధ్రదేశంబునకు (వి)భూషణం బైన యనుమకొండ యనుపురవరంబు నిజరాజధానిగా నొప్పుచున్న కాకతి భూపాలక్రమంబున జనవినుతయశోవిలాసుండును జయలక్ష్మీనివాసుండును నైనరుద్రనరేంద్రసుపుత్రుండును[1] సదారాధితత్రినేత్రుండును విబుధజనవనవసంతుండును రమణీయ[2]సీమంతినీజయంతుండును సకలజనమనోరంజనుండును నరాతిరాజమదభంజనుండును శరణాగతరాజశరణ్యుండును వినతాఖిలరాజవరేణ్యుండును ధైర్యమరసానుమంతుండును దు(రం)గమరేవంతుండును సత్యహరిశ్చంద్రుండును విభవామరేంద్రుండును నైన గణపతిదేవమహీనాథునకుం బ్రధానియై—

క. కనకాచలధీరుండు జన
వినుతచరిత్రుండు గార్యవిదుం డీన తేజుం
డనఘుండు గుణనిధి బెజ్జమ
తనయుండు బుధదీనభానుతనయుం డనగాం. ౬

మ. ప్రతిపక్షక్షితిపాలకుంజరమదప్రారంభసంరంభ ము
ద్ధతబాహానిహితప్రచండనిశితోద్యత్ఖడ్గధారానఖా

---

1. గణపతిదేవుఁడు రుద్రనరేంద్రునితమ్ముఁడైనమహాదేవునికొడు కైనట్లు పెక్కుశాసనములం దున్నది.

2. రమణీయ అని యుండవలయును.

హాతి భేదించి యఖర్వగర్వబలశౌర్యస్ఫూర్తిఁ గంఠీరవా
కృతియై (సన్నుత) విత్తి దాల్చి వెలసెను రే(చెర్ల)రుద్రుండిలన్.

సకలజనవినుతయశుండును గుణగణాలంకారుండును నైన కా
ర్త్రైడ్డికి(ం) సౌభాగ్యసౌందర్యచాతుర్యంబులు గలిగి[3] పరగిన
పరమపతివ్రత యైనబెజ్జమాంబకుం బ్రియనందనుండును ననవరత
ధర్మసమేతుండును పతిహితాచరణుండునుం గాక తెరాజ్యభార
ధౌరేయుండును సద్గుణప్రఖ్యాతుండును నతులబలపరాక్రమసమ
న్వితుండును నైన రేచెర్లరుద్రునకుం బ్రధాని.

క. కులతిలకుండు వసుధామర
జలధిసుధాకరుం డశేషజననుతచరితుం
డలఘుండు రిపుతరుదావా
నలుం డనంగాం బరగె రాజెనాయకుం డుర్విని. ౮

బొక్కైరలోని వీరభటావలి వధించి గోధుమఱితి తలదెంచి ఉద
గిరి[4]సాధించి పడిరాయనిం దోలి దాక్షారామభీమేశ్వరదేవర కక్ష
యదీపంబు లునిపి ధర్మసమేతుం డైనరాజెనాయకునికి ధర్మ
(పత్నియు)సుచారిత్రయు వనితాలలామయు నైన రవ్వ(మాంబకు)
సుపుత్త్రుండు.

క. సరనిధి[5]గంభీరుండు సు
స్థిరతేజుండు వంశశేఖరుండు దయా
కరుండు బుధాంబుజదళశత
కరుం డని వన్నెఁంప[6]నొప్పుం గాటయధాత్రిని. ౯

౩. చాతుర్యంబులుం గలిగి- అని చదువునది.
4. ఉద్దగిరి- అని యుండనోపు.
౫. శరనిధి- అని చదువునది.
౬. వన్నెఁంప- ,,

(దీనిపిదప నొకపెద్దవచనము గలదు. అందు కాటయ ౧౧౫౭
వ శకసంవత్సరమునకు సరియైన "మన్మథసంవత్సరమాఘశుద్ధ ౧౫ గురు
వారమునాండు పంచలింగాలకును పెంచరపల్లిసి" దానము చేసి
నట్లున్నది.)

60.

శ. స. ౧౧౫౯.

([illegible] గుంటూరుమండలమునందు కాజగ్రామములో అగస్త్యేశ్వరస్వామి
యాలయము తూర్పుగోడమీఁద చెక్కఁబడియున్నది.)

స్వస్తి సమధిగతపంచమహాశబ్ద మహాసామంత మహాసామం
తాధిపతి మహాప్రచండదండనాయక పదవిరాజమానులైన శ్రీమహా
(దం)డనాయక మల్లినాయకుండు తమతల్లి కొమరమదేవులకు ధర్మ
వుంగాం గ్రాంజ ఐతీశ్వరమహాదేవరకు అఖండదీపానకుం బెట్టిన మేం
కలు ౨౫.

(దీని తరువాతఁ గొన్నియక్షరములు భూమిలోఁ గప్పఁబడి
[illegible]

సీ. నుతనిధిశరరుద్రమితశకసమపుష్య
[illegible]సుతిథి సూర్యసుతదినమున
మకరసంక్రమవేళ సకలధరాధినా
ధుండగుచోడని దండనాథుం
డనఘుండు మల్లన దనమాతగొమరమాం
బికకు ధర్మవుగాంగం బ్రీతితోడ
కనకాద్రిధైర్యం (డ)ఖండవర్తికి సప్త[1]
వింశతిగొరుల[2] వెలయనిచ్చి

1. పంచ- అని యుండనోపు. 2. గొఱ్ఱెల- అని యుండనోపు.

అచల(పు్త్రి)పతికి నైతీశ్వరాంకున
కమరగణనమద్వదాంబు(జు)నకు
పేరదునకుం ద్రిలోకవంద్యున కెత్తించె
దీప మఖిలలోక దీపకముగ. ౧

61.

శ. స. ౧౧౭౩.

(ఇది కృష్ణామండలములో వేదాద్రిగ్రామమందు లక్ష్మీనరసింహస్వామిగుడిలో శిలాతాతిమీఁది శాసనము. Government Epigraphist's Collection No. 307 of 1924.)

సీ. శ్రీశక(భూపా)భిషేకవత్సరములు
గుణముని(భూ)చంద్రగణన మాఘ
విశదపక్షంబున దశమియు సోమవా
సరమున గణపతిక్ష్మాత ల(ంద్ర)
(శ్రీ)మనియ్య[1]కార్య్యభారకుండు (వాయ...ం) కంటి
కాక.........నుత్పలదళాక్షి
సూరమాంబకుం గీర్తిసారోదయుం డన్న
యకుం బుణ్యముగ జగత్ప్రకటితముగ
శ్రీవిభాతి సూరేశ్వరదేవదేవు
శివు భవానీశు సుప్రతిష్ఠితునిం జేసె
దేవతులితుండు ధారుణీదేవకులుండు
దామనామాత్యుం డాచంద్రతారకముగ. ౧

క. శ్రీరమణమంత్రి దామయ
కోరిక దగ లెంకవంటి శోభిమతవి[2]

---

1. రమణీయ- అని యుండవలయును.
2. శోకవినుతవి- అని యుండవలయునేమో-

స్తారవ...దయుండై శ్రీ
సూరేశ్వరదేవు పేర శోభితుండయ్యెన్. ౨

చ. వెలయ నుమేశ్వరాయతనవిస్తర మొప్పంగం జేసి యందు నం
దులం దనరించి చిత్రవితతులు ప్రతిభ న్రచియింపంబంచి పే
శలముగ మంటపంబు విలసన్నతి[3] ప్రిత్తముగా నొనర్చ్చెన్ టం
బాలుపుగం బ్రస్తుతింపం దగుం బోచయదామనిం గీర్తిధాముని౯.

సీ. ఈహితసిద్ధిగా నేగ సూరేశ్వర
దేవ(దే)వుని సుప్రతిష్ఠసేసె
ఆదేవునకు భోగ మచ్చోట నిరువుట్టీ
యుత్తమక్షేత్రంబుం గ్రొత్తచెఱువు
వెనుకదక్షిణభాగమున రెండు మఱుతులుం
దగువ్రిత్తి యాచంద్రతారకముగం
గొమరైన లోహితగోత్రుండు దామనా
య్యార్త్మజుం డగుపోచనాయ్యు పుత్రుం
డంచితముగ దామనామాత్యుం డిచ్చె శ్రీ
గణపతిక్షితికార్య్యభరణ
భవ్యమూర్తి లెంకవంటి కోతునకు న
న్నయ్యకుం బుణ్యముగ జనస్తుతముగ. ౪

62.

శ. స. ౧౧౬౯.

(ఈశాసనము నెల్లూరుమండలములో ఒంగోలుతాలూకాలోని చందలూరుగ్రామమందు రామలింగేశ్వరస్వామి యాలయమునెదుటనున్న శాతిమీఁద చెక్కఁబడియున్నది. Nellore Inscriptions Vol. 2. No. 238.)

---

3. విలసన్నతి- అని యుండవలయును.

శా. శ్రీశాఖాబ్దము[1] లింద్రియాద్రిశశిధాత్రీసంఖ్యగా విస్ఫుర
ద్వైశాఖంబున సప్తమిని దివసక్రీడ్వారంబునన్[2] షడ్విజి[3]
గీశుం బ్రీతిం బ్రతిష్టసేసె వరభోగేంద్రుండు సేనైకవి
ద్యావరుండు[4] చతుర్థ[5]వంశుండు బుధాధారుండు మారుండిలన్.

స్వస్తి సమస్తప్రశస్తిసహితం శ్రీమన్మహాప్రధాని సర్వాధికారి మాయిదేవపెగ్గడ తంనేలిన అద్దంకి సింగ్గళదేవనికి తనకూ అభివృద్ధిగా చెందలూరి చెంనామల్లినాధదేవర (అసంపూర్తి.)

63.

శ. స. ౧౧౨౨.

(ఈశాసనము కృష్ణామండలములో బెజవాడలో ఇంద్రకీలపర్వతము నడుగున ఖిలమయిన మంటపములో నొకరాతిస్తంభముమీఁద చెక్కఁబడియున్నది- South Indian Inscriptions Vol. IV. No. 716. ఆరాతిమీఁదనే యీశాసనముపైని శ. స. ౧౧౨౨ లో గొంటూరినారాయణదేవరాజుల ప్రధాని కూచెనపెగ్గడ అఖండదీపము పెట్టించిన ట్లున్నది. ఈశాసనము కూడ నాకాలమునందే పుట్టిన ట్లూహింపవచ్చును.)

ఉ. (పాత్రు)ల స్వస్తసేంద్రుల విపశ్చిదనీకముం బ్రోచి నీ(తిచే)
ధాత్రికి నెంత్తయేనియు ముదం బొనరించిన యీపరాంగనా
పుత్రుండు దమ్మునారి బలింబోలి మహీతల మేలుం గావుతను
ధాత్రియు నబ్జమిత్రుండు సుధాకరుండుం గలయంనన్తకాలమును.

---

1. శాకాబ్దము- అని యుండవలయును.
2. దివసరాడ్వారంబునన్- అని యుండనోపు.
3. ఇచ్చట గణము తప్పినది- సరియైనపాఠము చింత్యము.
4. విద్యావరుండు- అని యుండనోపు.
5. చతుర్థ- అని యుండవలయును.

64.

శ. స. ౧౧౫౪.

(ఈశాసనము గుంటూరుమండలములోని పెద్దకాకాని గ్రామములో వేణుగోపాలస్వామియాలయము నెదుట నున్న యొకశిలాస్తంభముమీఁద చెక్కఁబడియున్నది. South Indian Inscriptions Vol. IV. No. 700.)

శ్రీశకరాజాభిషేకసంవత్సరంబులు ౧౧౫౪ దుందుభిసంవత్సర మాఘశుద్ధదశమియు గురువారమునాండు కోటకాకాంటెని కీర్త్తి శ్రీగోపినాధనిని మాణికము ప్రతిష్ఠసేసి తిరుముట్ట మెత్తించి అంగరంగభోగములు దేవునికి సమర్పించె.

క. కందం। శ్రీకీర్త్తి గోపినాధునిం
గాకాంటిపురేశుం గొలిచి కౌస్తుభరత్న
శ్రీ కనురూపము నాంగా
లోకములో మాణికము వెలుంగ్గుచు నొప్పెను. ౧

క. వినుతింప మానికమునకుం
దనయుండు గీర్త్తియన బుట్టి ధర్మ్మపరుండై
వనజోదరు శ్రీకార్య్యము
నొనరంగం జయించుచుండ్డె నుత్తమచరితను. ౨

(దీనితరువాతిభాగము చాల ఖిలమైనది.)

65.

శ. స. ౧౧౯౨.

(ఈశాసనము గుంటూరుమండలములో నంబూరుగ్రామమందు మల్లేశ్వరాలయములో నొకరాతి స్తంభముమీఁద చెక్కఁబడియున్నది- South Indian Inscriptions Vol. IV. No. 703.)

క. (ధర)రిసి(ని)ధిరుద్రసమితిం
(బర)గంగ భాద్రపదకృష్ణపంచమి గు(రువా)

సరము(న)సంగయకాముండు
చిరతరముగ మండపంబు (సే)యించె ధరన్. ౧

66.

శ. స. ౧౨౩౫.

(ఈశాసనము కృష్ణామండలములో గణపేశ్వరగ్రామమందు దుర్గాంబగుడిలో నొకతాతి స్తంభముమీఁద చెక్కఁబడి యున్నది- South Indian Inscriptions Vol. IV. No. 952.)

సీ. స్వస్తి సమస్తరాజన్యచూడామణి
కిరణరంజితపాదసరసిజా(తుం)
డగుకాకతియ్యధరాధీశు శ్రీవాకి
లికి నంగరక్షయై ప్రకటశౌర్య
ధనుం డనం బరగి యమ్మనుజేంద్రుం డొసగిన
వెలనాంటినాయకస్థలము ప్రీత్తిం
బెనుపొందం బడసిన పెదనీలినాయని
యగ్రనందనులు భయార్తిహారులు
పురుహూతనిభుం డగు బోలైయ[1]నాయుండు
నాయకాగ్రణి గాళినాయకుండు
ననంగం (బ)రగి రవని నతులప్రతాపసం
పన్నులధికబాహుబలులు ఘనులు[2]. ౧

ఉ. వారియనుంగ్గుందమ్ముండు సువర్న్న[3]గిరీంద్రసమానధైర్యుం డం
భోరుహమిత్రతేజుండు ప్రభుత్వసమగ్రుండు వల్లినాయకుం

---

1. బొల్లెయ- అని చదువవలయును.
2. ఈపద్యములో సీసపాదము లైదును గీతపాదములు రెండును గలవు.
3. సువర్ణ్ణ- అని చదువవలయును.

డారంగ నగ్రజాన్మతి[4]ననంతసమంచితధర్మ్మకార్య్యములు
ధీరుండు సేయుచుండ్డుం దగ దేవగురుద్విజపూజ లొప్పంగాను. ౨

చ. వరగుణరత్నరాసి యగువల్లెయ[5]కును శివపాదపద్మష
ట్చరణపతివ్రతాగుణవిశాలయశోనిధి యన్నెమాంబకును
వరసుతుండైనపోచయ యవార్య్యభుజాబలశౌర్య్యశాలి సుం
దరజితమన్మథుండ్డు రుచిధాముసుతేజుం డుదారమూర్త్తియై. 3

సీ. తమతల్లిదండ్రులకు[6] ధర్మ్మువు రాజ్యాభి
వృద్ధియుంగాం దనబుద్ధిం గోరి
శరగుణరవిమిత శకసమాసితపుష్య
సురపతితిథియును గురుద్దినమును
వెలనాంటిలోపల వినుతింపంగాం బేరు
గలిగి క్రిష్ణాబ్ధిసంగమమునందు
పొలుపైన పెదదీవిపురమున గణపతీ
శ్వరదేవునకు గొని కరము నేథ
యింటి[7]నొసగి పెయ్య లేంభది[8] వెరసినూ
[redacted]
దనరంగా రవీందుతారకముగ నిచ్చి
పుల్లరియును విడిచె భూనుతుండు. ౪

కామరాజుగడ్డను సుక్షేత్రము యేందుము॥ శ్రీ॥

---

4. అగ్రజానుమతి- అనునది సాధురూపము కాని యట్లు దిద్దిన ఛందోభంగమగును.
5. రాశి యగువల్లెయ- అని చదువునది.
6. తల్లిదండ్రులకును ధర్మ్మవు- అని చదువవలయును.
7. నేంబదింటి- ,,
8. లేంబది- ,,

67.

శ. స. ౧౨౫౪.

(ఈశాసనము గుంటూరుమండలములో నకరికల్లుగ్రామమునందు నరసింహస్వామియాలయములో నొకబాతిమీఁద చెక్కఁబడియున్నది.)

క. శ్రీనారీసహితుండై
శ్రీనరసింహుండు తనదు సేవాపరులను
శ్రీనగరకంటి నెప్పుడు
శ్రీనిలయులంజేసి కరుణం జేకొనికాచును. ౧

శ్లో. సదా నగరకంటీశో నృసింహో భక్తవత్సల[1]
తరంగితకృపాదృష్ట్యాః[2] పాయా ద్వో స్సాన్వర్ణకాలికం[3]. ౨

క. స్వస్తి శ్రీశకవర్షన
విస్తరణం బెట్టిదనినం వేయటిమీఁద
నిస్తారం మిన్నూఱును[5]
ప్రస్తుతి నేంబడియా నాల్గు వరలెడిచోటను. ౩

సీ. శ్రీముఖనై శాఖ శితపక్షపంచమి
నాదివారమున మధ్యాంహ్నమందు
నగరకంటను శాంతనరసింహ్వదేవర
సంనిదా ..మననంతలమునను[6]

---

1. వత్సలః- అని చదువునది.
2. దృష్ట్యా- ,,
3. పాయాద్వస్సాన్వర్ణకాలికమ్- అని చదువునది.
4. మీంపక్- అని చదువవలయును.
5. నిస్తారమ్మిన్నూఱును- ,,
6. అక్షరములు కొన్ని లోపించుటచేత సరియైనపాఠము నిర్ణయించుట కనువుగాకయున్నది.

జగములు స్రోవం గాంచాళిపురంబుశ్రీ
గోపళయ్యమనసు కోర్కిదీప్పఁగ
అరుగ భూవరు ణిచ్చె[7]నని చెల్లనిచెను[8]
బుద్ధాంకుం బొంబది[9] పుట్లపొలము
అదియు నూరుగా సమర్పించె జెనుకాలి
సింగవిభుండు నారసింహ్వనకును
నారసింహ్వపురము నలినొప్పుచు నన
వేమ మహీంద్రు[10] పుణ్యావిహార మయ్యె. ౪

68.

శ. స. ౧౩౫౮.

(ఈశాసనము గుంటూరుమండలములో అమీనబాదాగ్రామమందు మూలంగూరమ్మగుడి యున్నకొండమీఁద చెక్కఁబడియున్నది.)

సీ. శాకాబ్దములు సహస్రమును నిన్నూటతోం
బదియెనిమిది యగు భవ్యసంఖ్యం
గతి[illegible] యొప్పెడు నలవత్సరంబున
మాఘమాసము పూర్ణిమాదినమున
విశ్వోత్తరుం డనవేమభూపాలుండు
దమకులస్వామిని కమృతకిరణ
రేఖావతంసకు శ్రీమూలంగూరమ్మ
కఖిలజగన్మాత కంగరంగ

---

7. భూవరుం డిచ్చె-అని యుండనోపు.
8. నిచ్చెను- అని చదువవలయును.
9. దేంబది- ,,
10. నలినొప్పుచును ననవేమ మహీపు- అని యుండనోపు.

భోగసంసిద్ధికిని ధారవోసి యిచ్చె
గ్రామములు మూండు శ్రీకోటభూమియందు
పడిదరము మూలంగూరం బ్బన[1] పలకలూరు
దానఖచరేంద్రుం డాచంద్రతారకముగా. ౧

సీ. క్రమపరిప్రాప్తసామ్రాజ్యసింహాసనా
ధ్యాసియై యఖిలరాజాధిరాజ
పరమేశ్వరుం డాజిపార్థుండు పెదకోమ
టన్న వేమాధీశుం డర్థి సురభుం
డైన[2] కూర్మింపినతండ్రి యన వేమభూపతి
సేసినధర్మ మూర్జితముగాంగ
నీగ్రామములు మూంటి కెల్లకాలంబు భో
గైశ్వర్యసర్వమాన్యతల నొసంగె
నంబికకు మూలంగూరమ కఖిలజనని
కధిం గట్టించె భువనమోహనముగాంగ
సమధికోన్నతానభంగికమంబు లైన
గుడియుం బ్రాకారవలయంబు గోపురములు. ౨

(దీనితరువాత గ్రామములసీమలు తెలుపు వచనము గలదు.)

---

1. గూరంబ్బ- అని చదువవలయును.
2. సురభుండై- ,,
3. సమధికోన్నతి నభం- ,,

69.

శ. స. ౧౩౦౦ ప్రాంతము.

(ఇది కడపమండలమునందలి తాళ్లప్రొద్దుటూరుగ్రామమందు ఆంజనేయస్వామి యాలయమునకుం దూర్పుగా నున్న ఱాతిమీంది శాసనము-శాసనకాలము చెప్పంబడలేదు. లిపినిబట్టి శ. స. ౧౩౧౦ ప్రాంతము దని చెప్పవచ్చును.)

ఉ. ఇల జగతాపిఖడ్గమున నీల్గినవీరు(ణి)[1] రంభ వుచ్చుకోం
దలంచినం దూర్పుదిక్కున ఫ్రితాచి గిసుక్కునం దుమ్మె నంతలో
పలం జనుదెంచె వా(ని)కులభామిని (ని)ంగిపథంబునందు ని
మ్నలతకు రంభయు న్వెలఱువాఱిన నవ్వి(రి) దోడికామినులు. ౧

చ. గురుమరణోచితం బయినకోపమునం జమదగ్నిజుండు[2] ము
న్నిరువదియొక్కమాంటు ధరణీశుల నెల్లనుం జంపి యమ్మహా
పురుషుండు మర్త్యలోకమునం బుట్టి వధింపంగం జాకమంచు వి
స్తరముగం దాలె[3] గాక జగతాపి దలంచిన నాండ చంపండే. ౨

సీ. తురగచమ(ా)ంబునం గరమొప్ప నెఱకింగాం
బసరించి డావన ముసుంగు వెట్టి
తెలుపెక్కం గజివోవ జెళిగినపునుక నిం
చినవెండికోరంగాం జేతంబట్టి
ఏనుక[4] తలలలో నెసగినము త్తియం
బులు గుంకుమాక్షతంబులుగం బోసి
వేతాళఢాకినీభూతంబులార మీ
కును ముంజికం బని కుడువం జెప్పి

---

1. వీరుని- అని చదువునది.
2. గురుమరణోదితం బయిన కోపమునం జమదగ్నిజుండు- అని చదువునది.
3. దాలెం- అని చదువవలయును,
4. ఏనిక- ,,

రొక్క పిశాచవధూటి డా నుత్సహించె
రాయజగతాపగంగభూరమణు డాజి
వఘురం బెండ్లి[5]కొడుకు మల్లావనీశుం
జెలంగి సురకాంతతోం బెండ్లిసేయునపుడు. 3

ఉ. పన్ని తురంగమంబునకుం బక్కెరవెట్టినవార్త (హే?) రిచే
విన్నభయంబునం గలంగె వీసరనాండునుం జక్రగో(ట్ట)మును
మన్నియ (వఙ్లైక్లైరియ) మ(ల...ద్యన) వేంగి గళింగ లాదిగా[6]
నిన్నియు నొక్కనాండ.........(నే)ఱువ భీమనృపాలుఘాడికిని.[7]

(ఈచివరపద్యమునకుఁ బైపద్యముతో సంబంధ మున్నట్లు తోఁపదు.)

70.

శ. స. ౧౩౦౩.

(ఈశాసనము గోదావరీమండలములో దాక్షారామమున భీమేశ్వరాలయములో నున్నది- South Indian Inscriptions Vol. IV. No. 1379.

శకవరుషంబులు ౧౩౦౩ గు నేంటివైశాఖ శు ౧౦ గు

సీ. నంద్దిదీపావలి నాట్యకల్యాణహారో
మళనివారగయార్కమంటపములు
దిరుచుట్టుమాలియ దివ్యలింగ్గంబుల
గుళ్లు వజ్రంపుప్రాకోట గోపు
రములు వాతాళిగేహములు సోపానభాం
డ్డాగారవివిధధాన్యాలయములు

5. బెండిలి- అని చదువవలయును.

6. ఈపాదమునకు సరియైనపాఠము నిర్ణయింపవీలులేకున్నది.

7. ఘాటికిని- అని కాని, దాడికిని అని కాని యుండవలయును,

వంటయిండ్లు[1] సతుద్వారకవాటములు
ప్రేమ దాక్షారామభీమనాథు
నగర నాచంద్రతారకోంన్నతులు దిశల
వెలయం జేయించ్చె ననవేమువేచురాను(?)
విజయ[2]చండ్డ ధాముని[3]జగనొబ్బగండ్డం డహిత
ఖండనోద్దండ్డదోర్ద్దండ్డముండ్డనుడు. ౧

ప్రకాశభారతీయోగికావ్యం ! పెద్దనాచార్య్యలిఖితం శ్రీ

71.

శ. స. ౧౩౦౩.

(ఈశాసనము దాక్షారామములో భీమేశ్వరాలయమున నున్నది. శాసనకాలము చెప్పఁబడలేదు, కాని, కావ్యకర్త యొక్కఁడే కావున ౨౦వ శాసనము నిది యొకకాలమునందే పుట్టియుండు నని యూహింపఁదగి యున్నది- South Indian Inscriptions Vol. IV. No. 1380.)

సీ. అమరాద్రి భీమేశ్వరావాస మభ్రస
ప్తకము శ్రీసప్తగోదావరంబు
వలయాచలేంద్రంబు వజ్రపుప్రాకోట
గులపర్వతంబులు గోపురములు
దిరుచుట్టుమాలియ యరవిందజాండ ము
మర్త్యలోకము నాట్యమంట్టపంబు
పరివార దేవతాభవనంబు లీచతు
దశభువనంబులు (దా)రకములు

1. యిండులు- అని చదువవలయును.

2. విజయ- అను పద మధికముగా నున్నది.

3. చండ్డధాముండ్డు- అని యుండనోపు.

గసంకుంభతతులు గాంగ దాక్షారామ
మన్నవో(ంతు)వేమనానుజుండు
గేడు సపూర్వ్వ(శ్రి)ష్టి[1] గావించి వాసన
కెక్కె (శ్రీ)వేమ సితయశుండు[2].

ప్రకాశభారతీయోగికావ్యం। పెద్దనాచార్య్యలిఖితం॥

72

శ. స. ౧౩౩౧.

(ఈశాసనము గుంటూరుమండలములో ఫిరంగిపురముగ్రామమందు వీరభద్రస్వామిగుడి యెదుట శిలాస్తంభముమీఁద చెక్కఁబడియున్నది. Epigraphia Indica Vol. XI.)

సీ. శాకాబ్దములు సహస్రమును మున్నూంటము
ప్పదియొక్కండును నైన భవ్యసంఖ్య
వఱలువిరోధిసంవత్సరంబున ఫాల్గు
నంబున బహుళపక్షంబువిదియ
శుక్రవారంబున శుభముహూర్తంబున
(శ్రీ)ధాన్యవాటిపురాధిపతియుం
గ్రిష్ణవేణ్ణాజలక్రీడావినోదుండు
నగుగన్నభూపాలుననుంగుంబుత్రి
వీరనారాయణుండు వేమవిభునిదేవి
భూరిసద్గుణనికురుంబ సూరమాంబ
జగము వినుతింప సంతానసాగరాఖ్య
వరతటాకప్రతిష్ఠోత్సవం బొనర్చె. ౧

1. స్పష్టి- అని చదువనది.
2. నాల్గవపాదము "శ్రీలక్కొ వేమసితయశుండు" అని యుండనోపు.

ఫిరంగిపురము శాసనభాగము.

(౯౪ వ పుట కెదురుగా)

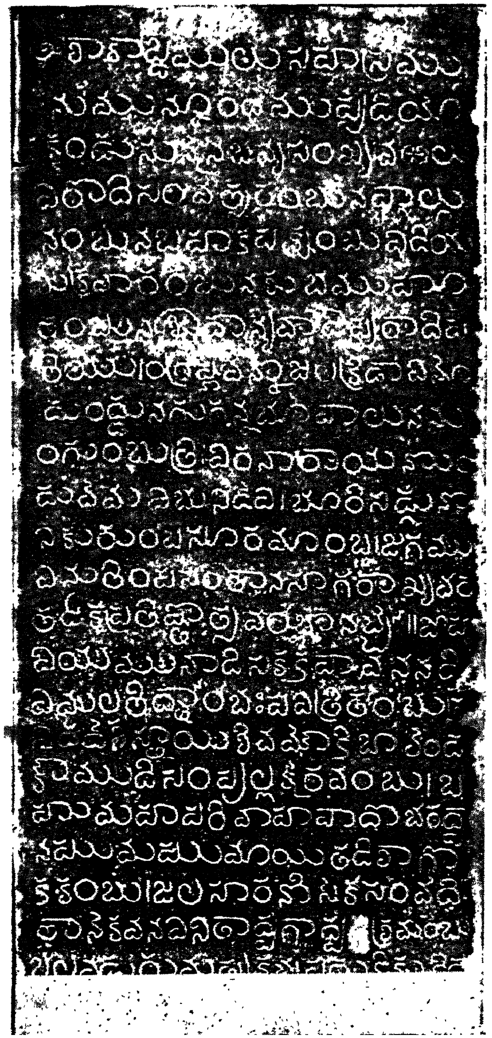

సీ. జాహ్నవీయమునాదిసకళపావననదీ
విమలతీర్థాంభఃపవిత్రితంబు
సవిధదేశస్త్రాయి[1] శివమాళిజాలేందు
కౌముదీసంఫుల్లకైరవంబు
బహుమహాపరివాహపాథోభరధ్వాన
ఘుమఘుమాయితదిశాగోళకంబు
జలసారణీసేకసంవర్ధితానేక
వనవినీతాధ్వగాధ్వశ్రమంబు
బలవదురుమత్స్యకచ్ఛపకుళికుళీర
తిమి తిమింగిళ విక్రమక్రమవిహార
తరళతరతుంగభంగకదంబచుంబి
తాభ్రవీధి సంతానమహాపయోధి. ౨

సీ. కపటసూకర మైనకైటభాసురవైరి
ఖురపుటంబులం బరిక్షుణ్ణ మయ్యె
రఘుకులోద్వహధనుర్యంత్రముక్తము లైన
చిచ్చుటమ్ముల వేండిం జేవదఱగెం[2]
[illegible]ంభ సంభ్ర[illegible]త్తాంభోరుహాంబున
సాహోసనం బయి[3] ప్రోస మొందెం
బాషాణముల నచ్ఛభల్లగోలాంగూల
కపియూథములచేతం గట్టువడియె
వనధి యేభంగి సరివచ్చు ననంగవచ్చు
నారసాతలగంభీరవారి యగుచు
నపగతాపాయ మగుచు శోభాఢ్య మగుచు
ననుపమం బైనసంతానవనధితోడ. ౩

---

1 స్థాయి- అని చదువునది.
2. దఱిగె- ,,
3. సాహోళనం బయి- అనిచదువునది.

(దీనితరువాత నీయర్థమునే తెలుపు సంస్కృతపద్యములుగలవు.

ఆపద్యముల చివర-

విద్యాధికారీ శ్రీనాథో వీరశ్రీవేమభూపతేః
అకరో దాకరో వాచాం నిర్మలం ధర్మశాసనం.

అనియున్నది.

73.

శ. స. ౧౩౩౭.

(ఈశాసనము గుంటూరుమండలములో అమీనాబాదాగ్రామమున కీశాన్యమూల నున్న ఘల్లరిబో డనుకొండ పమమటిప్రక్కను వరాలగాది యను బండ కుత్తరముగా చెక్కఁబడియున్నది- Government Epigraphist's Collection No. 543 of 1909.)

సీ. శాకాబ్దములు సహస్రంబును మున్నూంట
　　　　ముప్పదియేడును యొప్పౌమగల
మహనీయ మైనమన్మథవత్సరంబున
　　　　మఖమాసమువం బూర్ణిమాదినమున
హేమాద్రిదానచింతామణి యరిరాయ
　　　　బసువశంకరుం డాజిఘస్మరుండు
సమదారిరాయవేశ్యాభుజంగుండు వే
　　　　మయ రాచవేమనత్మోవరుండు
దల్లిసూరాంబచే సముత్పన్న మగుచుం
బరగు సంతానవార్ధికి వరువగాంగ
నొలయు గిరివాహినుల జగనొబ్బగండ
కాలువ ఘటించె నాతారకంబుగాంగ.

శ్రీనాథకృతి.

1. నొప్పు- అని పదుపున్నది.

74.

శ. స. ౧౩౩౯.

(ఇది కృష్ణామండలము నందిగామతాలూకాలోని వేదాద్రిగ్రామమందు లక్ష్మీనరసింహస్వామి గుడిలో శిలశాతిమీఁద చెక్కఁబడియున్నది- Government Epigraphist's Collection No. 306 of 1924.)

శుభవస్తు, స్వస్తిశ్రీశకవర్షంబులు ౧౩౩౯ అగు నేంటి హేమళంబ్ని సంవత్సర శ్రావణ శు ౧ గు స్వస్తి శ్రీమన్మహామండ్డలేశ్వర మహారాయ రాయపరమేశ్వర అవఘళిరాయమానమర్దన శింగ్గిణీ శంకార రాయపక్షిసా(ళు)వా బిరుదప్రతాప పేరోజు(సు)లుతాను రాజ్యప్రతిష్ఠాప(నా)చార్యుండైన మసధ్నవేలిఅబి( )బునిదామ బు మలక వొడయు(ల)ంగారి అనుజన్ముండైన శరఖుమలుక జైనదివొడయులు తూర్పుదేశము క్రిష్ణవేణ్యాతీరం వోడపల్లి వజీరుబాద యేలుచున్న తననిజహితుండైన యీాదిమలుకంగారిని శ్రీకృష్ణవేణ్యాతీరమున శ్రీరంగ్గరాజుకొండ్డ యేలం బుత్తెంస్తేను సకళధర్మములలోనున్న పరమధర్మ మని తమవొడయులైన జైనదిమలుక వొడయులకున్ను నిదామలుమలుక వొడయులకున్ను పేరోజుసులుతాని ఖోందాలమ్మంగారికిన్నిం బుణ్యముగాను జైనదిపురము చెఱువు గట్టించ్చి అన్నదాన వుదకదానములు వెట్టి శ్రీరంగ్గరాజుకొండ్డ శ్రీకృష్ణవేణ్యా నీళ్లతేవ పృథ్వివిన్ని ఆకాశమున్నుం గలకాలము ఆచంద్రార్కస్థాయిగాను సోపానములు గట్టించి పృథివి రాజ్యము చేయుచుండ్డెను.

శా. శ్రీరంగక్షితిపాలుశైలమునకుం జెంనొద్దువాయవ్యమం
　　దారంగ్గాం దగు నీజదీమలుక దానాచంద[1]తారార్కమై

1. చంద్ర- అని యుండవలయును.

భూరంగం బగుం గృష్ణవేణ్యాదరళీ*పూతోదకప్రాప్తిచే
(సా)రంగ్గాఖ్య వహింపఁ జేశై నారా†సోపానమార్గ్గంబిలన్గా.
మంగ్గళమహా శ్రీశ్రీం జేయును.

75.

శ. స. ౧౩౩౯.

(ఇది 74 వ శాసనము క్రిందనే యున్నది- Government Epigraphist's Collection No. 307 of 1924.)

గీ. వారుండు చెసిన ధమ్మంబు వుండ్డనీక[1]
చెఱిచి ధమ్మంబు దనద్దని చేశినట్టి[2]
వారుండు అఱవది[3] వేలేండ్లు నరకమంద్దుం
గూలి క్రిమికీటకాకృతిం గుంద్దుచుండ్డు. ౧

శ్లో. శ్రీకృష్ణాతటినీతటోన్నతరమా శ్రీరంగ్గభూపాలా
ప్రాగల్భ్యాధిప యాజిదీమల్లు(జి)కృత్వాయశోధామకం
సోపానాంకితశాసన ప్రకటితం శాకాబ్దపద్మోద్భవ
శోచిత్రేశశి హైమళంబిశరదాద్యావాసరే శ్రేయశే శ్రీ శ్రీ.

సీ. తగవును ధంమ్మంబు దయయును నేప్రొద్దం
దనమునంబునం గలిగి[5] దనవు నితండు

*తటనీ- అని యుండనోపు. †నవురా- అని చదువవలయును.

1. ఒరుండుచేసినధమ్మంబు నుండనీక- అని చదువుఁడి.
2. చెఱిచిధమ్మంబు తనదని చేసినట్టి- ,,
3. అఱువది- ,,
4. సంస్కృతశ్లోకము రెండవపాదములో ఛందోభంగము కలిగినది. నాల్గవ పాద మనన్వయముగా నున్నది.
5. గల్గి- అని చదువునది.

సత్రంబుం జలిపంద్రి సతతంబు వేడ్కతో
విలశిల్లంగం[6] బెట్టి వెలయు నితండు
ముదమంద వేమాద్రి[7]ముండ్రే వుక్రిష్ణకు
సోపానములు దీర్చ్చెం జతురుం డితండు
చెఱువులుం బెండ్డిండ్లుం[8] జేయించ్చెం బ్రేమతోం
గలిగిన సత్కీర్త్తి ఘనుం డితండు
అనుచుం గొనియాడుదురు నిన్ను నఖిలసభల
మలుక మహబూపు వరపుత్ర కలితఘాత్ర[9]
దానగుణశీల నింమ్మల[10] ధమ్మలోల
మహితగుణసాంద్ర యాజెదీమలుకచంద్ర. 3

శుభమస్తు.

76.

శ. స. ౧౩౪౦.

(ఈశాసనము గోదావరిమండలములో పిఠాపురమునందు కోమటిపేటలో నున్న జాతిమసీదు వీథియరఁగుమీఁద నున్న యొక స్తంభముమీఁద చెక్కఁబడియున్నది. ఈమసీదులోనే వేఱొకచో నున్న యం కొకశాసనములో "స్వస్తి శ్రీశకవర్షంబులు ౧౩౪౭ అగు నేంటి సాధారణసంవత్సర మాఘ శు ౭ శు గోంతిమాధవ పెరుమాళ్ళకును వాసిరెడ్డి పోతినేండు నగరిదక్షిణభాగాన లక్ష్మీదేవస్థ నగరు కట్టించి ప్రతిష్ఠ చేయించెను." అని యున్నది.)

6. విలసిల్లంగం- అని చదువునది.
7. వేదాద్రి- అని యుండనోపు.
8. బెండ్లిండ్లు- అని చదువునది.
9. గాత్ర- ,,
10. నిమ్మల- ,,

సీ. నిండ్డె నెవ్వనికీర్తి నిఖిలలోకంబ్బుల
చంద్రికావిస్ఫార[1]సాంద్రగరిమ
ఉండ్డె[2] నెవ్వనియింట్ట పుండ్డరీకాక్షుని
ప్రాణవల్లభయైన పద్మనయన
(పం)డ్డె నెవ్వనికృపాపాథోధి నిలయెల్ల
ధాన్యసంపూర్ణ[3]వదాన్య యగుచు
మండ్డె నెవ్వనికోపమహిమానలంబుచే
అరివీర[4]గేహంబు లక్షణంబ్బ
అనుచుం గొనియాడుదురు నిన్ననఖిలసభల
వేమభూపాలకారుణ్యవిమలపాత్ర
ప్రబలకర తేజ వాసయప్రభుతనూజ
మనుజదేవేంద్ర పోతకుమారచంద్ర. ౧

77.

శ. స. ౧౩౫౪.

(ఈశాసనము విశాఖపట్టణమండలములో పంచధారలగ్రామమందు శ్రీధర్మలింగేశ్వరస్వామిగుడిలో ఆస్థానమండపము దొకటాతిమీఁద నున్నశాసనములోఁ జిట్టచివరభాగము. దీనికి ముందున్న గద్యములో "శ్రీశుభాభ్యుదయ శకవర్షంబులు ౧౩౫౪ అగు నేంటి పరిధావిసంవత్సర వైశాఖశు ౧౫ మొదలుగాను చంద్రవంశ్యుండైన నాగేంద్రదేవచక్రవర్తికిని భవానిదేవమ్మగారికిని సుపుత్రుండైన కుమారయెఱ్ఱమయంగారు పరమేశ్వరప్రీతిగాను ఆయాదేవస్థానాలయందుల దేవళ్ళకు సమర్పించ్చిన ధర్మాల వివరం" అని యున్నది. South Indian Inscriptions Vol. VI. No. 663.)

1. విస్ఫార- అని చదువునది.
2. నుండ్డె- ,,
3. సంపూర్ణా- అని చదువునది.
4. నరివీర- ,,

ఉ. శ్రీ శ్రి(త)వ(త్స)ం డిం ప్టకులసింధుసుధాకరమూర్తి సంతతో
పాశ్రితబాంధురక్షణకృపావశవర్తి చతుస్సముద్రస
మ్మిశ్రితకీర్తి లోభినృపమిండం... డికరి[1]సర్వలో
కాశ్రయచక్రవర్తిమహిమాఢ్యుండునాగయయెఱ్ఱండుర్విలోను.

78.

శ. స. ౧౪౫౩.

(ఇది గుంటూరుమండలములోని ఎనమదలగ్రామమందు వీరేశ్వరస్వామి గుడిప్రాకారముమీఁద నున్నశాసనము.)

సీ. గుణబాణగతిచంద్ర గణనంబు శాలివా
హనశకవర్షంబు లవనియందుం
బరగు నందనభాద్రపదశుద్ధదశమిని
సోమవారమునాండు ప్రేమతోడ
నెనమదల* వీరన్న కిరువుగాం బ్రాకార
మును భోగరాగంబు లనువు పఱచె
[illegible]ము డయ్యపదండ్నాయకునకు
పుణ్యంబుగా నని బుధులుపొగడ
తారతారకమందారశారదాభ్ర
తుహినహిమకరవిఖ్యాతినహరహంబు
గెలుచుసత్కీర్తి ధనముగా మెలంగ నేర్చు
మల్లనరనాథుచినబొమ్మమనుజవిభుండు. ౧

స్వస్తి శ్రీజయాభ్యుదయ శాలివాహనశకవరషంబులు ౧౪౫౩ అగు నేంటి నందనసంవత్సర భాద్రపదశుద్ధ ౧౦ సోమవారమునాండు

1. గణము తప్పినది.

* ఒకమాత్ర యధికముగా నున్నది. 'నెనమదల' అని చదువవలయును.

రాయసం అయ్యపరుసయ్యవారు కొండవీటిసింహాసనము పాలించంగాను ఆయన సేవకుండు చినబొమ్మనాయండు వీరేశ్వరుని ప్రాకారము ఖమండపములు సమర్పించెను॥ ఆయన మఱిది బాణాల వీరయ్య పదకము సమర్పించెను॥

79.

శ. స. ౧౪౬౦.

(ఈపద్యము గుంటూరుమండలములో కొండవీటికోట యుత్తరపు (కొండపల్లి) ద్వారము కుడివైపుగోడమీఁద చెక్కఁబడియున్నది. అచ్యుతదేవరాయలు శ. స. ౧౪౫౨ ప్రాంతమున రాజయ్యెను గావున నీశాసనము శ. స. ౧౪౬౦ ప్రాంతమునఁ బుట్టిన దనవచ్చును.)

సీ. నిర్మించె నేమంత్రి నిరుపమప్రాకార
నవకంబుగాఁ గోపీనాథపురము
నిలిపినాం డేమంత్రి నియతవైభవముల
గోపికావల్లభుం గూర్మి వెలయ[1]
పాలించు నేమంత్రి ప్రకటధర్మఖ్యాతి
మహిమమీరంగ నంధ్రమండలంబు
గెలిచినాం డేమంత్రి లలితవిక్రమమునం
బ్రబలుండై యవనులబలము నెల్ల
నతండు భూపాలమంత్రీంద్రసతతవినుత
ధీవిశారదుం డచ్యుతదేవరాయ
మాన్యహితవర్తనుండు శౌర్యమహితయశుండు
భానుతేజుండు రామయభాస్కరుండు. ౧

---

1. గూర్మి వెలయ - అని చదువునది.

80.

శ. స. ౧౪౬౨.

(ఈపద్యములు గుంటూరుమండలమునందు వంకాయలపాడుగ్రామములో గోపినాథసముద్ర మను పెద్దచెఱువు గట్టుక్రింద నున్న శిలాస్తంభముమీఁది పెద్దసంస్కృతశాసనము చివర నున్నవి. ఈశాసనములో కర్ణాటరాజగు అచ్యుతదేవరాయలమంత్రి రామయభాస్కరునిసోదరియు "ప్రతాపయల్లప్రభు" ధర్మపత్నియు నగుచిన్నాంబ గోపినాథసముద్ర మనుపేర నొకతటాకమును ౧౪౬౨ వ శకసంవత్సరమందుఁ ద్రవ్వించె నని చెప్పఁబడినది.)

సీ. సతురజనానీతసత్పావననదీ
తీర్థపవిత్రితాధికజలంబు
సవిధదేశవిశాలసరసరసాలాది
ఫలరసజంబాలభాసురంబు
కలకంఠచంచరీకశుకకలాలాప
కలితమందమనోజకౌతుకంబు
ఘటితకుల్యాగతఘననీరసంచార
సంవర్ధితానేకసస్యచయము
చక్రవాళాచలోపమచారుసేతు
బంధబంధురనీరంధ్ర(ధా)సురోర్మి
చుంబితా(ంబ)ర మత్యంతసుకృ( )ణీస
నాథశుభనిధి శ్రీగోపినాథజలధి. ౧

సీ. జనతృష్ణమాన్పని జలముం బూనకయున్న
పవనజుచే దాంటంబడకయున్న
మంథానభూధరమథితంబుగాకున్న
మాంటిమాంటికి నుబ్బి మరలకున్న
గరళంబు దనలోనం గలిగి లంగకయున్న[1]
నొకవే(ల)లోంబడి యుండకున్న

---

1. లోంగకయున్న - అని యుండవలయును ?

(బ)డబాగ్నికీలలం బరిత(పిం)ప్పకయున్న
నోడంగూడి( )నవారి నోరయకున్న
జలధి సరివచ్చు మాధుర్యచారుజలము
నపగతా(ఖి)లదోషంబు నగుచు ధరణిం
దననదీనత్వమహిమచే ననుదినంబు
వెలయు శ్రీగోపికానాథజలధితోడ. ౨

సీ. శ్రీమించు గన్నడక్షితివరాచ్యుతరాయ
సన్మంత్రిరత్నంబు జలజనాభు
పాదాబ్జసేవాతిభాసురహృదయుండు
కొండవీటిధరామండలేంద్రుం
డైనరామయభాస్కరామాత్యుసోదరి
యనఘ ప్రతాపయల్లార్యపత్ని
పర్వతేశ్వరదేవు భక్తిం బ్రతిష్ఠించి
గ్రామా(ది)భోగము ల్గలుగంజేసి
చిన్నమాంబిక నిజ(కృ)తస్థిరతరాగ్ర
హారవంకాలపాటిసు(భా)షరాఖ్య
రామచంద్రపు(రా)భ్యర్ణసీమయందు
విప్ర(స)త్ఫలసంధానవిమలమతిని. ౩

సీ. కర్ణాటభూపాలఘనకృపాక(లి)తవి
స్తీర్ణగజా... ... ... ఒడ్డు
చండప్రతాపభాస్కరుండు భాస్కరదండ
నాథుసోదరి మహోన్నతగుణాఢ్య
పూని షోడశమహాదానవిద్యాప్రౌఢిం
జిరకీర్తి గనిమన్న చిన్నమాంబ
దుగ్ధాంబునిధితోడం దులదూంగు గోపికా
నాథసముద్రంబు నలువుమీర
ధరణిం గట్టించె నాచంద్రతారకముగ- ౪

(అసంపూర్ణము.)

(ఈపద్యములలో మొదటిపద్యము మాత్రమే మాతృకనుబట్టి నేను వ్రాసినది. తక్కినవి వంకాయలపాటి సత్యనారాయణ యనునాయన వ్రాసి పంపినవి. వీనిలోని వర్ణక్రమ మెల్లెడల యథామాతృక మని చెప్ప నవుపడదు. శ్రీనాథుని ఫిరంగిపురశాసనపద్యముల ఛాయ యీపద్యములందు స్పష్టముగాఁ గానవచ్చుచున్నది.)

81.

శ. స. ౧౪౭౫.

(ఇది గుంటూరుమండలములో దుగ్గిగ్రామమందు వంకేశ్వరస్వామి గుడి ముఖమండపములో నొకఱాతి స్తంభముమీఁద నున్న శాసనము శ. స. ౧౧౭3 ప్రాంతమందు నామదేవపండితులు తమతండ్రి వాయిపండితులపేర వంకేశ్వరదేవుని బ్రతిష్ఠచేసినట్లు మఱియొకశాసనమునం దున్నది.)

సీ. కాకతాన్వయు డైన[1]గణపతిదేవని
పండితుం డగువాయిపండితుండు
యేపార[2] దుగ్గవంకేశ్వరదేవుని
ప్రతి[3] నూత్నవగరప్రతిష్ఠ శేశె[4]
క్రితము మున్నూరేండ్లకిందట ఇప్పుడా[5]
నగరికంభము[6] ఱాలు పగిలియున్న

1. యుండైన- అని చదువునది.
2. ఏపార- ,,
3. ధృతి- అని యుండనోపు.
4. సేసె- అని చదువునది.
5. క్రిందట నిప్పుడా- ,,
6. కంబము- ,,

మలిపించ్చి తెప్పించి నిలిపించె కంభముల్[6]
తలంప[7]గోచరమైన తరము లెత్తి
జగతి ఆచంద్ర[8]తారార్క మగుచు నెరయ
నిఖిలజను లలర ప్రఖ్యాతిని వహించె[9]
(భాగ్యసవుభాగ్యనిధి)[10] పరమవైష్ణవసజ్జనపారిజాత
కోరి సద్గుణమణి పెదకూరపాటి(వంశాబ్ధిచంద్ర)
దీపితోదారి మాదయగోపశవురి.[11] ౧

ప్రమాదీచసంవత్సర పుష్యశు ౧౦ సో॥ కూరపాటి గోపినేండు దుగ్గవంకేశ్వరదేవుని కంభంప్రతిష్ట సేశను.

82.

శ. స. ౧౫౦౦ ప్రాంతము.

(ఇది కర్నూలుమండలములోని ఎగువ అహోబలమందు [illegible]స్వామి యాలయముగోడమీఁద నున్న పద్యము. వ్రాఁతతప్పులు పెక్కులు గలవు. లిపినిబట్టి శాసనము ౧౫౦౦ ప్రాంతము దనవచ్చును.)

సీ. తిరిగెం గవ్వంబై శరధిలో నొకకొండ
వుగ్రునివిల్లయ్యె నొకకొండ
ఆలంగా(చు)టకై హరియెత్తె నొకకొండ
వుదధిలోపల దాంగె నొకకొండ

6. కంబము- అని చదువునది.
7. తలంపం గోచరమై,,
8. నాచంద్ర- ,,
9. నిఖిలజగములం బ్రఖ్యాతిని వహియించె- అని యుండనోపు.
10. కుండలీకరణములు చేసినభాగములు విడిచినచో నైదు గీతపాదము లగు. పెక్కుచోటుల విసంధు లున్నవి.
11. శౌరి- అని చదువునది.

రయమునం బెకలించె రావణుం డొకకొండ
సృక్కైం గుమారుచే నొకకొండ
వరముని ఆజ్ఞ గర్వ్వ మణంగె నొకకొండ
వుర్వ్వీం జుట్లువెట్టె నొకకొండ
వున్నకొండలుం గపులెత్తి రుదవిడిని
దారుధీరత సీతోడ సవతుశాయ
నెన్నివిధములం దలంచిన యింకం గలరె
అలఘుదోర్దండ పీణెతిమయకొం(డ). ౧

వ్రాఁతతప్పులు మెండుగా నుండుటచే వానిని సవరించి యిప్పటి వర్ణక్రమానుసారముగాఁ బైపద్యము క్రిందఁ జూపఁబడినది.

సీ. తిరిగెఁ గవ్వంబయి శరధిలో నొకకొండ
యుగ్రునివి ల్లయ్యె నొక్కకొండ
యాలఁ గాచుటకునై హరియెత్తె నొకకొండ
యుదధిలోపల దాఁగె నొక్కకొండ
రయమునఁ బెకలించె రావణుఁ డొకకొండ
స్రుక్కెఁ గుమారుచే నొక్కకొండ
వరమునియాజ్ఞ గర్వ మణంగె నొకకొండ
యుర్విఁ జుట్టులు వెట్టె నొక్కకొండ
యున్నకొండలఁ గపులెత్తి రుద్ధవిడిని
జారుధీరత సీతోడ సవతుసేయ
నెన్నివిధములఁ దలఁచిన నింకఁగలవె
యలఘుదోర్దండ పీణె తిమ్మయ్యకొండ.

83.

శ. స. ౧౫౧౪.

(ఈపద్యము గుంటూరుమండలములోని అమీనుబాదాగ్రామమందు మూలాంకు రమ్మగుడి తూర్పుద్వారము కుడిప్రక్కను చెక్కఁబడి యున్నశాసనములో నిఖిడియున్నది. ఇది గోలకొండరాజయిన ఇభరాం (Ibrahim) పాదుషాగారి సేనానాయకుం డైన అమీరుమలక (Amin-ul-mulk) గారు శ. స. ౧౫౧౪ కు సరియైన నందనసంవత్సర వైశాఖ శు 3 గురువారమునాఁడు చెక్కించిన ప్రతాపధర్మశాసన మని యున్నది. ఇభరాంగారు కొండవీడురాజ్యమును సంపాదించిన విషయమును జెప్పునవసరమున నీపద్యము చెప్పఁబడినది.)

"మొదలను శాలివాహనశకవర్షంబు లగు ౧౫౦౨ అగు నేండు విక్రమసంవ్వత్సర చైత్ర బ౧౨ భృగువారంనాండు హాజరత్ యిభరాహిం పాదశహావొడయలుంగారు తమనామజాదు అంపితేను-

ఉ. దాటగ[1] నేంగి వృద్ధగిరి[2] దాకొని వెంకటరాజుం దోలి ముం
గోటలు లగ్గవట్టి వినికొండ్డయు బెల్లముకొండ్డ తంగ్గడల్
పాటపరిక్ హరించ్చి మరి బల్మిని గైకొనె కొండ్డవీడు క
ర్నాటకరాజధాని యిభరాముండు బాహుబలంబు మీరుచున్

యీలాగు ప్రతాపాన కొండవీంటి రాజ్యం పుచ్చుకొని రాజ్యం పరిపాలిస్తున్ను వుండ్డైను.

84.

శ. స. ౧౫౨౭.

(ఈశాసనము కడపమండలము సిద్ధవటము ప్రాంతకోటయొక్క తూరుపుద్వారము గోడమీద చెక్కఁబడియున్నది. Government Epigraphist's Collection No. 564 of 1915.)

1. ధాటిగ- అని చదువవలయును.
2. యుద్ధగిరి- ,,

స్వస్తి.

శాకే శాంబ్బక[1] బాణభూపరిమితే వ[ర్షేచ వి]శ్వావసా
వాన్నత్యేన చిరాయుషాచ గుణభాజా చంద్రతారం భువి॥
యస్యా నంత్తనృపేణ తేన జనకే నైవోటుకూరీగణే
ప్రాప్త స్సిద్ధవటో య ముజ్వలశిలాసాలో విశాలః కృతః॥

సీ. [శాలి]వాహననామశకవర్షములు వేయు
నేనూంటయిరువదియేడు చనిన
విశ్వావసు వనంగ్గ వెలయు వత్సరమున
సకలహిందూరాజ్యసార్వభౌమ
వీరవేంకటరాయవిభుండు చంద్ర[గిరీంద్ర]
సీమసామ్రాజ్యంబ్బు సేయుచుండ
జంబ్బులమడకభూసంగ్రామజయశాలి
కటకపురీచూరకారహారి ౨
నందేలక్రిష్ణమనరనాథభయదాన
దక్షదోర్దండ విచక్షణుండు
అఖిలకర్నాటసింహాసనాధీశ్వర
దక్షిణబాహాభిధానధారి
విదళితకొండ్రాజువెంకటాద్రివిభుండు
చెంన్నూరిహరణసంపన్నగృహుండు
విబుధస్తుతకకుస్థవిజయప్రబంధాది
కావ్యనిబంధవగ్రంధకర్త ౩
శ్రీమదెల్లమరాజు చెరువు[పే]ర తటాక
ఘటనానుభావసంఘటితయశుండు

1. శాకేఽద్ర్యంబక- అని యుండనోపు.

ద్రవిడభూమధురాదిధాటీచలద్రయ
బలరక్షణాక్షీణబాహుబలుండు
పెనుగొండ్డసమరయావనపాదుషాగర్వ
ఖర్వీకరణచణాఖర్వభుజుండు
ర[౦]గమాంబ్బాకుమారవతంసరత్నంబ్బ
పరభీమబిరుదులబ్భాయిబండ్డి ౪
విమతావనీశ్వరవేశ్యాభుజంగ్గుండు
బల్లరగండాంకభాసురుండు
మన్నెహంవ్వీరుండు మగలరాయండు[రా]చ
బెబ్బులి పరరాజభీకరుండు
మల్లి తిర్వెంగ్గళమానవాధిపరత్న
రత్నాకరుం డనంత్తరాజశౌరి
తమతండ్రి యల్లభూరమణుండు
తిరుపతి రాజుపైం బెరిగికొట్టి ౫
తనకత్తిమొనం దెచ్చుకొనివ[సి]ద్ధవటంబు
చెల[౦గత][2]నపేర చెరువుసేసె
హృదయ ముప్పొంగ సిద్ధవటేశ్వరునకు
ఔపచారికమైన సాలాంత్తరముగ
పురముచుట్టును వరణమై పరిణమింప్ప
ధాత్రిం గట్టించ్చె నాచంద్రతారకముగ. ౬

2. చెలంగంగం దనపేర-అని చదువునది.

85.

శ. స. ౧౫౩౪.

(ఈపద్యము నెల్లూరుమండలములో ఆత్మకూరుతాలూకా కుల్లూరుగ్రామమందు శివాలయముదగ్గఱ నున్న యొకఱాతిమీఁద చెక్కఁబడియున్నది. పద్యమునకుఁ బూర్వభాగమునం దున్నవచనములో "శాలివాహనశకవర్షంబులు ౧౫౩౪ అగు నేంటి పరిధావిసంవత్సర కార్తీక బ ౧౨ సో॥ నాఁడు చింతపట్ల రుద్రప్పనాయఁడు అనంతసాగర మను చెఱువు తూర్పుటలుఁగునకు "ముప్పదిమూడుశిలాస్తంభాలు నిలిపి యిరుగడల సంతనిసారువులు సోపానాలు కలుగు" కట్టించినట్లున్నది— నెల్లూరి శాసనములు—౧—౨౮౫)

సీ. అవగాహనేహాసమాయాతవిబుధరా
ట్కమనీయ[1] మణిశతాంగము లనంగ
తాటాకసేతుసందర్శనేచ్ఛాగత
స్థితసమున్నతమహాశిఖరు లనఁగ[2]
నీతి నుజ్జ్వలధారానేతృసంపాదిత
మూర్తీభసత్కీర్తిమూర్తు లనఁగ[2]
ముక్తామణీయుక్త మోహనాంబరచుంబి
వరుణరాజన్యగోపురము లనఁగ[2]
నిలిపెం గుల్లూరి నల్లచెర్వులుగునంద్దు
ముప్పదియుమూఁడు[3] రాకంబములుం జెలంగ
చింతపట్లపురస్థాయి శ్రీనిధాయి
రుచిరగుణహారి చెంచయరుద్రశౌరి. ౧

1. కమ్మనీయ— అని చదువవలయును.
2. లనంగ— ,,
3. మూఁడు— ,,

86.

శ. స. ౧౧౭౮.

(ఈపద్యములు గుంటూరుమండలములో అమరావతిగ్రామమందు అమరేశ్వరుని యాలయము మండపములో నొకతాతిపలకమీఁద చెక్కఁబడియున్న శాసనములో నున్నవి. Government Epigraphist's Collection No. 260 of 1897)

ఉ. యిందృండు ధాన్యవాటి నమృతేశు ప్రతిష్ట యొనర్చెఁ బంటరె
డ్డీంద్రుండు అన్న వేమధరణీశ్వరుచేశె పునఃప్రతిష్ఠ ఆ
చంద్రదినేంద్రతారకము శాశ్వత మవునని యీశ్వరాజ్ఞచే
హంద్రికె పెద్దమంత్రి సుగుణాంబుధి నిల్పెను సుప్రతిష్ఠయును. ౧

చ. వరవసువేదబాణశశివర్ణితమా శకవత్సరంబులను
అరయంగ అక్షయాబ్దమున హంద్రికె కోనయపెద్దమంత్రి యి
ద్ధరవిచంద్రతారకము దన్నలకోట అమరేశలింగమును
స్థిరతరభక్తితోడ ప్రతిష్ఠ యొనర్చెఁ బుణ్యశాలియై.

ఈపద్యములందు దోషములు మెండుగా నుండుటచే వానిని సవరించి యిప్పటివర్ణక్రమమును బట్టి యీక్రిందఁ జూపుటయైనది.

ఉ. ఇంద్రుఁడు ధాన్యవాటి నమృతేశుఁ బ్రతిష్ఠయొనర్చెఁ బంటరె
డ్డీంద్రుఁడు అన్నవేమధరణీశుఁడు చేసెఁ బునఃప్రతిష్ఠ యా
చంద్రదినేంద్రతారకము శాశ్వతమౌ నని యీశ్వరాజ్ఞచే
హంద్రిక పెద్దమంత్రి సుగుణాంబుధి నిల్పెను సుప్రతిష్ఠయున్. ౧

చ. వరవసువేదబాణశశివర్ణితమౌ శకవత్సరంబుల
న్నరయఁగ నక్షయాబ్దమున హంద్రికె కోనయపెద్దమంత్రి యి
ద్ధర రవిచంద్రతారకము దన్నలకోటమరేశలింగమున్
స్థిరతరభక్తితోడను బ్రతిష్ఠ యొనర్చెను బుణ్యశాలియై. ౨

87.

శ. స. ౧౬౦౦.

(ఇది కృష్ణామండలములో నందిగామగ్రామమందు రామలింగేశ్వరస్వామి గుడి మండపములో నొకతాతిస్తంభముమీఁది శాసనము. Government Epigraphist's Collection No. 252 of 1924.)

చ. అరయంగ శాలివాహనశక*హాయనముల్ వెయినారునూరువో
మరిదగు పింగళాబ్దమున మాఘమునందలి శుద్ధపంచ్చమిన్
విరివిగ వాశిరెడ్డి రఘునవీరయరామన నంద్దిగామలో
స్మరహరుకై యొనర్చె ముఖమంటపమా శశి†భాస్కరంబుగనూ.

88.

శ్రీముఖ.

(ఈశాసనము కృష్ణామండలములో బెజవాడగ్రామమందు మల్లేశ్వరాలయములో విఘ్నేశ్వరునిమందిరమునెదుట నొకతాతి స్తంభముమీఁద చెక్కఁబడియున్నది. శక సంవత్సరము తెలియదు. South Indian Inscriptions Vol. IV. No. 775.)

శ్రీముఖసంవత్సర మాఘశు ౫ ఆ దాసమహంతి కుమారుడు శివమహాపాత్రుని అంన చోకాఇపాత్రుడు మల్లేశ్వరుని గుళ్లోని కేశవ నాధని గుడి సుంనం శేయించెను॥

శా. ఔరాదాసయచోక్కపాత్ర(ం)డుసమోంన్నత్యదానవారాశి(య్యై)[1]
శ్రీ) రంజిల్లె (డి)మోటుకీపురి(ం) బ్రతిష్ఠించెం ముదంబొప్ప(ం)గాం

---

*శాలివాహశక- అని చదువవలయును. †శశి- అని చదువవలయును.

1 పాత్రుం డసమానోన్నత్యవారాశి యై- అని యుండనోపు.

దారేందుగ్రహసూర్య(మై) వెంచి[2] దక్షాధ్వరధ్వంసునిన్
కారుణ్యాకర[3]మానసాంబురుహిణీకళ్యాణ[4]వీరేశ్వరున్. ౧

శ్రీ శ్రీ శ్రీ జేయున్.

---

2 వెలయంగా- అని యుండనోపు.

3 గారుణ్యాకర- అని చదువునది.

4 మానసాంబురుహాంనిం గల్యాణ- అని యుండనోపు.

17,166

సంపూర్ణము.

END OF
TITLE